

VR 2023 1310 DOC.1349/10

kandidaat
**NATIONAAL
PARK**

MASTERPLAN SCHELDEVALLEI

RIVIERPARK
scheldevallei

Reuzentrol in De Schorre in Boom. Foto: Jonathan Ramael

INHOUDSTAFEL

Inleiding	4
Hier stroomt schoonheid!	5
Voorafgaand aan dit masterplan	6
Inspraak bij de opmaak van het kandidaatsdossier	8
Missie en visie	14
De perimeter van Nationaal Park Scheldevallei	26
Pijler 1: Verweven en verwilderen	48
Gebiedsanalyse	49
Ambities	74
Pijlerkaart	97
Monitoring	100
Pijler 2: Verwonderen met verhalen	104
Gebiedsanalyse	105
Ambities	111
Pijlerkaart	129
Monitoring	135
Pijler 3: Intuïtief verkennen	138
Gebiedsanalyse	139
Ambities	147
Pijlerkaart	175
Monitoring	178
Pijler 4: Samen vorm geven en omarmen	182
Gebiedsanalyse	183
Ambities	191
Monitoring	200
Governance	204

INLEIDING

HIER STROOMT SCHOONHEID!

De Kramp, Scheldebocht Sint-Amands. Foto: Yves Adams (Vilda)

Tussen Gent en Antwerpen kronkelt een prachtige ketting met blauwe en groene parels: kandidaat Nationaal Park Scheldevallei. Een gebied dat een rijkdom aan historisch erfgoed herbergt dankzij een eeuwenlange interactie tussen mens, water en land. Vandaag gekend als Rivierpark Scheldevallei, klaar om door te groeien tot Nationaal Park Scheldevallei.

Dit kandidaat Nationaal Park is een uniek rivierenlandschap centraal gelegen in Vlaanderen. De Schelde vormt hier samen met de Rupel, de Durme en de Dender een uitgestrekt netwerk van rivieren. Land en water zijn vervlochten door tal van slikken, schorren, meanders, beken, meersen en wielen. De Scheldevallei herbergt een uitzonderlijke fauna en

flora met spindotterbloemen, wilgenvloedbossen, otters, bevers, grutto's, zeearenden, finten of meivissen en zo veel meer. De Schelde is als getijdenrivier de ruggengraat.

In dit deel van de Scheldevallei is de getijdenwerking op zijn sterkst. Met dagelijkse getijdenverschillen tot zes meter. Dit maakt dat het uitzicht nooit hetzelfde is. Hier maakt de rivier ook de overgang van brak naar zoet water. De getijdennatuur langs de Schelde, Durme en Rupel is van uitzonderlijke kwaliteit en uniek op Europese schaal.

VOORAFGAAND AAN DIT MASTERPLAN

de aanloop naar het sigmaplan

De landschapsbiografie toont aan dat verschillende plekken langs de oevers van de Schelde sinds de Industriële Revolutie steeds meer werden losgekoppeld van de Schelderivier en haar dynamieken. De Schelde werd rechtgetrokken en ingedijkt. Hierdoor was er steeds minder plek voor de rivierdynamieken van de waterloop. De dijkbreuk uit 1976 is een bekend gevolg hiervan. Die zorgde ervoor dat het dorp Ruisbroek volledig onder water kwam te staan. De overstromingen langs de Schelde vormden in de jaren tachtig dan ook het startschot voor een nieuwe manier van omgaan met de Schelde en andere rivieren in Vlaanderen. Het Sigmaplan wordt gezien als de eerste vertaling van dit nieuwe perspectief. Het Sigmaplan had aanvankelijk de enkelvoudige doelstelling van waterveiligheid. Stelselmatig werd het vizier uitgebreid richting de creatie van natuur- en toeristische meerwaarde. Verschillende overstromingsgebieden (GOG's en GGG's) werden aangeduid langs de Schelde en haar zijrivieren. Deze gebieden herbergen vandaag een rijke biodiversiteit en leveren een aanzienlijk aantal ecosystemendiensten.

oprichting van rivierpark scheldevallei

Begin 2018 werd Rivierpark Scheldevallei opgericht. Hiermee werd verder gebouwd op het Sigmaplan. De Vlaamse, provinciale, regionale, gemeentelijke en private partners engageerden zich om gezamenlijk en in overleg te ijveren voor een Rivierpark Scheldevallei als bovenregionale attractie en ruggengraat voor een kwaliteitsvol publiek en privaat buitengebied. Het doel: het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden, landschapswaarden, toeristisch-

Sigmaplan Klein Broek en Groot Broek. Foto: RLSD

recreatie medegebruik en agrarische open ruimte voor een duurzame regionale economische ontwikkeling.

Met dit park werd het verdere fundament gelegd voor de kandidatuur van Nationaal Park Scheldevallei. Vanuit dit Rivierpark Scheldevallei werden al initiatieven opgestart zoals plannen en uitvoeren van groen-blauwe verbindingen, uitrollen van een huisstijl voor meubilair, opzetten van een website en social media kanalen, organiseren van STROOM, festival in de Scheldevallei, ...

Onze partners op Hoogtij. Foto: RLSD

verdere reactie op de klimaatuitdagingen

Door de klimaatsverandering is er nog steeds een grote urgentie om anders om te gaan met de Schelde en het omliggende landschap. De impact van de stijgende zeespiegel, toenemende intensiteit van stormweer en langdurige droogteperioden, zijn enkele voorbeelden van de uitdagingen waarmee de Scheldevallei in de toekomst in toenemende mate mee te maken zal krijgen.

Het samengaan van waterveiligheid en natuur in de Sigmagebieden, zorgt ervoor dat de Scheldevallei niet ongewapend is tegen deze klimaatuitdagingen. En toch dringen nieuwe klimaatinzichten zich aan om de klimaatweerbaarheid van de gehele vallei te versterken.

De participatie- en overlegmomenten bij de totstandkoming van de kandidatuur Nationaal Park Scheldevallei hebben duidelijk gemaakt dat de natte natuur in o.a. de Sigmagebieden, parallel aan de rivier, het fundament vormt van het valleigebied. Het vrijwaren, herstellen en uitbreiden van deze natte natuur is een van de beste bondgenoten om tegemoet te komen aan de nood naar een

meer klimaatrobuust Vlaanderen. Nationaal Park Scheldevallei vormt dan ook een ideaal kader om deze landschappelijke klimaattransitie mee te bewerkstelligen door de uitdaging geïntegreerd aan te pakken en zo te komen tot meervoudige oplossingen. Een Nationaal Park Scheldevallei vormt een meer dan logische aansluiting op het Sigmaplans.

opmaak van een ruimtelijke gebiedsvisie

In het najaar van 2021 werd een ruimtelijke gebiedsvisie opgemaakt waarbij enkele grote lijnen werden uiteengezet voor de kandidatuur Nationaal Park Scheldevallei. Ze vormen de basis voor de ontwikkeling van een gebiedsvisie. Hieruit werden drie pijlers geïdentificeerd die de pijlers vormen voor een coherent nationaal park:

- Een blauwgroen landschap met unieke getijdennatuur. Pijler één: verwilderen en verweven.
- Een snoer van authentieke belevingen aan het water. Pijler twee: verwonderen met verhalen;
- Een selectief ontsloten rust- en verblijfsgebied. Pijler drie: intuïtief verkennen.

INSPRAAK BIJ OPMAAK KANDIDAATS- DOSSIER

inspiratiedag naar nationaal park oosterschelde

Samen met een 50-tal partners werd op 21 april 2022 Nationaal Park Oosterschelde bezocht. Dit bezoek had als doel te inspireren en om op een informele manier met elkaar te overleggen.

Specifiek met Puurs-St-Amunds werden nadien tijdens een werkbezoek (25 april 2022) de contacten met het Watersnoodmuseum gelegd. Wat resulteerde in een lopende Interreg-aanvraag i.s.m. Geopark Schelde Delta.

workshops met alle partners

22 en 23 november 2022 werd een Workshop Nationaal Park Scheldevallei georganiseerd. Over vier deelworkshops heen, werden de partners/stakeholders verschillende onderzoeksvragen voorgesteld om de vier pijlers uit te diepen. Als resultaat werden voor elke pijler verschillende krachtlijnen opgemaakt. Deze krachtlijnen zijn de kapstukken waarmee het actieprogramma is opgebouwd. Het actieprogramma maakt deel uit van het masterplan en werd uitgewerkt in een operationeel plan.

Op 6 februari 2023 werd een tweede workshop georganiseerd om het actieprogramma verder te concretiseren. In aanloop van deze workshop was er bilateraal overleg met elke gemeente en met de provincies.

stuurgroep en begeleidingsgroep met alle partners

De stuurgroep en de begeleidingsgroep waren de bestuursorganen van kandidaat Nationaal Park Scheldevallei. In deze organen zijn alle partners van Nationaal Park Scheldevallei vertegenwoordigd.

Tijdens het hele traject kwam de stuurgroep (met - politieke - vertegenwoordigers van de gemeenten, provincies en Vlaamse partners) en de begeleidingsgroep (met administratieve vertegenwoordigers van alle partners, inclusief het middenveld van natuur, landbouw en landeigenaars) zes keer samen. De stuurgroep wordt voorgezeten door gouverneur van Oost-Vlaanderen Carina Van Cauter en door Jan De Haes, gedeputeerde van provincie Antwerpen. Ook via die weg hielden de partners de vinger aan de pols en konden ze inbreng geven. De stuurgroep is ook het orgaan dat alle stappen van het proces valideerde, inclusief de natuurkernkaarten van Nationaal Park Scheldevallei.

Voor de Moervaartvallei was er een aparte stuurgroep. Eénmaal was een volledige vergadering gewijd aan het Nationaal Park Scheldevallei.

raad van bestuur van de coördinerende partner

Uiteraard was er veelvuldige afstemming met de regionale landschappen. Zeker met Regionaal Landschap Schelde-Durme als formele coördinerende organisatie van de kandidatuur van

Workshop met de partners in Temse. Foto: RLSD

Nationaal Park Scheldevallei. De projectcoördinator van kandidaat Nationaal Park Scheldevallei is een werknemer van dit regionaal landschap. Het dossier werd driemaal toegelicht en besproken op de Raad van Bestuur, inclusief de goedkeuring van de samenwerkingsovereenkomsten met de gemeenten en de andere partners.

coördinatievergadering met de kernpartners

De natuurbeherende partners (vertegenwoordigers van Natuur en Bos, De Vlaamse Waterweg, Natuurpunt, vzw Durme), de kabinetvertegenwoordigers van de voorzitters van de stuurgroep, een vertegenwoordiger van de toeristische spelers, het begeleidende studie bureau en de coördinator van kandidaat Nationaal Park Scheldevallei kwamen aanvullend aan de stuur- en begeleidingsgroep 9 maal samen om kort op de bal te zorgen voor de tussentijdse opvolging.

bilateraal overleg met de vlaamse partners

Het Vlaams Parkenbureau zorgde voor regelmatig overleg op Vlaams niveau. Specifiek voor de Scheldevallei werd bilateraal met de betrokken Vlaamse agentschappen overlegd. In samenwerking met het Vlaamse Parkenbureau werd ook een werkoverleg in de Scheldevallei georganiseerd op 20 september 2022.

Natuur en Bos was betrokken in alle overkoepelende vergaderingen. Daarnaast werd regelmatig bilateraal afgestemd.

Met Toerisme Vlaanderen, Onroerend Erfgoed en Departement Omgeving werd telkens tweemaal apart overlegd over de specifieke noden en ambities voor hun beleidsdomeinen.

Aanvullend werd drie maal overlegd met Sport Vlaanderen. Eenmaal bilateraal en tweemaal in een overleg voor de opmaak van een nieuw masterplan voor de site van Hazewinkel in Willebroek.

bilateraal overleg met de provinciale partners

De provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen duidden beiden een vaste contactpersoon aan die zorgde voor de coördinatie van alle overleg tussen alle betrokken provinciale beleidsdomeinen en kandidaat Nationaal Park Scheldevallei. In beide provincies werd tweemaal een sector-overschrijdend overleg met alle betrokken diensten georganiseerd. Daarnaast was er veelvuldig bilateraal overleg met verschillende diensten zoals toerisme, omgeving, landbouw, erfgoed, ...

bilateraal overleg met de gemeentelijke partners

De coördinator van kandidaat Nationaal Park Scheldevallei hield een bilateraal overleg met het schepencollege van elke betrokken gemeente. Dit overleg vond plaats in aanloop naar de eerste workshop met alle partners en voor een gedeelte daaropvolgend. In dit overleg werden de doelstellingen, de ambities en de concrete mogelijkheden voor invulling (acties) door de gemeenten besproken.

Daarnaast werden de vaste contactpersonen van de gemeenten (schepen en/of ambtenaar) op een aantal cruciale punten in het proces apart gehoord: bij de goedkeuring van de natuurkern-kaarten, bij de goedkeuring van de samenwerkingsovereenkomsten, bij de afstemming over verdere inspraak zoals gevraagd in het ontwerp van uitvoeringsbesluit voor de parken.

Uiteindelijk werd de kandidatuur nog eens extra toegelicht en besproken in de Minaraad en Landbouwwaad van Bornem, Landbouw- en Milieuraad in Waasmunster, de Duurzaamheidsraad van Laarne, de Mina-raad, Commissie Leefmilieu en Landbouwoverleg in Temse, de commissie Leefmilieu in Destelbergen, de Gemeenteraadscommissie in Boom, Kruibeke, Temse, Puurs-Sint-Amunds en de Gemeenteraad van Schelle.

De colleges van alle betrokken gemeenten agendeerden de goedkeuring van verschillende

documenten op hun colleges:

- De landschapsbiografie werd apart in alle colleges van alle deelnemende gemeenten besproken en goedgekeurd in september 2022.
- De kaart met natuurkernzones op perceelsniveau en de bijhorende principeverklaring werd in maart 2023 door alle colleges gevalideerd, met uitzondering van de gemeenten Sint-Niklaas, Moerbeke, Stekene en Lokeren voor de Moervaartvallei.
- De samenwerkingsovereenkomst werd door alle colleges in april 2024 gevalideerd, met uitzondering van de gemeenten in de Moervaartvallei, Lokeren en Waasmunster.

overleg met de natuurverenigingen

De natuurverenigingen zijn betrokken in de begeleidingsgroep en in de coördinatievergadering.

Daarnaast werd met alle afdelingen van Natuurpunt en vzw Durme, de grote natuurverenigingen binnen Nationaal Park Scheldevallei, viermaal een apart overleg georganiseerd om hen te informeren over de voortgang en om hun feedback hierbij te krijgen.

overleg met de landbouwverenigingen en landbouwers

Specifiek voor de landbouwsector werden verspreid over het werkingsgebied van Nationaal Park Scheldevallei drie grote infomomenten (Hamme, Bornem, Dendermonde) georganiseerd in het voorjaar van 2022 om de landbouwers uitleg en inspraak te geven over het project en het te lopen proces. Hier kwamen in totaal 400 mensen naartoe.

Daarnaast werden aparte overlegmomenten met de landbouwers (landbouwwaad of een vertegenwoordiging ervan) in Bornem, Puurs-Sint-Amunds, Lebbeke, Waasmunster, Dendermonde, Berlare en Laarne belegd. Hierbij werd ingezoomd op de vragen, bezorgdheden en plannen in deze gemeenten.

Boerenbond en Algemeen Boerensyndicaat zijn lid van de begeleidingsgroep. Apart overleg werd met hen en de natuurverenigingen georganiseerd om de principeverklaring bij de natuurkernkaart in onderling overleg op te stellen. De landbouwverenigingen hielden mee de pen vast maar keurden de finale versie niet goed.

Tenslotte werden individuele gesprekken gehouden met een 25-tal landbouwers. In deze gesprekken werd gevraagd naar de mogelijke samenwerking en synergie die zij zien binnen hun bedrijf. Het verslag van deze gesprekken is als bijlage gevoegd bij dit plan.

overleg met de toeristische partners

De toeristische partners (Toerisme Oost-Vlaanderen, Toerisme Provincie Antwerpen, Toerisme Scheldeland, Toerisme Waasland) zijn vertegenwoordigd in de begeleidingsgroep, de stuurgroep en in de coördinatievergadering. Daarnaast werd hen driemaal een apart overleg georganiseerd om hen te informeren over de

voortgang en om hun feedback hierbij te krijgen. Uiteraard was er ook veelvuldig bilateraal overleg per telefoon en mail

overleg met overige partners

Specifiek voor T.OP Dender kwam de kandidatuur van Nationaal Park Scheldevallei in een viertal workshops aan bod. Voor de Dendervallei werd de workshop met alle partners op 22-23 november 2022 samen georganiseerd.

Ook met Geopark Schelde Delta werd tot vijfmaal overlegd over toekomstige samenwerking rond concrete acties en de overlegstructuur.

Tenslotte werd ook overlegd met:

- We are one world (organisator van Tomorrowland) m.b.t. samenwerking op vlak van natuurontwikkeling, duurzame landbouw en hun rol in provinciaal domein De Schorre als onthaallocatie.
- De Kastelen van de Schelde m.b.t. hun rol als onthaallocaties tot het Nationaal Park Scheldevallei.
- Streekfonds Oost-Vlaanderen m.b.t. hun goedkeuring voor samenwerking rond crowdfunding voor de G50-groep.
- ...

Uitnodiging open landbouwoverleg in. Ontwerp: RLS

expertenworkshops voor de landschapsbiografie

In september 2022 werd een landschapsbiografie voor het gebied gefinaliseerd. Deze staat aan de basis en vormt het wetenschappelijke toetsingskader voor het masterplan Nationaal Park Scheldevallei. Voor de opmaak van de landschapsbiografie kwamen een groep van een vijftal experts in het voorjaar van 2022 twee keer samen. Deze expertenworkshops werden aangevuld met individuele gesprekken met deze experts en aanvullende gesprekken met andere experts.

Op die infomomenten/zitdagen is telkens een ambtenaar aanwezig van de betrokken gemeenten en een vertegenwoordiger van kandidaat Nationaal Park Scheldevallei. Elkeen bemant een loket waar de kaarten kunnen ingekeken worden, uitleg gegeven en het formulier indien gewenst ingevuld worden.

gemeentelijke inspraakmomenten voor de kaarten op perceelsniveau

Uit voorgaande blijkt dat in elke gemeente overleg was over de kaarten op perceelsniveau. In volgende gemeenten voldeed dit overleg aan de voorwaarden van het ontwerp van uitvoeringsbesluit ('een vorm van inspraak kunnen worden aangetoond door de betrokken lokale overheden met kennisname van de kaart tot op perceelsniveau'):

- Kruikeke (gemeenteraadscommissie).
- Hamme (gemeenteraad, miniraad en gecoro).
- Bornem (milieuraad, 2x landbouwraad, extra overleg met landbouwers).
- Puurs-Sint-Amands (gemeenteraadscommissie).
- Aalst (gemeenteraadscommissie).
- Laarne (duurzaamheidsraad).
- Berlare (open landbouwraad).
- Lebbeke (overleg met landbouwers).
- Destelbergen (gemeenteraadscommissie).

Aanvullend op de inspraak in deze gemeenten zullen we voor einde juni 2023 inspraak organiseren in samenwerking met de gemeenten. De gemeenten zullen hun bevolking via de gemeentelijke sites en social media uitnodigen voor een infomoment/zitdag. Deze infomomenten/zitdagen zullen plaats vinden op vier plekken met mogelijkheid op reactie/vraag a.h.v. formulier. De inhoud van dit formulier is: naam, contactgegevens, locatie van de grond waarover de reactie/vraag gaat, eigenaar van grond of niet, reactie/vraag zelf.

Destelbergen Damvallei. Foto: David Samyn (Toerisme Scheldeland)

MISSIE EN VISIE

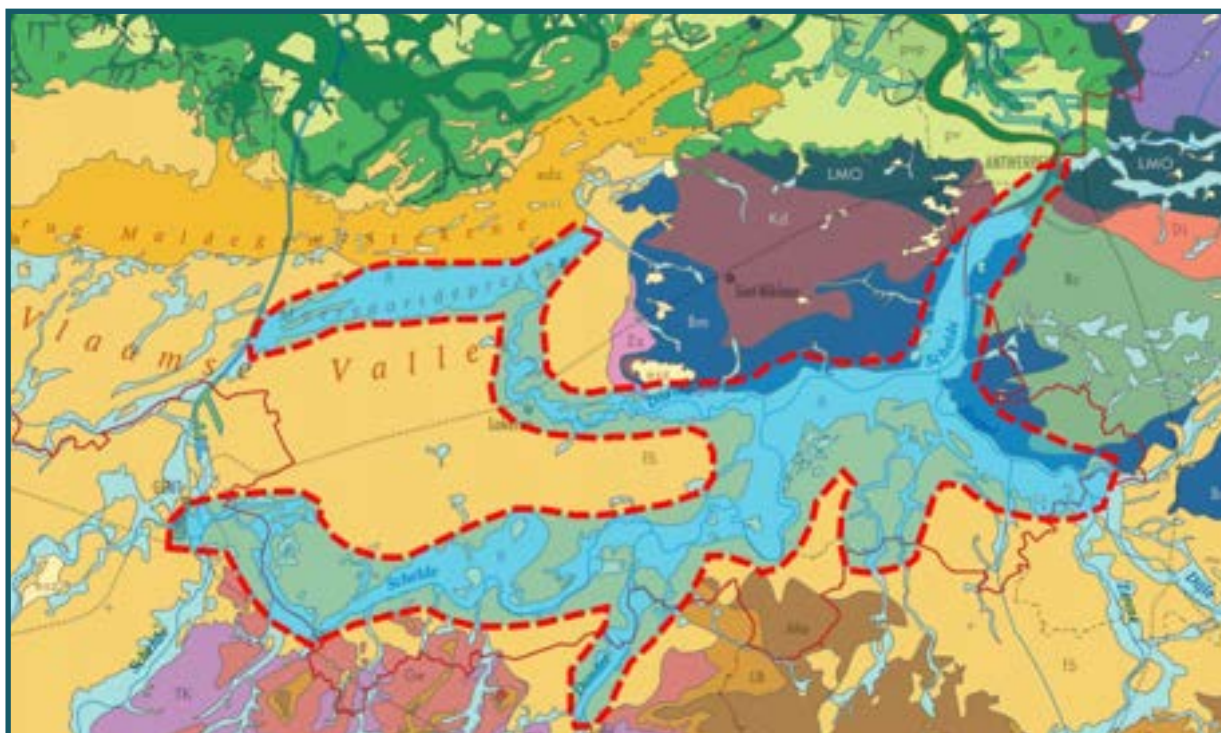
MISSIE VAN NATIONAAL PARK SCHELDEVALLEI

de vallei bepaalt de grenzen

De Scheldevallei is een groot, aaneengesloten, samenhangend openruimtecomplex tussen Gent en Antwerpen dat als uniek groenblauw lint de verstedelijkte Vlaamse ruit doorkruist.

De Scheldevallei onderscheidt zich door de aanwezigheid van een imposante getijdenrivier. Ze vervult een belangrijke landschappelijke functie door de aanwezigheid van een divers aanbod aan natuur-, landbouw- en bosgebieden, ankerplaatsen, relictzones en een bovenlokaal uitgeruste recreatieve infrastructuur.

De afbakening van de Scheldevallei wordt enerzijds op macroniveau bepaald door geomorfologische structuren (figuur 1) en anderzijds door historische ontginningspatronen en valleigebonden ecosystemen voor een meer verfijnd inzicht. De alluviale bodems, cuestafronten, dekzandruggen en depressies, maar ook landschapsrelicten zoals o.a. grachten, dijken en sluizen, en het valleigebonden ecosysteem bepalen mee de grenzen voor een toekomstig Nationaal Park. Uiteindelijk moeten de grenzen vooral worden gezocht daar waar het openruimtelandschap een hoge densiteit aan (landschappelijke) relicten en landschapsecologische waarden kent.

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied op de geologische kaart (kaartbron: Geopark Schelde Delta)

De landschapsbiografie resulteerde dan ook in een beeld van een uitgestrekt valleilandschap. De ruggengraat is de getijdenrivier met robuuste natuurclusters van brak- en zoetwatergetijdennatuur en natte graslanden. De hoge densiteit van deze natuurclusters en de geringe onderlinge afstand maakt dat zij kunnen fungeren als stapstenen in een breder verhaal. **De getijdendynamiek is bovendien een onderscheidend fundament van de waardevolle en biodiverse ecosystemen langs de zijrivieren en waterlopen.**

één aaneengesloten getijdengebied langs de rivieren

De Scheldevallei is structuurbepalend voor het buitengebied tussen Gent en Antwerpen en zeer belangrijk voor de identiteit van de streek. Het gebied heeft een hoge ecologische en toeristische waarde en toekomstig potentieel. De specifieke streekidentiteit van de Scheldevallei wordt zowel gevormd door de valleilandschappen en natuurclusters verspreid over het gebied, als de authentieke belevingen van cultuur en erfgoed nabij de rivier.

Vandaag functioneert dit valleigebied ecologisch al als één geheel dankzij volgehouden innovatie in natuur- en landschapsontwikkeling. De natuurkwaliteit van deze regio heeft de voorbije twintig jaar een enorme revival doorgemaakt. Het areaal aan natuurgebied is sterk uitgebreid, de robuustheid van de gebieden is sterk toegenomen, er is voor toegenomen connectiviteit gezorgd, de waterkwaliteit is fors verbeterd, er zijn ingrepen om de fysische problemen van de rivier aan te pakken, ...

Met Nationaal Park Scheldevallei zullen we de ecologische opwaardering collectief voortzetten.

geboetseerd door en voor mens en rivier

Het diverse landschap in de Scheldevallei omvat tal van goed bewaarde illustraties van het historisch samenleven tussen mens en rivier, waarbij landbouwontginning, waterbeheersing en landschapsontwikkeling op een relatief evenwichtige wijze plaatsvond. De Scheldevallei wordt dan ook gedomineerd door een half-natuurlijk landschap als resultaat van die symbiose tussen mens en natuur, waarbij de brakwater-zoetwatergradiënt bepalend is voor de getijdennatuur.

De ontwikkeling van de Scheldevallei als gevolg van het ontstaan van een dynamische en (snel) stromende getijdenrivier met slikken en schorren, als de daarmee verbonden 'stille' landschappen van meersen, broeken, polders, zijn typerende elementen voor het volledige valleisysteem. Dankzij deze diversiteit is de Scheldevallei een drager van unieke botanische en landschapsrelicten van internationaal belang. Deze relicten zijn zowel geomorfologisch, ecologisch als cultuurhistorisch van oorsprong. We beschouwen ze als belangrijkste bouwstenen voor een toekomstig Nationaal Park. Nationaal Park Scheldevallei zet in de eerste plaats niet in op nieuwe zaken maar zeer sterk op deze dynamiek en evolutie.

Belangrijk daarbij is dat deze relicten elkaar vaak versterken, en hun bestaansreden ook terugvinden in hun contextwaarde en onderlinge relatie. Het beeld van een traditionele kerktoren langs een machtige rivier dankt dan ook zijn beeldkwaliteit in belangrijke mate aan de zichten vanuit en naar het omliggende landschap. Bijzonder aan dit Nationaal Park zijn de kunststeden Antwerpen en Gent die de toeristische waarde uiteraard verhogen. En ook deze kunststeden, net als de andere steden en Scheldevalleidorpen, danken hun bestaan aan deze getijdenrivieren.

Nationaal Park Scheldevallei vertrekt vanuit de symbiose van mens en natuur en gaat met de bestaande geomorfologische, ecologische en cultuurhistorische bouwstenen van gisteren en vandaag aan de slag voor een mooie toekomst.

Wijmeers bres. Foto: Yves Adams (Vilda)

een dynamisch landschap in de frontlijn van de klimaatverandering

De Scheldevallei is een dynamisch landschap. Het verandert elk moment door de op en neer gaande getijden. Door de dynamiek van de rivieren verandert dit landschap ook doorheen de tijden en zal het blijven veranderen. Ook al omdat dit gebied in frontlijn van de klimaatverandering in Vlaanderen zit.

Na pogingen in de 19de en 20ste eeuw om waterlopen in Vlaanderen te beheersen en in hun loop te beperken met dijkstructuren, wordt er de laatste decennia ingezet op innovatieve rivierherstelprogramma's. Deze ontwikkelingen, met het Sigmaphan bij uitstek, versterken of herstellen in sommige gebieden de historische landschapsstructuur en introduceren op andere locaties een meer ingrijpende transformatie met de uitbreiding van het areaal getijdennatuur als gevolg. Deze ontwikkelingen zorgen uiteindelijk voor een robuust en uniek blauwgroen netwerk op schaalniveau van een Nationaal Park.

De getijdenatuurclusters en de uitbreiding daarvan zijn cruciaal voor een klimaatrobuust Vlaanderen. Met het label Nationaal Park werken we verder aan ruimte voor het watersysteem om natuurlijk te kunnen functioneren. De groenblauwe netwerken en biodiverse openruimte en de daarbij samenhangende ecosystemendiensten dragen bij aan de leefbaarheid en het opvangen van klimaatschokken.

samen werken

Nationaal Park Scheldevallei wil niet alleen één aaneengesloten gebied vormen maar ook één gebied in de harten en de hoofden van de partners, bewoners en bezoekers.

We zullen een aparte vzw-structuur oprichten als deel van de totale governance structuur. Insteek van de governance is dat het Nationaal Park vertrekt vanuit een cultuur van samenwerking met aandacht voor draagvlak, medeverantwoordelijkheid en samenhang. De structuur en de strategie ondersteunen deze samenwerking.

Het partnerschap, de gebiedscoalitie is de drijvende kracht voor de ontwikkeling en ontsluiting van Nationaal Park Scheldevallei. Ook de bewoners en bezoekers hebben een significante rol. Daarom besteedt dit Nationaal Park veel aandacht aan betrokkenheid van en beleving voor bewoners en bezoekers en blijft het waken over de draagkracht van het gebied. **Betrokkenheid, draagvlak en draagkracht zijn leidende principes bij de ontwikkeling van Nationaal Park Scheldevallei.**

Deze missie resulteert in een gebied met een uitzonderlijke natuurwaarde en een internationale uitstraling:

Samen werken in de Scheldevallei
aan één valleilandschap en
getijdengebied, dynamisch
geboetseerd door en voor mens
en rivier, in de frontlijn van de
klimaatverandering.

Waterrecreatie op de Dender. Foto: Stefanie Faveere

VISIE VAN NATIONAAL PARK SCHELDEVALLEI

doelstellingen van nationale parken vlaanderen

We onderschrijven de doelstellingen vanuit Vlaanderen opgesteld voor de Nationale Parken Vlaanderen en vertalen deze door naar specifieke doelstellingen voor de Scheldevallei.

Een Nationaal Park Vlaanderen is een erkend, geografisch afgebakend gebied van voldoende grote omvang met een uitzonderlijke natuurwaarde en een internationale uitstraling. Het beheer is gericht op het bereiken van een duurzame bescherming en ontwikkeling van landschapsecologische processen en de bijhorende ecosystemen, habitats en soorten tezamen met de gebiedscoalitie. Het unieke natuurlijke milieu, landschap en erfgoed bieden mogelijkheden tot toeristisch recreatieve ontwikkeling en promotie, echter steeds binnen de draagkracht van de natuur en haar omgeving.

Een Nationaal Park Vlaanderen kent primaire en secundaire doelstellingen.

Primaire doelstellingen

- Het beschermen en versterken van de bijzondere biodiversiteit van het Park evenals de onderliggende ecologische structuren en bijhorende processen en in het bijzonder:
 - a. het beheren van het gebied in een zo natuurlijk mogelijke staat voor zover compatibel met punt b en c;
 - b. het in stand houden en herstellen van levensvatbare, ecologisch functionerende en voldoende veerkrachtige populaties van inheemse soorten; en
 - c. bijdrage leveren tot regionale en internationale natuurbehoudsdoelen inclusief bepaalde halfnatuurlijke landschappen.

- Het beschermen van culturele waarde van het Park met inbegrip van de erfgoedwaarde, landschappelijke kwaliteiten.
- Het ontwikkelen en promoten van toerisme en recreatie in en rond het park waarbij meerwaarde voor de plek, de lokale gemeenschappen, de ondernemers en de bezoekers wordt gecreëerd, echter zonder de draagkracht te overschrijden en met aandacht voor de spreiding in tijd en ruimte.
- Via principes van co-creatie een bijdrage leveren aan de duurzame economische en sociale ontwikkeling van de bewonersgemeenschap en ondernemers in de onmiddellijke omgeving van het Park.

Secundaire doelstellingen

- Voorzien van ecosysteemdiensten en natuurlijke producten.
- Kennisopbouw via divers wetenschappelijk onderzoek.
- Aanbieden van mogelijkheid tot participatie in het beheer – en verhogen van betrokkenheid van bewoners en ondernemers.
- Ondersteunen van de beheerders van het park met het oog op de ontwikkeling van de primaire doelen.
- Het duurzaam ondersteunen van een lokale gebiedscoalitie die instaat voor het beheer en ontwikkeling van het park.

Nationaal Park Scheldevallei heeft als primaire doelstelling de bescherming en ontwikkeling van landschapsecologische processen, ecosystemen, habitats en soorten in samenwerking met de gebiedscoalities, waarbij er binnen het landschap, erfgoed en natuurlijk milieu ruimte is voor toeristische en recreatieve mogelijkheden die draagkracht van de natuur en omgeving niet overschrijden.

de natuur als kader

Het opgestelde masterplan en actieprogramma blijft dan ook binnen deze vooropgestelde randvoorwaarden en te behalen doelstellingen zoals vermeld in de oproep. De focus ligt dan ook op het beschermen en versterken van de bijzondere biodiversiteit waarbij levensvatbare ecologisch functionerende en voldoende veerkrachtige inheemse populaties worden in stand gehouden en hersteld. De beoogde doelstellingen leveren ook een bijdrage tot regionale en internationale natuurbehoudsdoelen.

Daarnaast streeft het masterplan ernaar de erfgoedwaarde en landschappelijke kwaliteit te verbeteren en een recreatief en toeristisch medegebruik met een meerwaarde voor lokale gemeenschappen, ondernemers en bezoekers te ontwikkelen, zonder de draagkracht van de omgeving te overschrijden.

streekidentiteit als drager

De landschappelijke en cultuurhistorische waarde zijn onlosmakelijk verbonden met streekidentiteit van de Scheldevallei. Deze streekidentiteit is uitvoerig uiteengezet in de landschapsbiografie en zit vervat in de vier pijlers van het Nationaal Park die verder aan bod komen. De workshops en overlegmomenten kaderen dat de streekidentiteit in de Scheldevallei voornamelijk vertrekt vanuit het lokaal niveau: de gemeente, het nabijgelegen waardevol natuurgebied, de lokale afgesneden Scheldemeander,...

De ambitie van het Nationaal Park is dan ook om deze lokale streekidentiteiten op een holistische manier samen te brengen. Het versterken van lokaal erfgoed, het bepalen van verhaallijnen (met positionering en branding) en het implementeren van een huisstijl voor Nationaal Park Scheldevallei moet hierin bijdragen om de streek door bezoekers op intuïtieve manier te laten verkennen. Een label met een herkenbare huisstijl zal dan ook herkenbaar zijn voor alle bewoners van de Scheldevallei. Een (h)erkenning van dit label draagt bij tot het bevorderen van de Schelde-brede streekidentiteit. De streekidentiteit zou o.a. bijdragen om bepaalde erfgoedplekken die vandaag wat op de achtergrond

verdwijnen, beter in de verf te zetten. Of om natte natuur als onderdeel van de streekidentiteit beter te ontsluiten.

Een Nationaal Park Scheldevallei wordt dan het kwaliteitslabel van de regio en moet de facilitator zijn om deze streekidentiteit te ondersteunen en uit te bouwen.

lokale gemeenschappen als vliegwiel

Even belangrijk is dat het uitbouwen en versterken van het kwaliteitslabel hand in hand moet gaan met het versterken van de cohesie tussen de bewoners, gastheren, bestuurders, kortom de gemeenschappen actief in de Scheldevallei. Wanneer het park in steeds toenemende mate zal gaan leven in de harten en de hoofden van haar bewoners, zal dit ook bijdragen aan het verder ontwikkelen van 1 beleid voor het valleigebied, 1 overkoepelend aanbod voor bezoekers, 1 huisstijl die de herkenbaarheid vergroot en zo meer.

Onthaalzuil aan de abdij van Bornem. Foto: RLS D

4 pijlers en een kaart als onderbouw

De onderbouw voor onze visie is de perimeter van Nationaal Park Scheldevallei en de bijhorende principeverklaring.

Daarnaast vormen vier pijlers de basis voor onze geïntegreerde en bovenlokale visie voor de Scheldevallei. Deze vier pijlers bieden een overkoepelend kader voor het ganse Nationaal Park Scheldevallei maar geven tegelijkertijd een duidelijk kader voor de verschillende achtergronden en kwaliteiten die Scheldevallei te bieden heeft. De vier pijlers vloeien ook voort uit een intensief voortraject van onderzoek via o.a. de landschapsbiografie en overleg met stakeholders.

De pijlers worden uiteengezet in het schema verderop (zie figuur 2).

De drie pijlers, Verweven & Verwilderen, Verwonderen met Verhalen en Intuïtief Verkennen, worden ondersteund door een vierde pijler: Samen vorm geven en omarmen.

Elke pijler focust zich op een bepaald aspect van het Nationaal Park:

1. **Verwilderen en verweven**

Werken aan een blauwgroen landschap met unieke getijdennatuur.

2. **Verwonderen met verhalen**

Werken aan een snoer van authentieke belevingen aan het water.

3. **Intuïtief verkennen**

Werken aan een selectief ontsloten rust- en verblijfsgebied.

4. **Samen vorm geven en omarmen**

Werken aan een sterke band met partners, bewoners en bezoekers.

Toch kennen deze pijlers raakvlakken. Zo zijn bijvoorbeeld de verhalen van de abdijsites (pijler 2) verbonden met de historisch ingepolderde natuurlandschappen langs de Schelde (pijler 1) en kunnen de te ontwikkelen wandelnetwerken (pijler 3) niet losgekoppeld worden van de rijke natuur in de Sigmagebieden van de Scheldevallei (pijler 1).

De perimeter, de principeverklaring en de pijlers komen verder in dit plan uitgebreid aan bod.

PIJLERS MASTERPLAN

SAMEN VORMGEVEN EN OMARMEN

Figuur 2: Pijlers van het Nationaal Park Scheldevallei

Luchtfoto Kruibeekse Polders aan de Schelde. Foto: Yves Adams (Vilda)

PERIMETER

NATIONAAL PARK

SCHELDEVALLEI

VERTREKBASIS VOOR DE AFBAKENING VAN DE NATUURKERN

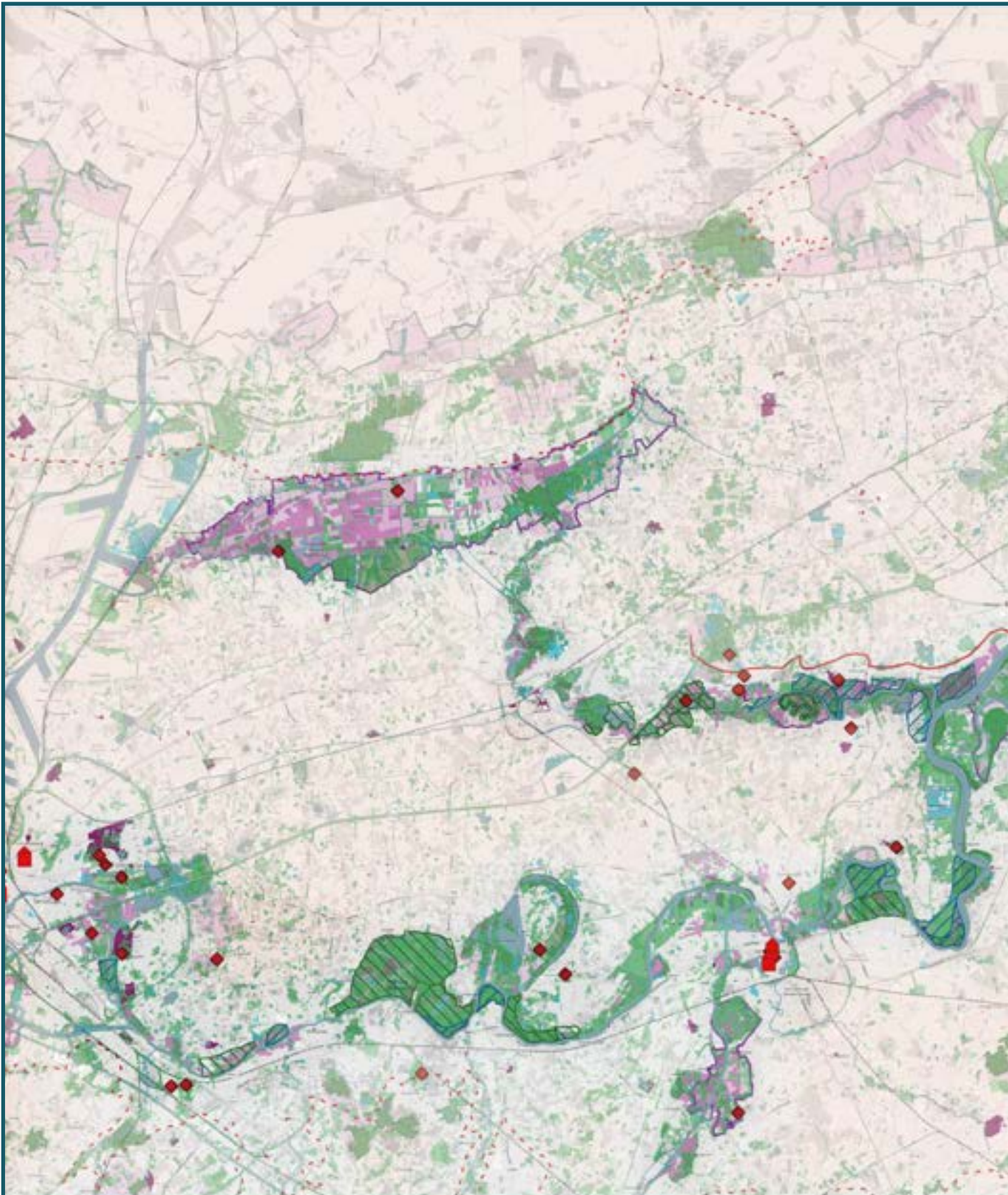
De landschapsbiografie van de Scheldevallei vormt de basis voor het opstellen van het masterplan. De conclusiekaart laat dan ook zien dat de Schelde, met de zijrivieren Durme (t.e.m. Moervaart), Dender en Rupel, de ruggengraat vormt van de waardevolle natuur- en cultuurlandschappen in de vallei.

Op basis van voorgaande analyse en de daarbinnen gedetecteerde kansen voor de Scheldevallei, werd toegewerkt naar een contour van de natuurkern(en) voor Nationaal Park Scheldevallei. Figuur 3 biedt dan ook de eerste inzichten voor het aanduiden van de natuurkernen in toekomstig Nationaal Park Scheldevallei. De contour van de natuurkernen werd bepaald met een intensief overleg- en participatietraject, inzichten uit de landschapsbiografie en beleidsmatige criteria.

Volgende zaken werden in acht genomen bij de afbakening van de Scheldevallei:

- Het **samenhangend fysisch systeem**, gekenmerkt door de lage ligging van de poldergebieden (gelinkt aan de ontstaansgeschiedenis) en/of het voorkomen van alluviale bodems – gerelateerd aan historische overstromingen – en van nature overstroombare gebieden. Hiermee samenhangend tevens
- de gebieden met een hoge potentie inzake waterretentie als ecosysteemdienst. Het is een ecologisch en fysisch geografisch (relatief) homogene zone die bepaald wordt door klimaat, bodem en geologische ontstaansgeschiedenis. De contour valt dan ook binnen de ecoregio's 'Pleistocene Riviervalleien' en 'Polders en de getijdenschelde'.
- Een hoge natuurwaarde, gebaseerd op natura 2000-richtlijnen en (zeer) waardevolle gebieden op de Biologische Waarderingskaart.
- Gevormd door **aaneensluitende openruimte-complexen** nabij de rivier die arm zijn aan ruimtebeslag en waar de ruimte overwegend wordt ingenomen of beheerd door natuur en/of landbouw dat geen herbevestigd agrarisch gebied is.
- Een rijkdom aan landschapsrelicten en natuurtypes die een link hebben met de Schelde en haar ontstaansgeschiedenis, binnen een samenhangend landschap. De relicten en het natuurlijke landschap zijn dan ook sterk in elkaar verweven en onderbouwen elkaar.

Figuur 3: Waardevolle natuur- en cultuurlandschappen in de Scheldevallei

Legende

- UNESCO
- ◆ Kastelen en abdijen
- Cuestafronten en steilranden
 - Uitgesproken zichtbaar in het landschap
 - - - Subtiel zichtbaar in het landschap
- Sigmagebieden
 - ▨ estuariene natuur
 - ▨ niet estuariene natuur
 - Wateroppervlakken
- Toenemende cultuurhistorische erfgoedwaarde
- Toenemende natuurwaarde

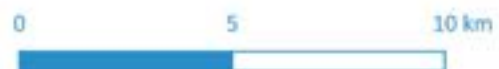
Bronnen

- Biologische waarderingskaart 2021
- Agentschap erfgoed Vlaanderen
- OSM

Kenmerk: 4666835028_kaart_conclus

Datum: 29-9-2022

Formaat: A3

PRINCIPES KAART NATUUR- KERNZONES

Het doel van deze principes is om zekerheden te bieden aan de partners voor de werking van Nationaal Park Scheldevallei, uiteraard binnen het wettelijke kader.

Engagementen in het masterplan en operationeel plan voor de komende 24 jaar:

1. De kaarten voor de afbakening van de natuurkernzones zijn opgebouwd vanuit volgende zones, waarbij de focus ligt op hotspots vanuit het bestaande natuurbeleid :
 - Bestaande groene bestemmingen.
 - Bestaande VEN- en Habitatrictlijngebieden.
 - Waterlopen met bijhorende slikken, schorren en dijklichamen, excl. vaargeul afwaarts Schelle/Rupelmonde.
 - De Sigmagebieden met een natuurdoelstelling.
2. Geen opname van herbevestigd agrarisch gebied (HAG) bestemd voor landbouw in de natuurkernzones.
3. Geen opname van bestaande woonzones en bedrijventerreinen of los- en laadkades in de natuurkernzones.
4. Geen andere uitbreiding van natuurkernzones dan deze voorzien in het masterplan en operationeel plan, tenzij in functie van het Sigmaplan (incl. Sigmaplan 3.0) voor de gebieden met natuurbestemming en/of van de realisatie van ander beslist beleid m.b.t. VEN, SBZ-H, uiteraard steeds in onderling overleg met de betrokken sectoren en de betrokken gemeenten en partners.
5. Afbakening van de natuurkernzones wordt gevolgd door verder uit te voeren planningsprocessen om op termijn van 10 jaar 50% van de natuurkern onder te brengen in een natuurbeheerplan type 3 en 4 en op termijn van 24 jaar 75%.
6. Het Nationaal Park Scheldevallei steunt de uitvoering/realisatie van:
 - het Geactualiseerd Sigmaplan conform de visies en timing die daartoe reeds in verschillende besluiten van de Vlaamse Overheid werden vastgelegd, en conform de daarrond gemaakte afspraken en ontwikkeld beleid inzake flankerend beleid, beheer, enz.
 - de S-IHD's van de betrokken Speciale Beschermingszones conform de afspraken die op Vlaams niveau rond het IHD-beleid werden gemaakt.
 - Soortenbeschermingsplannen die relevant zijn voor het gebied (otter, bever, roerdomp, kwartelkoning, vleermuizen, weidevogels, kamsalamander, porseleinhoen, ...).
 - De uitvoering van goedgekeurde land- en natuurinrichtingsprojecten en de goedgekeurde projecten/plannen van de verschillende lokale besturen (provincies en gemeenten) en Vlaamse administraties/diensten (VMM, Aquafin, Departement Omgeving, ...).
7. Verbinden en verweven tussen de natuurkernzones gebeurt op basis van vrijwilligheid, in overleg met de landbouwactoren en andere betrokken actoren, en met gebruik van het bestaand instrumentarium en de daaraan verbonden regels (incl. geen gebruik van onteigeningen en geen gebruik van instrumentarium met kracht van wet met als beweegreden de plannen van het Nationaal Park). Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van:
 - Extensief beheer op historische graslanden.
 - Bebossing.
 - Waterloopbeheer.
 - Herstellen of versterken van kleine en/of lineaire landschapselementen.
 - Bekijken hoe Nationaal Park Scheldevallei kan ondersteunen voor gebruik van de

De kwartelkoning houdt van natuurlijke, extensief beheerde hooilanden in de grote rivierdalen. Foto: Lars Soerink (Vilda)

eco-regelingen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (in goedkeuring).

8. Private eigenaars die willen bijdragen aan de doelstellingen uit het Masterplan kunnen dit altijd op vrijwillige basis doen. Dit kan gaan over acties met betrekking tot natuurontwikkeling of tot andere doelstellingen uit het Masterplan vb. bosgroepen via bos-, natuur- of geïntegreerde beheerplannen, ...
9. Wanneer private eigenaars gronden verkopen en de kopers gronden buiten de natuurkernzones zoals voorzien in het Masterplan bestemmen of gebruiken voor natuur, dan worden deze niet opgenomen in de natuurkernzones van het Nationaal Park Scheldevallei. Het principe 4 gaat voor op dit principe.

Disclaimer:

De gemeenten Laarne en Aalst keurden de kaart voor de kandidatuur goed in hun schepencollege. Daarom nemen we de gebieden op hun grondgebied ook op in de kaarten (zie figuur 5a, 5b en 6). Weliswaar dient hiervan nog een bevestiging te volgen in hun gemeenteraden.

Schorren aan paviljoen de Notelaer in Bornem. Foto: Yves Adams (Vilda)

GROEIMODEL NATUUR- KERNZONES

Een Nationaal park met een omvang van meer dan 10.000 ha ontwikkel je niet van vandaag op morgen. Er wordt dan ook bewust gekozen voor een **groeimodel**, waarbij zowel de natuurkern in totaliteit, als het aandeel onder natuurbeheer, stapsgewijs kunnen groeien en de nodige ruimte bieden om het bestaande landgebruik waar nodig om te vormen of te voorzien van de nodige flankerende maatregelen. De ambitie binnen het Nationaal Park is om voortbouwend op de bestaande beleidskaders stapsgewijs te groeien:

- Anno 2023 bestaat er draagvlak tussen de partners over een natuurkern van ca 8400 ha.
- Op een termijn van 10 jaar zal (minimaal) 60% van deze oppervlakte (hetzij ca 4700 ha) worden opgenomen in een natuurbeheerplan type 3 of 4.
- Op een termijn van 24 jaar zal de natuurkern verder doorgroeien tot een oppervlakte +10.000ha, waarvan minimaal 75% opgenomen in een natuurbeheerplan type 3 of 4. Aangezien het overgrote deel van deze gebieden gelegen is binnen de context van beslist beleid (VEN, SBZ-H en/of reeds besliste Sigmaplangebieden) wordt deze doelstelling haalbaar geacht. Deze inschatting maakt geen voorafname op planningsprocessen die nog gevoerd moeten worden, zoals bijvoorbeeld de verdere actualisatie van het Sigmaplan n.a.v. de klimaatverandering
- Op de kaarten (figuren 5a en 5 b) duiden we een blauwe zone aan. Deze zone geeft beslist en bestaand Vlaams natuurbeleid weer, i.e.

VEN-gebied, Habitatgebied en Sigmagebieden met natuurbestemming. De blauwe zone geeft het potentieel goed aan voor de groei van de natuurkernzones. Dit potentieel is 4761 ha. Een aantal Sigmagebieden is nog niet opgenomen in de natuurkern omdat we dit pas zullen doen na afronding van ruimtelijk planproces (GRUP). Voor sommige gebieden was er al uitgebreid overleg zoals voor de Moervaartvallei. Aan de gemeenten van de Moervaartvallei zal binnen 2 jaar én na afronding van het overleg over fase 2 Moervaartvallei gevraagd worden of ze willen toetreden. Met de provincie Antwerpen werd dan weer nu al afgesproken dat deelgebied II in de Rupelstreek na sanering en landschapsherstel zal toegevoegd worden aan de natuurkern

Hierbij wordt benadrukt dat het Nationaal Park dient beschouwd te worden als een beleidsuitvoerend orgaan en geenszins als een beleidsvormende instantie (overigens heeft een Nationaal park geen bevoegde planningsbevoegdheid). Het is in de eerste plaats een gestructureerd samenwerkingsverband dat uitvoering geeft aan het beslist beleid (VEN, SBZ-H, Sigmaplan...) dat wordt ontwikkeld binnen de reguliere planningskaders, en waar nodig het flankerend beleid dat daarbij wordt toegepast. Bijgevolg kunnen de plannen die worden ontwikkeld in kader van het Nationaal Park, dan ook niet worden beschouwd als een 'beleidsmatig gewenste ontwikkeling' in de zin van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO).

Bever van dichtbij. Foto: Rollin Verlinde (Vilda)

NATUUR- KERNZONES

De bekomen afbakening op basis van bovenstaande criteria werd onderworpen aan een participatie- en overlegtraject dat tot stand kwam vanuit diverse workshops en bilaterale overlegmomenten. Finaal werd het voorgelegd aan de begeleidingsgroep, de stuurgroep van kandidaat Nationaal Park Scheldevallei en de colleges en deputaties van de afzonderlijke gemeente en provincies. De oppervlaktes natuurkern en natuurbeheerplan type 3 of 4 worden geduid op de figuren 4, 5 en 6.

De huidige afbakening van de natuurkern in het Nationaal Park Scheldevallei betreft ca. 8600 ha. Ongeveer 1800 ha is vandaag reeds opgenomen in een natuurbeheerplan type 3 of 4. Vanuit een bevraging van organisaties en terreinbeheerders in het werkingsgebied kan deze oppervlakte op korte

termijn opgetrokken worden tot ca 4000 ha. De doelstelling om over 10 jaar te evolueren naar een oppervlakte van minimaal 4300 ha (=50%) onder natuurbeheer type 3 of 4 is dan ook haalbaar.

Vanuit bestaand en beslist natuurbeleid heeft de natuurkern van het Nationaal Park een verdere uitbreidingspotentie van ca 50%. Door de omvang van het gebied is de doelstelling om 10.000 ha natuurkern te bereiken binnen 24 jaar haalbaar. Op basis van de endogene groei die de voorbije jaren werd gerealiseerd inzake de toename van het aandeel valleigronde onder natuurbeheer, en de verwachting dat deze groei zich de komende jaren zal verderzetten, wordt de einddoelstelling om na 24 jaar te komen tot 75% onder natuurbeheer type 3 of 4 eveneens haalbaar geacht.

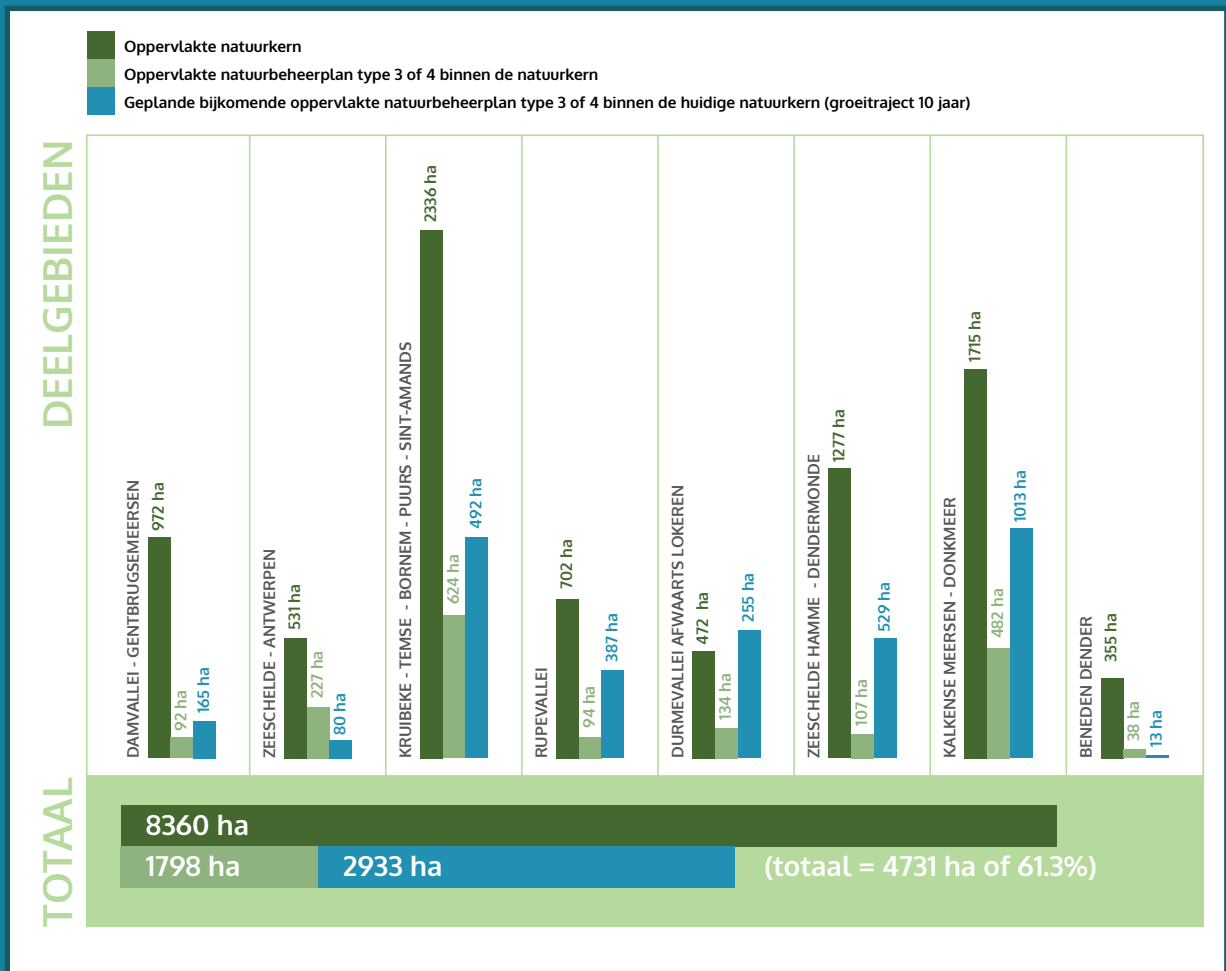
De Bunt in de Durmevallei. Foto: Yves Adams (Vilda)

Oppervlakte natuurkern (ha)	8360 ha
Aantal deelgebieden	8
Oppervlakte natuurkern onder NBHP T3 en T4 of intentie (ha)	4731 ha
Oppervlakte natuurkern onder NBHP T3 en T4 of intentie (%)	61.3 %
Oppervlakte natuurkern biologisch waardevol (ha)	6947.5 ha
Oppervlakte natuurkern biologisch waardevol (%)	83,1 %
Oppervlakte potentieel uitbreidingsgebied natuurkern (ha)	4761 ha

Figuur 4a: Kerncijfers

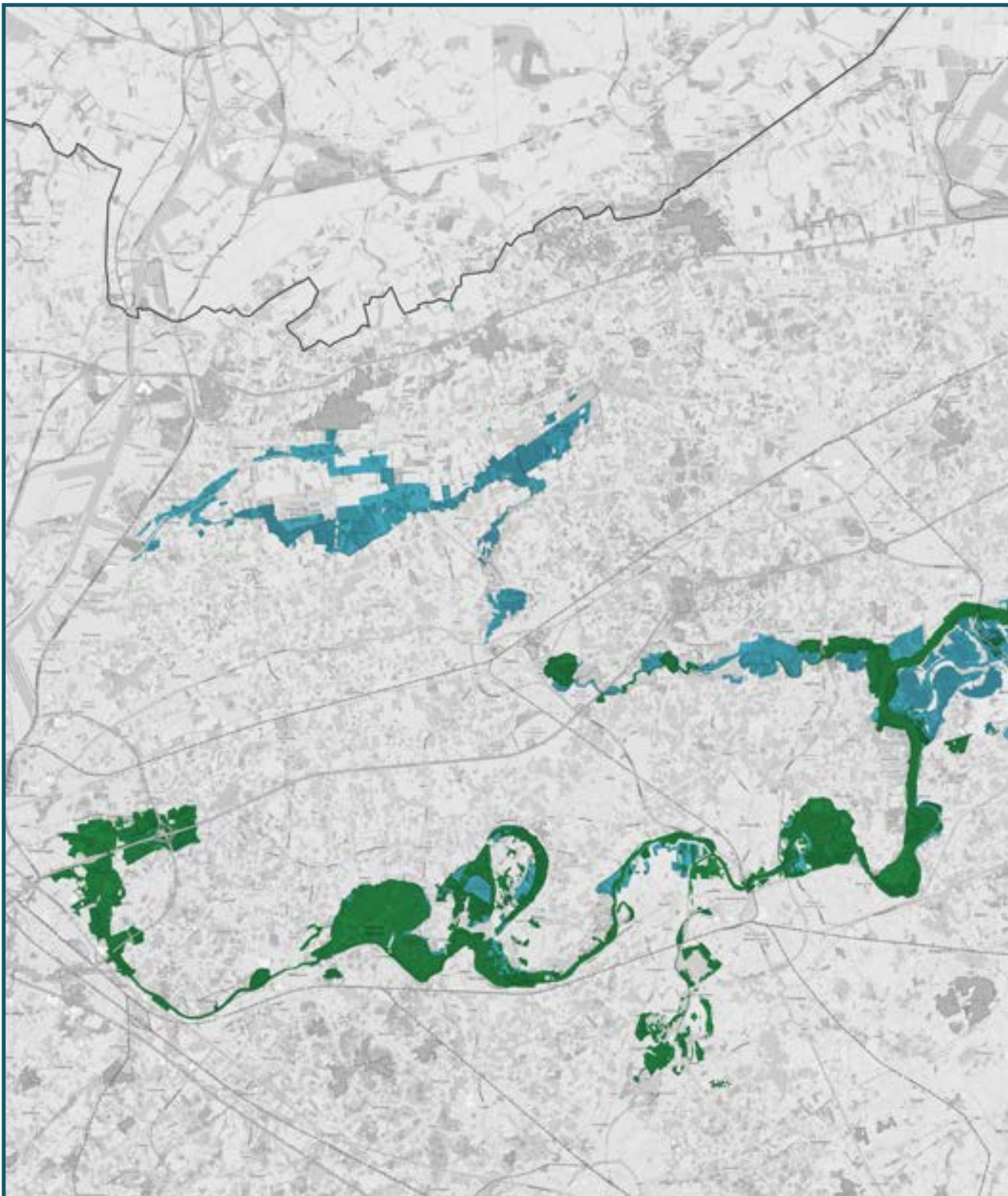

Figuur 4b: Aaneengesloten natuurkern

Figuur 4c: Oppervlakte natuurkernzone, natuurbeheerplan en gepland bijkomend natuurbeheerplan type 3 of 4 (Betreft Sigmagebieden (beslist beleid en te ontwikkelen of bestaande) of gebieden met intentieverklaringen van natuurstakeholders voor het ontwikkelen van natuurbeheerplan type 3 of 4 i.f.v. het Nationaal Park Scheldevallei.)

Figuur 5a: Afbakening natuurkernzone voor Nationaal Park Scheldevallei

- Gewestgrens
- Natuurkern 2023
- Beslist en bestaand natuurbeleid in de Scheldevallei

Deze kaart geeft een overzicht van de natuurkern van Nationaal Park Scheldevallei.

Deze kaart is onlosmakelijk verbonden met de principeverklaring van kandidaat Nationaal Park Scheldevallei.

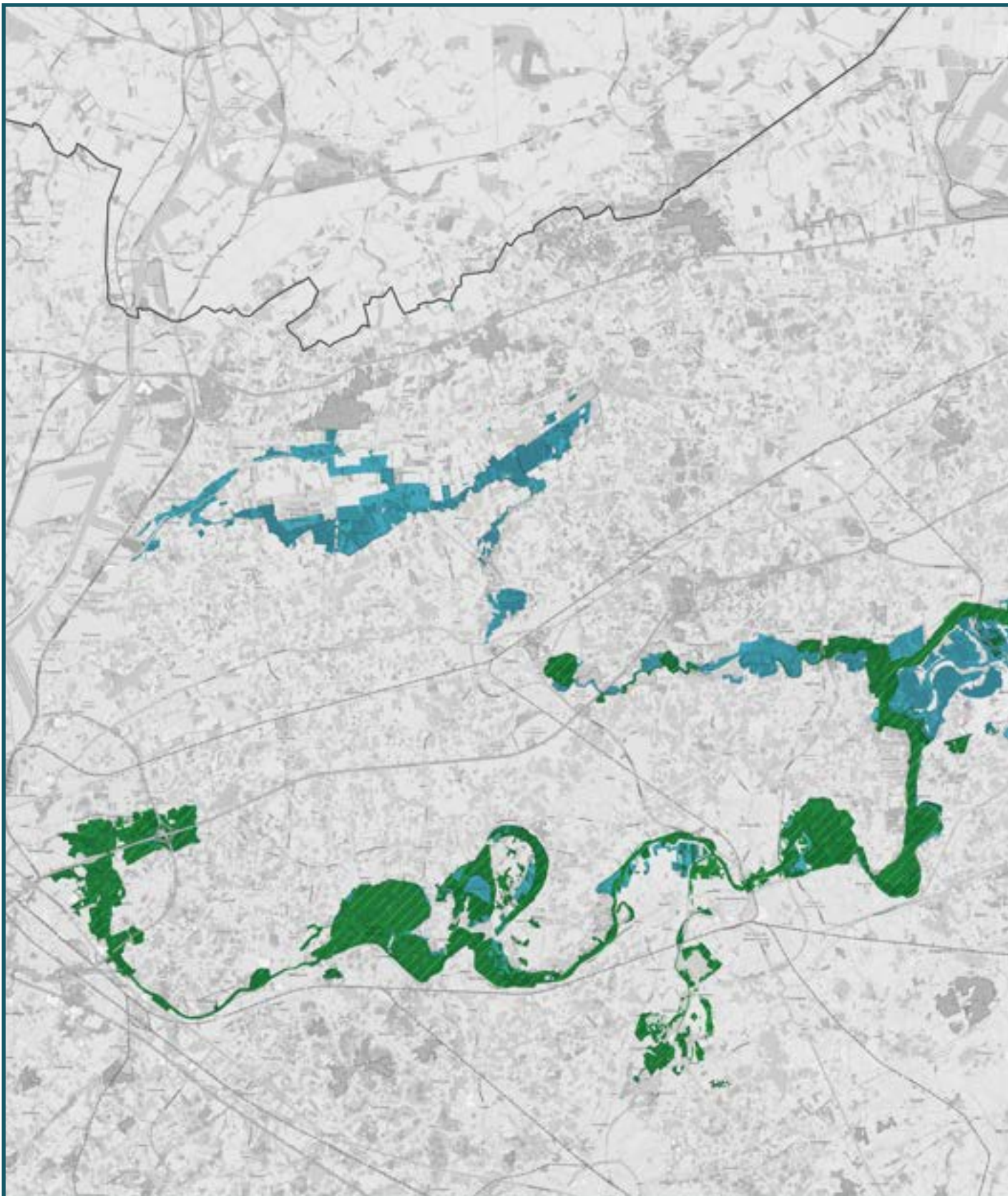
De omvang van de natuurkern bedraagt ca. 8.400 ha. De natuurkernzones zullen doorgroeien naar meer dan 10.000 ha. De uitbreiding van de natuurkernzones gebeurt binnen de zones bepaald op basis van beslist en bestaand natuurbeleid, in het bijzonder binnen de bestaande groene bestemmingen, de bestaande VEN- en Habitatrichtlijnen, de waterlopen met bijhorende slikken, schorren en dijklichamen (exclusief vaargeul afwaarts Schelle/Rupelmonde) en de Sigmagebieden met natuurbestemmingen.

Basislaag:
- OSM

Kenmerk: 4666835027.qgt
Datum: 30-5-2023
Formaat: A3
Schaal: 1:155.000

Figuur 5b: Natuurkern met minimale een waardevolle natuurkwaliteit (BWK) voor Nationaal Park Scheldevallei

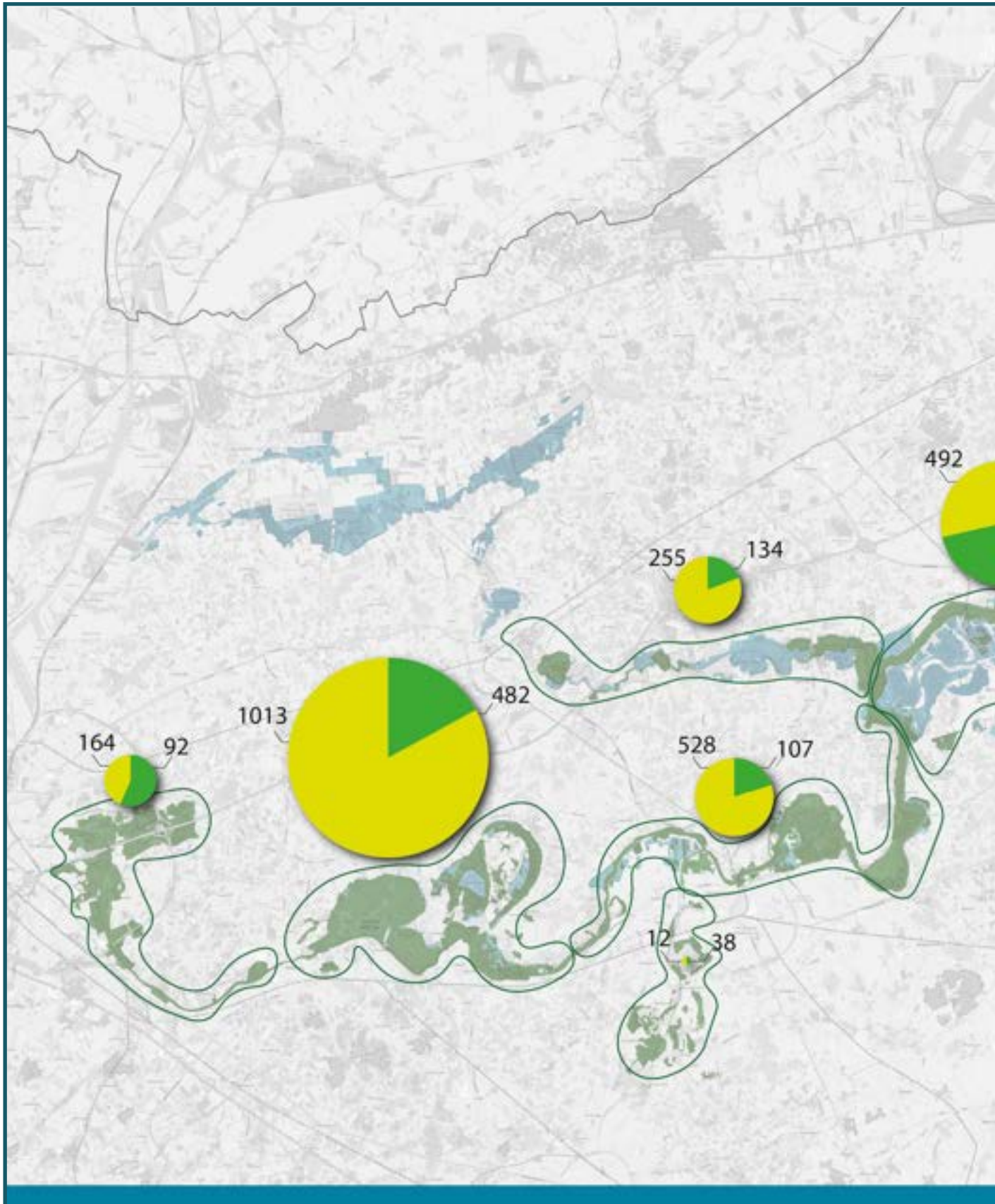
- Gewestgrens
- Natuurkern met minimaal een waardevolle natuurkwaliteit (BWK)
- Natuurkern 2023
- Beslist en bestaand natuurbeleid in de Scheldevallei

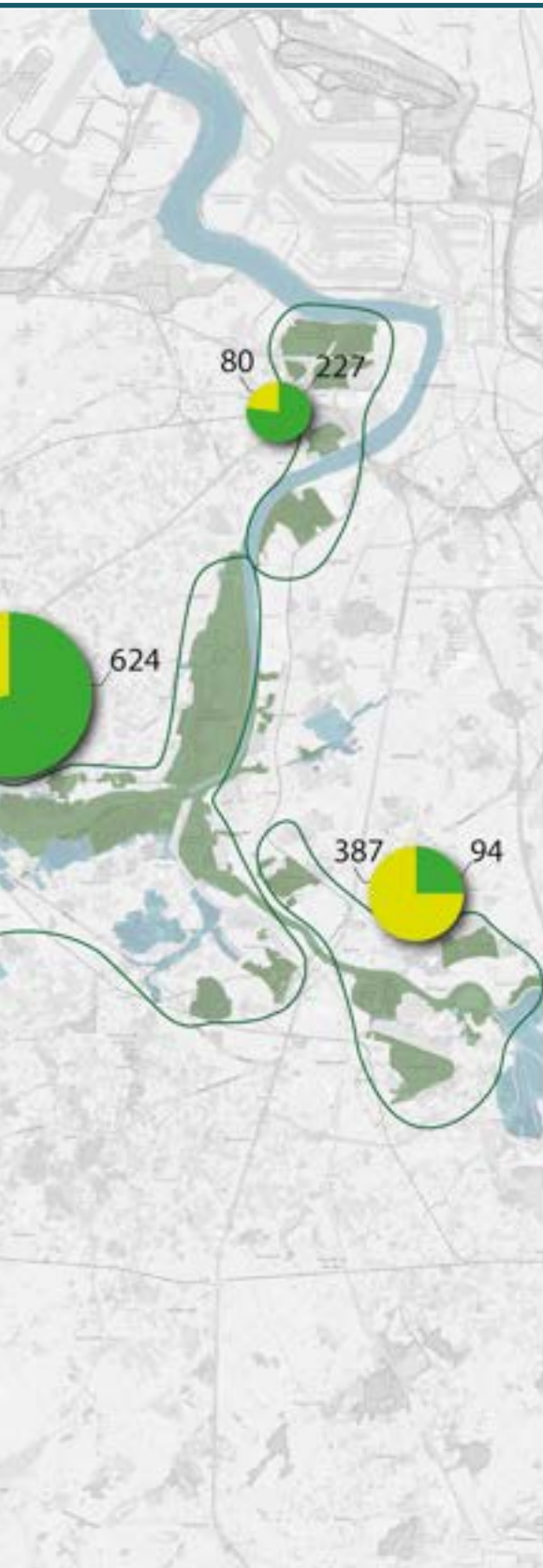
Basislaag:
- OSM

Kenmerk:4666835027.qgt
Datum :30-5-2023
Formaat:A3
Schaal: 1:155.000

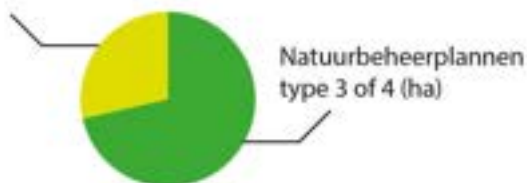
Figuur 6: Huidige en geplande* natuurbeheerplannen per deelgebied in Nationaal Park Scheldevallei

- Gewestgrens
- Natuurkern 2023
- Beslist en bestaand natuurbeleid in de Scheldevallei

Reeds geïnventariseerde intenties tot uitbreiding van natuurbeheerplan type 3 of 4 (ha) - toestand 1/1/2023

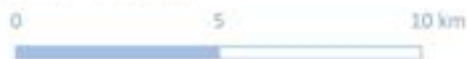

De natuurbeheerplannen type 3 of 4 binnen de huidige afbakening bedragen ca. 1800 ha, ofwel 21,5%.

Met de reeds geïnventariseerde intenties tot uitbreiding komt daar binnen 10 jaar 4731 ha bij. De reeds geïnventariseerde intenties tot uitbreiding betreffen Sigmagebieden (beslist beleid m.b.t. te ontwikkelen of bestaande gebieden) of gebieden met intentieverklaringen van de natuurstakeholders voor het ontwikkelen van natuurbeheerplannen typer 3 of 4.

Basislaag:
- OSM

Kenmerk:4666835037.qgt
Datum :30-5-2023
Formaat:A3
Schaal: 1:155.000

SAMENHANG TUSSEN DE NATUURKERN- ZONES

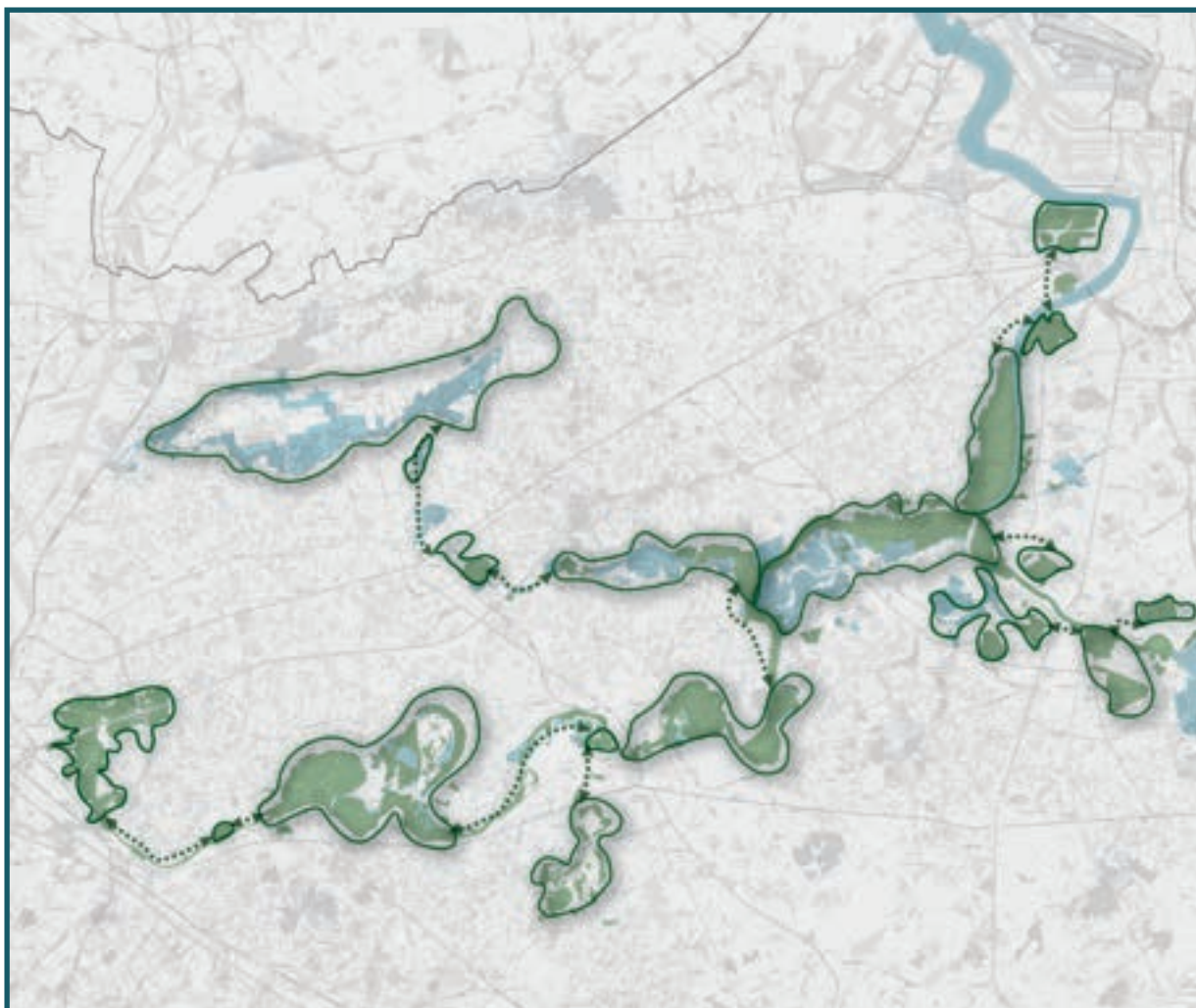
De landschapsbiografie (Figuur 3) toont echter wel dat een ruimer gebied dan de aangeduide natuurkernzones, cultuurhistorisch en natuurlijk zeer waardevolle landschappen bevatten. Hoewel niet al deze waardevolle landschappen zijn aangeduid als natuurkernzone, kenmerkt de feitelijke toestand op het terrein zich wel door een grote continuïteit. Het ecologisch, cultuurhistorisch en recreatief potentieel van de Scheldevallei zit m.a.w. ook in de gebieden tussen en rond de afgebakende natuurkernzones. Nationaal Park Scheldevallei is dan ook een breder verhaal dan enkel deze natuurkernzones. Ze spitst zich ook toe op een ruimere omgeving van natuurclusters (Figuur 7). Deze natuurclusters herbergen een grote samenhang van waardevolle natuurkernen en kenmerken zich door de aanwezigheid van cultuurhistorische (on)roerende erfgoedrelicten zowel binnen als grenzend aan deze natuurnatuurclusters.

De Scheldevallei herbergt een bijzondere natuur- en erfgoedwaarde. Het Nationaal Park wordt dan ook een regio in Vlaanderen waar:

- Natuur zich kan ontplooiën.
- Cultuurhistorisch erfgoed een volwaardige plek krijgt in het landschap.
- Bezoekers tot rust komen door te wandelen en te fietsen.
- Lokale bewoners, verenigingen en ondernemers deel uitmaken van een breed gedragen project.

De vier pijlers van het masterplan en operationeel plan werken dit verder uit. Samenhang en verbinding zijn hierbij een rode draad. Deze ambitie rond samenhang en verbinding moet leiden tot:

- Één aaneengesloten gebied voor natuur (door verwilderen en verweven).
- Één gebied in de harten en de hoofden van de bewoners en bezoekers.
- Één gebied door een sterk, overkoepelend aanbod en verhaal.
- Één gebied door afstemming van beleid.

Figuur 7: Natuurclusters in de Scheldevallei

Pleziervaart op de Schelde. Foto: Toerisme Scheldeland

PIJLER 1

VERWEVEN EN VERWILDEREN

GEBIEDSANALYSE

unieke vallei- en getijdennatuur

Tussen de kunststeden Gent en Antwerpen, en verdeeld over de toeristische regio's Scheldeland en Waasland, vormt een uniek rivierenlandschap een centraal gelegen Nationaal Park. De Schelde vormt hier met de Rupel, de Durme en de Dender een uitgestrekt netwerk van rivieren. Land en water zijn vervlochten door tal van slikken, schorren, meanders, beken, meersen en wielen. De Schelde vormt als getijdenrivier de ruggengraat.

In dit deel van de Scheldevallei is de getijdennatuur op zijn sterkst. Dagelijkse getijdenverschillen tot 6 meter maken dat dit gebied nooit hetzelfde is. Hier maakt de rivier ook de overgang van brak naar zoet water. Deze getijdennatuur langs de Schelde, Durme en Rupel is uniek op Europese schaal. Deze gebieden herbergen een uitzonderlijke fauna en flora met spindotterbloemen, wilgenvloedbossen, otters, bevers, grutto's, zeearenden, finten of meivissen en zo veel meer. Dit rivierenetwerk met haar getijdennatuur vormt ook het toeristisch kernproduct van het gebied.

Kattestaart in het Kalverbos. Foto: Yves Adams (Vilda)

“De Schelde is de ruggengraat in een opeenvolging van robuuste natuurclusters met ondersteunende verbindings- en verwevingsgebieden en groene stapstenen die het mogelijk maken de continuïteit van de Scheldevallei te garanderen.”

revival van de natuurkwaliteit

De natuurkwaliteit van deze regio heeft de voorbije twintig jaar een enorme revival doorgemaakt. Het areaal aan natuurgebied is sterk uitgebreid, de robuustheid van de gebieden is sterk toegenomen, er is voor toegenomen connectiviteit gezorgd, de waterkwaliteit is fors verbeterd, er zijn ingrepen om de fysische problemen van de rivier aan te pakken,....

Dat alles kadert binnen een integrale lange termijn aanpak die ook anticipeert op problemen als global change en zeespiegelstijging. Dat werk is nog niet klaar, maar onder meer in het kader van het Sigmoplan met de realisatie en het natuurbeheer van de overstromingsgebieden is er een heldere route uitgezet. De snelheid waarmee het klimaat verandert noopt ons echter om op middellange termijn naar bijkomende oplossingen te zoeken.

De gecombineerde doelen voor natuur en waterveiligheid zijn overkoepelend en grensoverschrijdend geformuleerd op lange termijn (2030) en verankerd in beslissingen van de Vlaamse Regering en een Vlaams-Nederlands verdrag. Basisdocumenten zijn de 'Lange termijnvisie voor het Schelde-estuarium' (2001), doorvertaald in het 'Geactualiseerde Sigmoplan' (2005) en de 'Ontwikkelingsschets voor het Schelde-estuarium' (2010). We monitoren deze gebieden op vlak van natuur(ontwikkeling) bijzonder intensief via de Scheldemonitor (MONEOS), het onderzoek van de milieueffecten van het Sigmoplan (OMES) en de beheermonitoring van het Sigmoplan.

Nationaal Park Scheldevallei omvat ruwweg twee onderscheiden maar nauw verbonden gebieden:

- De rivier met getijdengebonden natuur.
- De aansluitende vallei met waardevolle natte natuur.

Luchtfoto van het Lippenbroek. Foto: Yves Adams (Vilda)

Bronnen boeken De Donk en De Durme

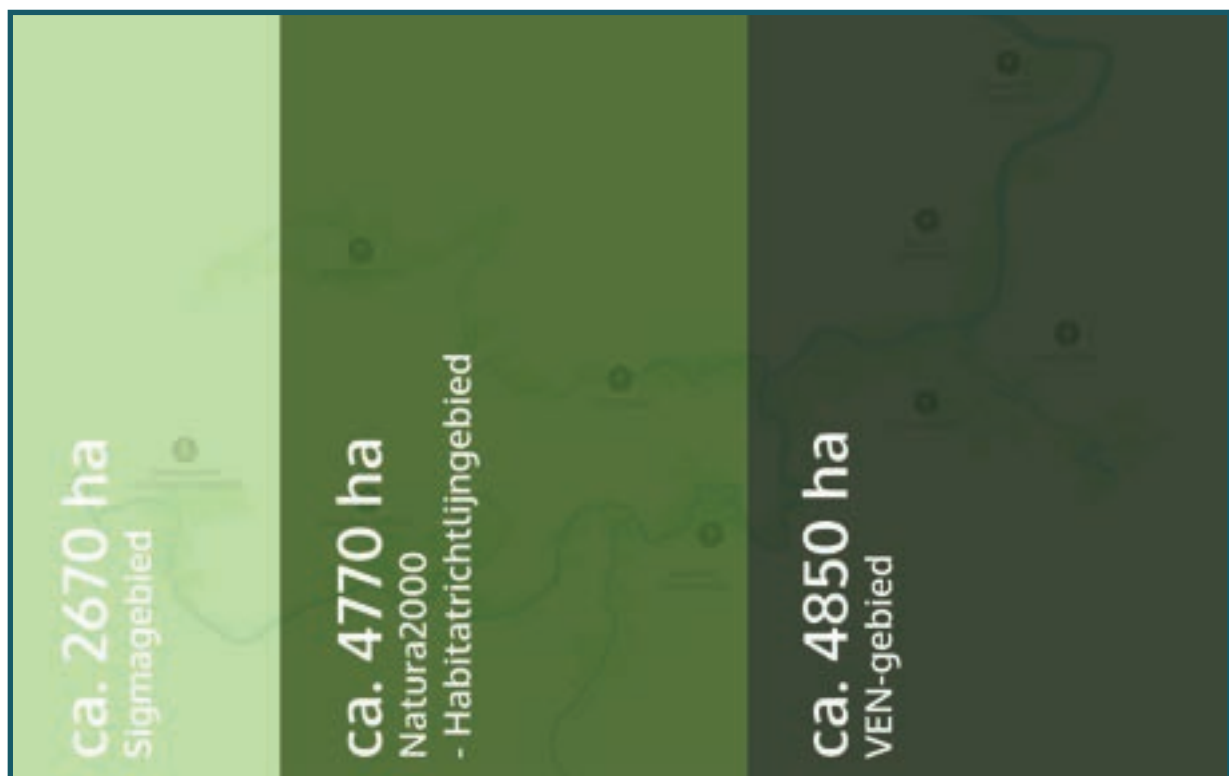
Brondocumenten op vlak van natuurkwaliteit voor de Scheldevallei zijn:

- Synthesenota van het geactualiseerde Sigmapijn – Meest Wenselijk Alternatief (MWeA).
- PAS-gebiedsanalyse.
- De Schelde een stroom natuurtalent.
- sIHD-besluit/rapport.
- rapport habitattypische soorten.
- G-IHD.
- Klimaatadaptatieplan voor de estuariene natuur in de Zeeschelde (<https://www.vlaanderen.be/publicaties/klimaatadaptatieplan-voor-de-estuariene-natuur-in-de-zeeschelde>).
- Meire P., Amery D., Decler M. (2015). De Schelde van bron tot monding. Antwerpen: Uitgeverij UPA.
- Verstraeten A, Het Molsbroek, Uitgave van vzw Durme.
- Verstraeten A., Durme, Uitgave van vzw Durme.
- Maertens J., De Donk, Uitgave van vzw Durme. Rommens W., Snoeck P., Claus P., Meandertaal. Kalkense Meersen, eeuwenoud en springlevend, Uitgave van Natuurpunt.
- Maes, Dirk & De Knijf, Geert & Devos, Koen & Gouwy, Jan & Gyselings, Ralf & Packet, Jo & Speybroeck, Jeroen & Swinnen, Kristijn & Thomaes, Arno & Vermeersch, Glenn & Van Den Berge, Koen & Thuyne, Gerlinde & Van Landuyt, Wouter. (2022). Provinciaal Prioritaire Soorten in de provincie Oost-Vlaanderen Versie 2021. 10.21436/inbor.54728844.
- Maes, Dirk & De Knijf, Geert & Devos, Koen & Gouwy, Jan & Gyselings, Ralf & Packet, Jo & Speybroeck, Jeroen & Swinnen, Kristijn & Thomaes, Arno & Vermeersch, Glenn & Van Den Berge, Koen & Van Landuyt, Wouter & Thuyne, Gerlinde. (2022). Provinciaal Prioritaire Soorten in de provincie Antwerpen Versie 2021. 10.21436/inbor.54726564.

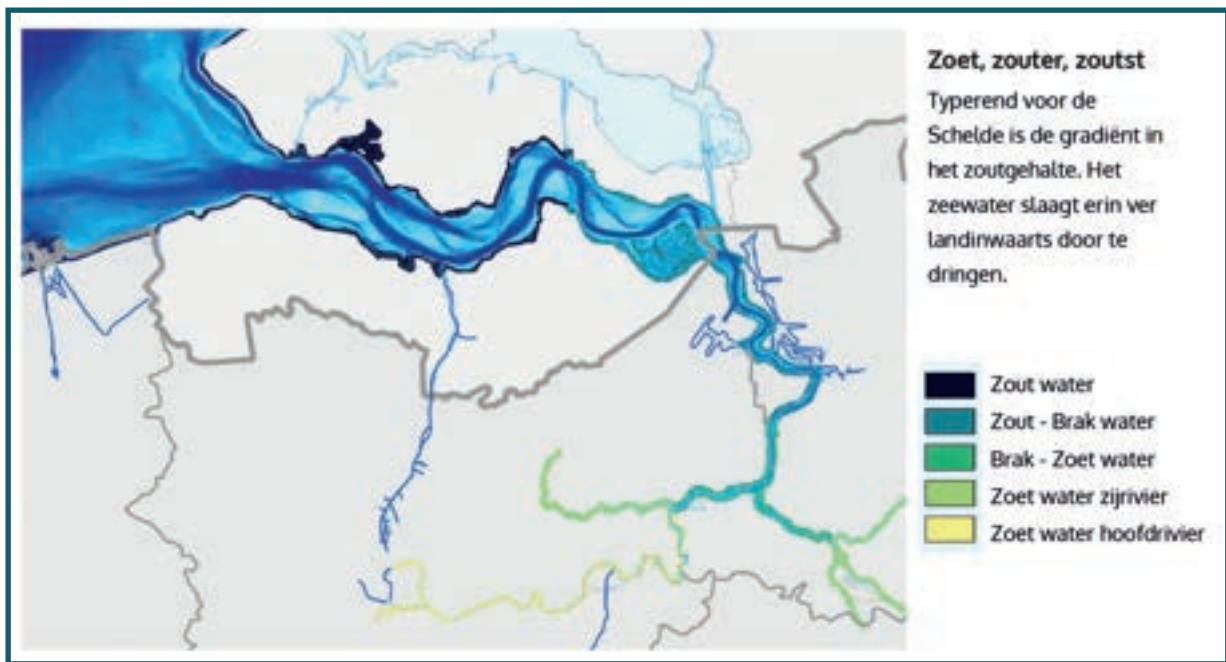
ondersteund door natuurbeleid: sigmaplan, habitat- en VEN- gebieden

De Scheldevallei kent een unieke natuurwaarde. En het gebied biedt realistische kansen om verdere natuurversnippering tegen te gaan, waterretentie en koolstofopslag te vergroten, de bestaande natuurkernenzones te verbinden tot een meer aaneengesloten netwerk van natuurclusters en de functie van de vallei als klimaatbuffer voor overstroming en droogte verder te versterken. Pijler 1, Verweven & Verwilderen, ambieert om deze doelstellingen te realiseren.

In de Scheldevallei is er reeds sterke natuurwaarde aanwezig die beleidsmatig is onderstreept als o.a. Habitatrictlijngebied, VEN-gebied en/ of Sigmagebied. Dit wordt uiteengezet in het onderstaande schema (Figuur 8).

Figuur 8: Sigma-, VEN- en Habitatrictlijngebied in het Nationaal Park Scheldevallei

Figuur 9: Saliniteitszones van de Schelde en haar zijrivieren. Bron: De Schelde een stroom natuurtalent

beschrijving van de systeemkwaliteit: estuarien functioneren

Estuaria in het algemeen en het Schelde-estuarium in het bijzonder zijn uitgesproken gradiëntmilieus (Figuur 9). Zo kan men in de lengte van de Schelde zoute, brakke en zoete zones onderscheiden. Typerend voor de Schelde en **uniek in Europa** is dat het **getij er hier in slaagt ver landinwaarts – 170 km - door te dringen**, met een enorme zoetwater-getijdenzone van meer dan 70 km lang. Ook het voedselweb wijzigt mee van bron tot monding. Zoet en zout zijn nu eenmaal twee verschillende werelden met radicaal verschillende habitats.

Waar brakke milieus boomloos zijn, zijn de zoetwatergetijdengebieden een mozaïek van rietzones, biezenvelden en wilgenvloedbossen die op de hoogste delen overgaan in zachthoutoibossen. De aanwezige levensgemeenschappen, ook onder water, reflecteren die habitatdiversiteit, zeker nu de waterkwaliteit sterk is verbeterd.

Hoe dynamisch en 'natuurlijk' dit natuurtype ook oogt, de menselijke impact op dit riviersysteem is bijzonder groot en heeft de draagkracht van het Schelde-ecosysteem duidelijk overschreden.

Met het Sigmaplan ontrolt zich een traject om dat recht te trekken. Daarbij wordt ingezet op zowel het functionele luik als op een herstel van de habitats en typische soorten. Tussen 2005 en 2030 moet dit leiden tot ongeveer 2000 ha extra slik en schor in dit gebied.

De uitdagingen die moeten worden getackeld zijn echter niet gering.

Een steeds veranderend landschap: Sigmaplan en Geopark

Dit landschap wijzigt permanent door de getijden. Maar het wijzigt ook sterk door de klimaatverandering en de toenemende invloed van de getijden op de Schelde en haar zijrivieren. Bij extreme weersomstandigheden kunnen de Schelde en haar zijrivieren gevaarlijk hoge waterstanden bereiken en overstromen. Als antwoord hierop zijn

er het Sigmaphan en het plan 'Ruimte voor water' langs de Dender. Met het Sigmaphan veranderde het landschap in de vallei fundamenteel.

Ook in het verleden tekende het veranderende klimaat het landschap. Daarom diende de regio in najaar 2021 een kandidatuur voor Geopark Schelde Delta in. Met Geopark Schelde Delta zijn afspraken gemaakt om de verhalen, de geosites en de communicatie van dit Geopark mee te integreren in Nationaal Park Scheldevallei.

Hydromorfologische processen: sedimentatie - erosie - schorvorming/successie

Menselijke ingrepen zoals inpolderingen, rechttrekkingen en verruiming van de vaargeul hebben een ingrijpende impact gehad op de hydro- en morfodynamische processen van het estuarium.

Globaal genomen is de Schelde met de tijd dynamischer geworden. Het gemiddelde hoogwaterpeil is de voorbije 150 jaar over het volledige estuarium gestegen met 1 tot 1,5 m met grote en stijgende verschillen tussen eb en vloed.

De schorren zijn gelukkig niet 'verdrongen' door deze stijgende hoogwaters maar zijn mee kunnen groeien. De Schelde heeft immers hoge sedimentgehalten waardoor afzetting en ophoging van de schorren gelijke tred kon houden. Minpunt is echter dat de helling tussen de vaargeul en het schor op veel plaatsen flink steiler is geworden. Dit veroorzaakt, in combinatie met een verhoogde getijenergie, erosie van schor, slijk en ondiepe subtidale zones en zorgt voor bijkomend habitatverlies en het ontstaan van 'schorkliffen'.

Om deze evolutie te counteren zijn en worden er in het kader van het Sigmaphan ontpolderingen uitgevoerd waar de schorontwikkeling opnieuw kan starten. Op deze wijze ontstaat in een goed functionerend estuarium een dynamisch evenwicht waarin steeds alle successiestadia aanwezig zijn.

Terzelfdertijd worden er ook grote, gecontroleerde overstromingsgebieden aangelegd met een gedempt getij. Die gedempte of gecontroleerde getijdengebieden ontwikkelen zich tot prachtige slikken en schorren en zijn minder afhankelijk van de tij-ontwikkeling op de Schelde zelf.

Slikken en schorren zijn dus meer dan slijk alleen. Ze vormen een belangrijke habitat voor fauna en flora en vervullen een belangrijke taak in het opkrikken van de waterkwaliteit. Ze brengen zuurstof in het water en ze vormen een essentiële schakel in het reguleren en recycleren van silicium. Silicium is een essentieel mineraal voor diatomeeën (kiezelwieren), die aan de basis liggen van de voedselketen.

Verbeterde bio-geochemie als basis voor fauna en flora

Van nature zijn de rivieren voedselrijk maar in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw was de stroom tussen Gent en Antwerpen nagenoeg dood (zonder zuurstof en met veel toxische stoffen) wat dierlijk leven voor het grootste deel uitsloot. Stilaan werd de kwaliteit beter hoewel er nog geen sprake is van een goede chemische of ecologische toestand volgens de criteria van de Kaderrichtlijn Water.

Niettemin lieten de effecten van de verbeterde waterkwaliteit niet lang op zich wachten. De verbeterde zuurstofwaarden maakten een terugkeer, een toename en verschuivingen in water(bodem) bewonende diersoorten mogelijk.

Ondertussen zijn de Schelde en haar zijrivieren terug kraamkamers voor vissen. Ook de overstromingsgebieden spelen hierin een belangrijke rol. En door de toename van vissen zien we ook de stelselmatige terugkeer van visetende vogels en recent zelfs van de otter.

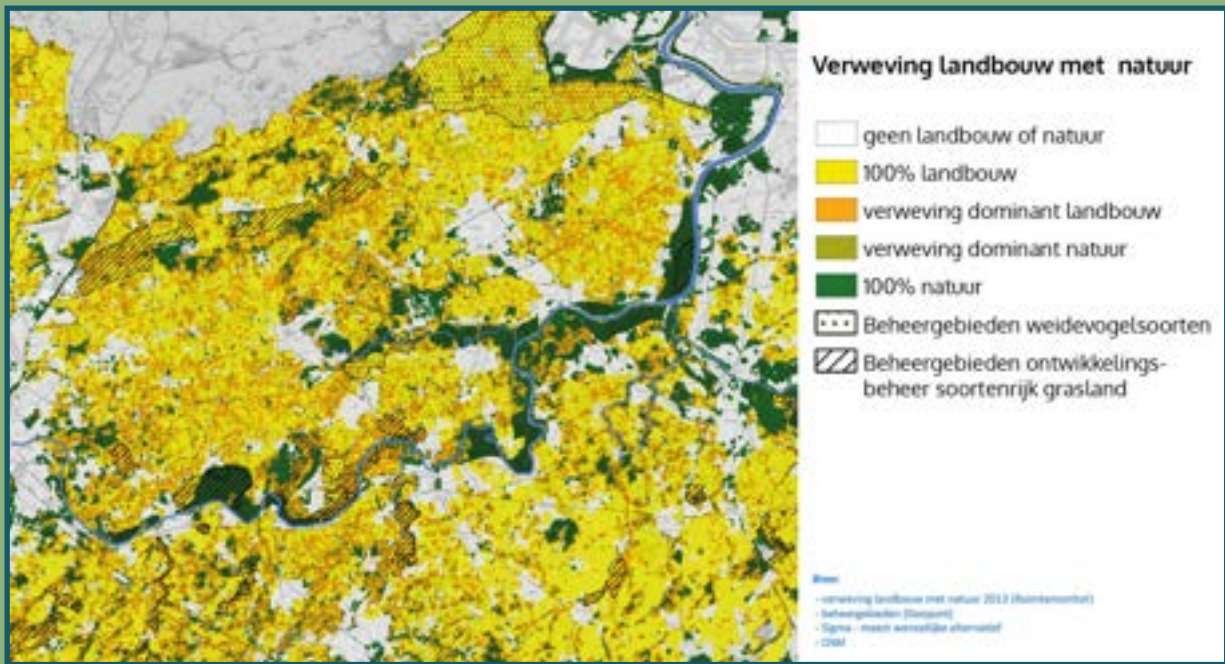

Natte graslanden in Kalkense Meersen Donkmeer. Foto: Wesley Poelman

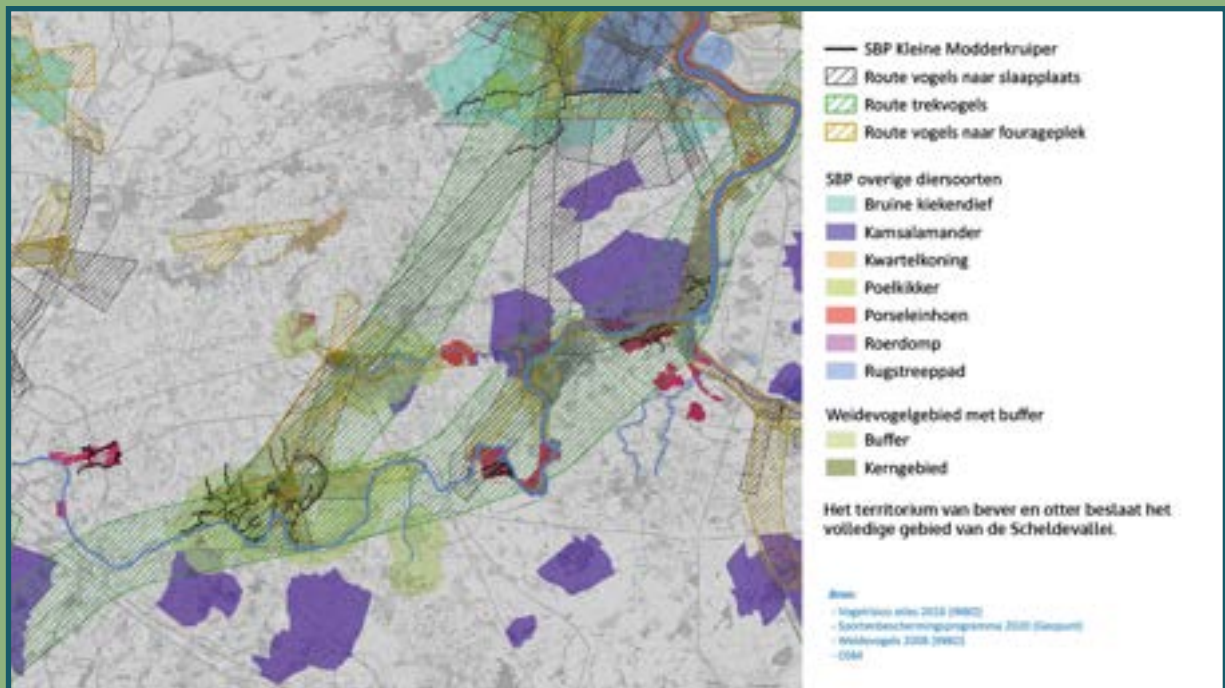

Laagveen in Damvallei, gevormd door enkele verlande meanders van de Schelde. Foto: Dirk Bogaert

Figuur 10: Het openruimte landschap van de Scheldevallei (Bron: Antea Group)

Figuur 11: Typerende flora en fauna in de Scheldevallei (bron: Antea Group)

beschrijving van de systeemkwaliteit: vallei

De vallei en de polders worden historisch gekenmerkt door een systeem van oeverwallen (of lokaal zelfs fossiele rivierduinen) en komgronden met een hoge grondwaterspiegel en regelmatige winteroverstromingen. Dat laatste is vandaag op de meeste plaatsen verhinderd, hoewel vloeiveiden tot in de jaren '50 de gangbare praktijk waren langs de Schelde.

Ook aan het herstel van deze wetlands wordt in het Sigmaphan en elders gewerkt met de aanleg van nieuwe natuurgebieden en met een aangepast waterbeheer. Het gaat dan om herstel van overstromingsgraslanden, kwelgraslanden en ruigtes, ontwikkeling van rietmoerassen en open waterpartijen, omzetten van populierenplantages naar moerasbos, ... over meer dan 2000 ha. Maar ook natuurverenigingen Natuurpunt en vzw Durme dragen hier enorm aan bij door het beheer van meer dan 1000 ha natuur.

Naast deze gronden van overheden is er ook een grote oppervlakte natuur in privébezit, met een beheer gericht op populierenteelt, jacht of hengelsport. Ook landbouwers kunnen in de vallei van de Schelde natuurwaarden in stand houden, zowel binnen de Sigmagebieden in de vorm van natuurbeheer, als buiten de Sigmagebieden door duurzaam landbouwbeheer.

beschrijving van de onderscheidende natuurkwaliteit in relatie tot de vlaamse en Europese natuur: typerende habitats en habitattypische soorten

Planten

De unieke zoetwaterschorren en -rietlanden vanaf Kruibeke en verder stroomopwaarts brengen soorten mee die in Vlaanderen alleen in de Scheldevallei voorkomen zoals de spindotterbloem, driekantige bies, moerasgamander, rivierkruiskruid en veenreukgras. (Deze soorten zijn bovendien ook provinciaal prioritair voor Oost-Vlaanderen.) (figuur 12)

Vissen

De laatste tien jaar vinden we systematisch meer dan 50 vissoorten in de Beneden-Zeeschelde en 18 soorten in de Rupel. Dit gebied is voor hen een corridor, een leefgebied en een kraamkamer. (figuur 14) Veel van deze vissoorten zijn bedreigd, bijvoorbeeld fint en paling.

Vogels

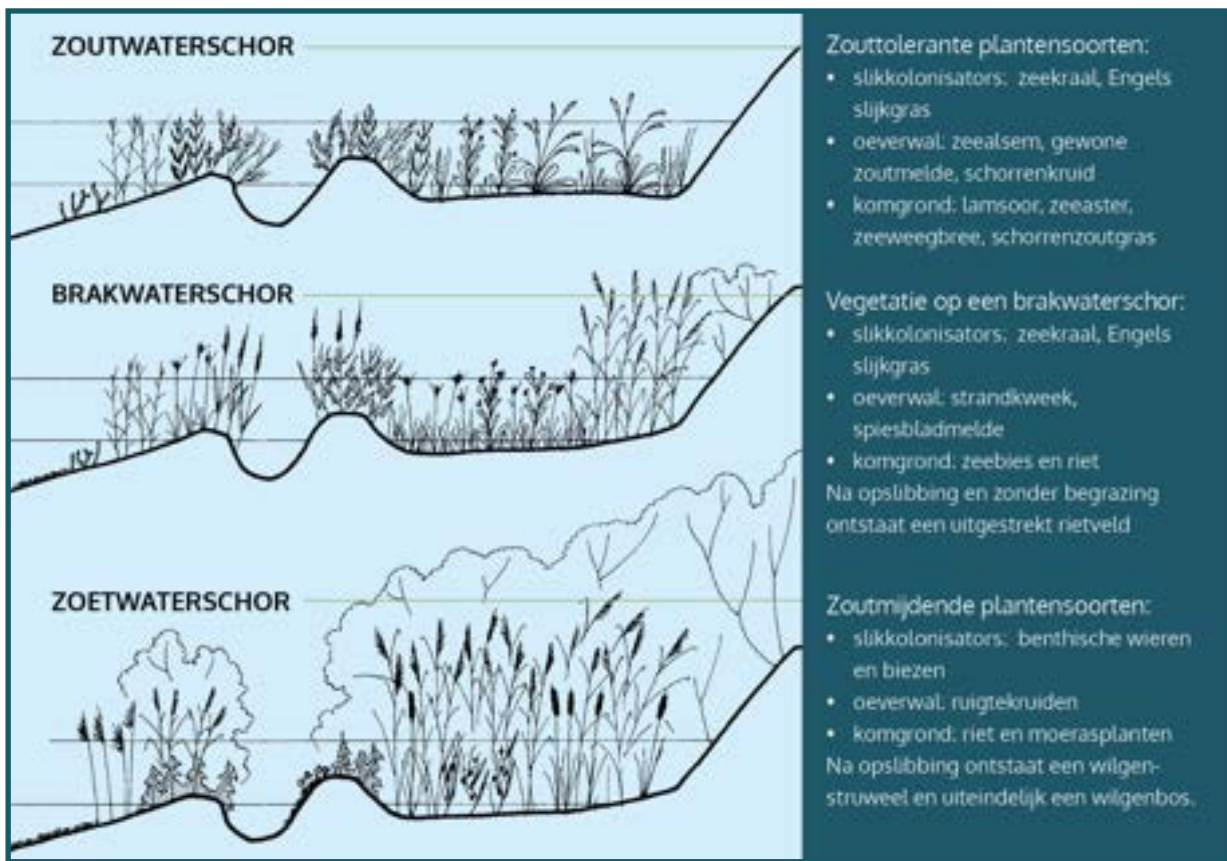
De Scheldevallei levert geschikte broedplaatsen voor ongeveer zeventig verschillende vogelsoorten. Bovendien is de Scheldevallei belangrijk voor overwinterende watervogels. Daarnaast is het Schelde-estuarium een belangrijke schakel langs de Oost-Atlantische trekroute waar trekvogels verpozing en eten zoeken. (figuur 13)

Soortenbeschermingsprogramma's

Het gebied is rijk aan belangrijke soorten onder actieve soortenbeschermingsprogramma's. (zie foto' p. 57)

Ook de rapporten van de Provinciaal Prioritaire soorten van Oost-Vlaanderen én Antwerpen tonen duidelijk het belang van de Schelde, Durme en Rupel op vlak van soortbescherming en biodiversiteit. Ook hier zal Nationaal Park Scheldevallei in samenwerking met de provincies op werken.

Figuur 12: Schematische weergave van vegetatie op- brak- en zoetwaterschor, bron: 'De Schelde. Een stroomnatuurtalent'

Voor steltlopers ligt de Schelde op de zogenaamde Oost-Atlantische trekroute. Dit is een van de grote vliegwegen waarlangs vogels vanuit hun noordelijke broedgebieden koers zetten naar hun zuidelijker gelegen winterkwartieren.

Bepaalde steltlopers overbruggen meer dan tienduizend kilometer van hun broedplaats naar hun overwinteringsgebied. Het spreekt dan ook voor zich dat goede 'pitstops' levensnoodzakelijk zijn om hun vetreserves op te krikken en hun marathonsvlucht voort te zetten.

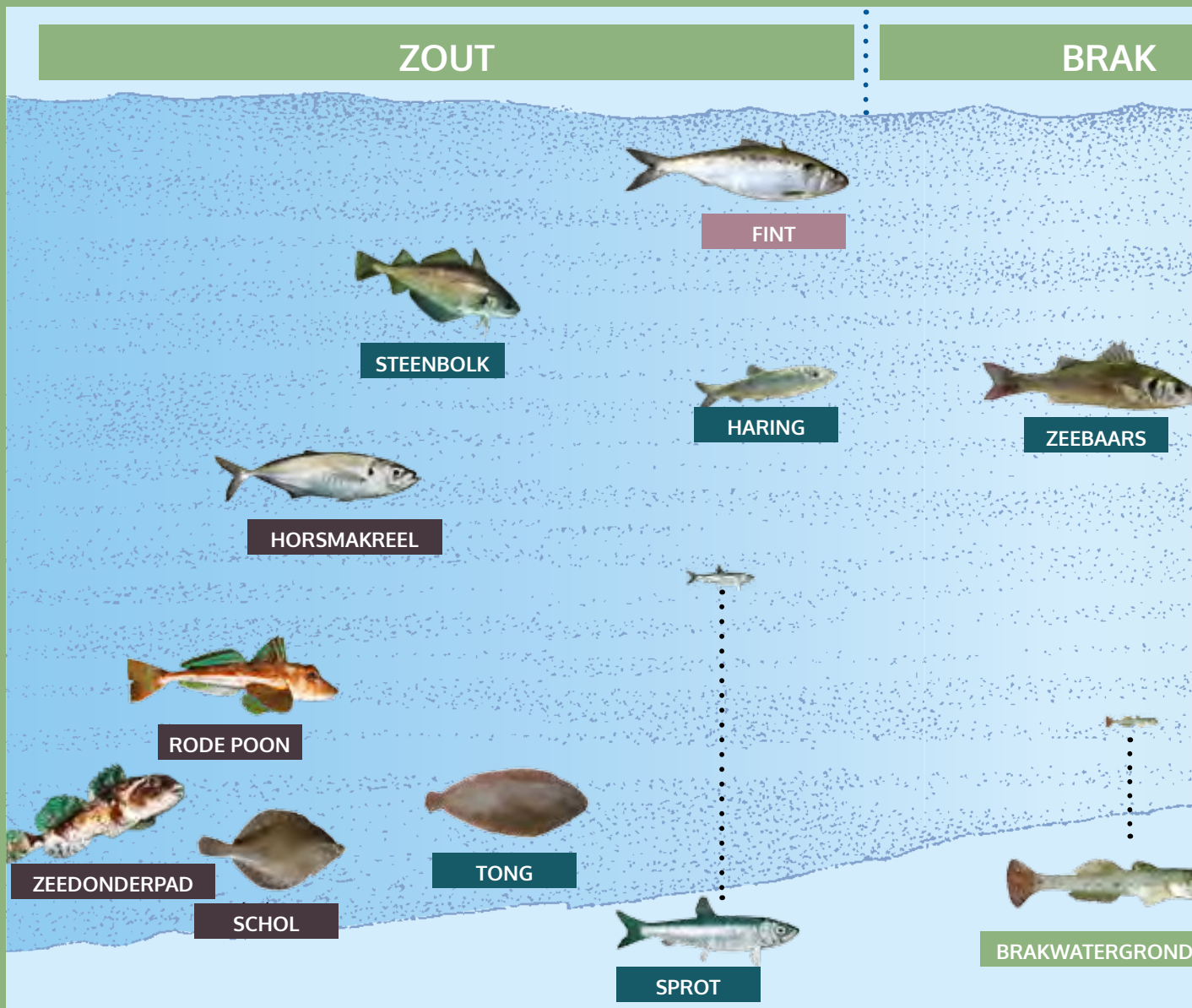

Figuur 13: De Oost-Atlantische trekroute, bron: 'De Schelde. Een stroomnatuurtalent'

Belangrijke soorten onder actieve soortenbeschermingsprogramma's:
1. Bever - 2. Kleine modderkruiper - 3. Bruine kiekendief - 4. Porseleinhoen - 5. Vleermuis - 6. Kwartelkoning - 7. Kamsalamander - 8. Otter - 9. Rugstreeppad

Foto 1, 3, 4, 5, 6: Yves Adams (Vilda) Foto 2: Rollin Verlinde (Vilda) Foto 7: Wesley Poelman Foto 8, 9: Lars Soerink (Vilda)

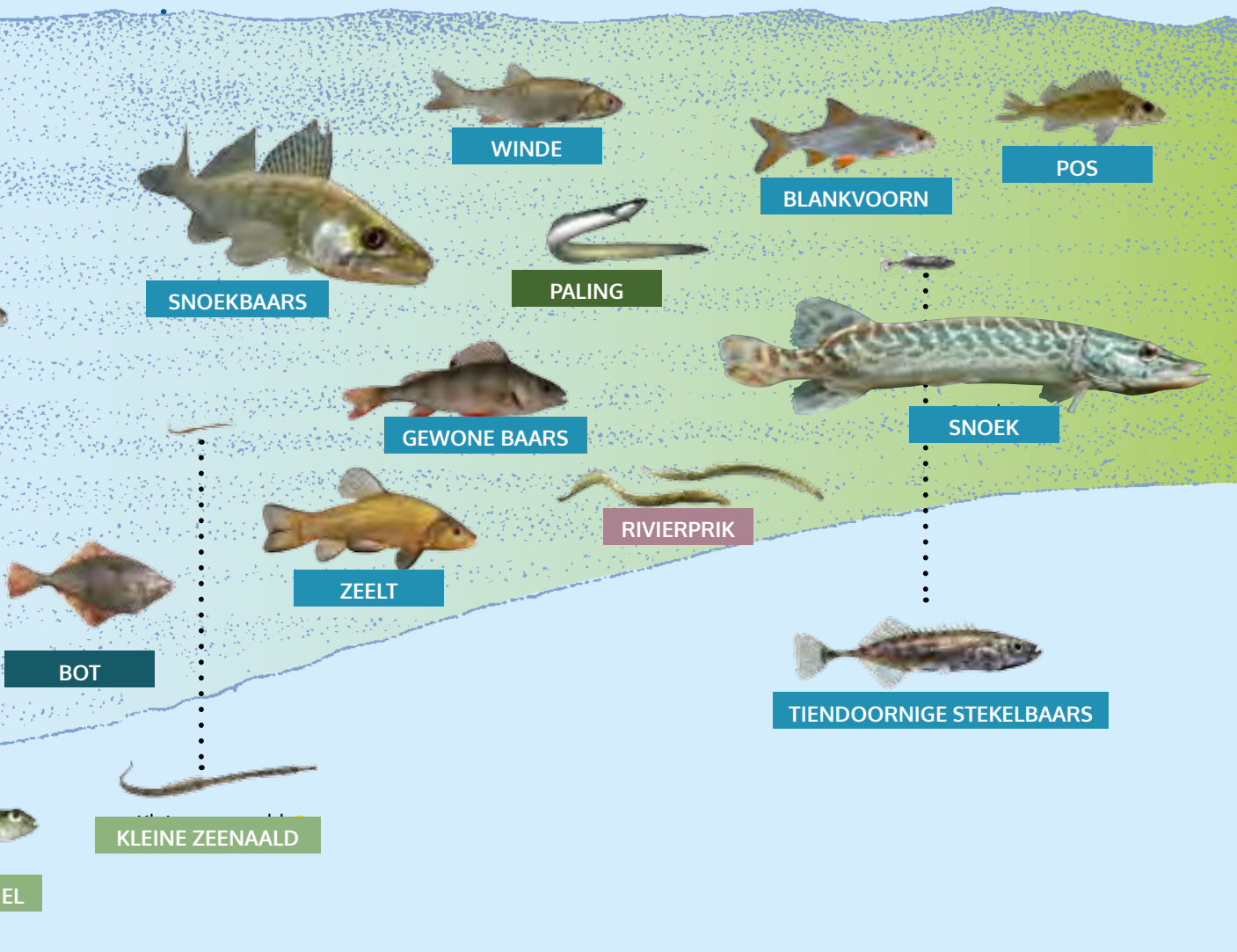

De visfauna in een estuarium bestaat uit enkele grote groepen:

- **Anadrome vissen** (bv. fint en rivierprik) zwemmen vanuit zee de rivier op om er in het zoetwater te gaan paaien.
- **Katadrome vissen** (bv. paling) leven vooral in rivieren en trekken naar zee om te paaien.
- **Estuariene vissen** (bv. brakwatergrondel) zijn soorten die heel hun levenscyclus in het estuarium kunnen doormaken.
- **Jonge zeevissen** (bv. zeebaars en bot) van verschillende soorten komen naar de estuaria om er op te groeien.

- **Zoetwatervissen** (bv. blankvoorn en winde) komen vooral voor in het zoetwatergetijdengebied en hebben hun grootste verspreidingsgebied in het binnenland.
- **Zeevissen** (bv. zeedonderpad en rode poon) komen regelmatig voor in de mariene zone, zonder dat het estuarium een specifieke functie heeft in hun levenscyclus.

ZOET

Tot het begin van de 20e eeuw werd de fint regelmatig op de Schelde gevangen; na het drogen van deze vis hadden vele vissersgezinnen enkele maanden te eten. Rond 1905 verdween hij uit onze wateren door de industriële vervuiling. De fint was toen totaal afwezig in onze rivieren, behalve tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen de fabrieken (en het vervuilde water dat zij loosden) werden stilgelegd.

Gelukkig zijn onze wateren intussen weer properder en is de fint in de 21e eeuw teruggekeerd in de Schelde. Om de populaties die in onze rivieren

terugkeren te beschermen, is het vissen op de fint verboden.

Figuur 14: Enkele vissoorten in de brakke en zoete Schelde en zijrivieren. Bron: De Schelde. Een stroomnatuurtaent.
Bron tekst en foto over fint: onzenatuu

Belangrijke en essentiële habitattypes en habitattypische soorten in het estuarien en niet-estuarien gedeelte (E = gebied is essentieel voor gunstige staat in Vlaanderen, ZB = gebied is zeer belangrijk, B = gebied is belangrijk)

Habitattypes in het estuarien gedeelte

habitatype 1130	Estuaria (bijna uitsluitend Zeeschelde)	E
habitatype 1310	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende soorten	B
habitatype 1320	Schorren met slijkgrasvegetatie	ZB
habitatype 1330	Atlantische schorren	E
habitatype 3270	Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het <i>Chenopodietum rubri</i> p.p. en <i>Bidention</i> p.p (zoet en licht brak deel van Schelde-estuarium)	ZB
habitatype 6430	Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones, subtype verbond van harig wilgenroosje.	E
habitatype 91E0	Bossen op alluviale grond met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> , subtype zachthoutoibos.	

Habitattypische soorten in het estuarien gedeelte (zie ook rapport habitattypische soorten)

vissen	Fint, zeeprk, rivierprk, (elft), spiering en andere habitattypische soorten
overwinterende watervogels	
zoogdieren	(gewone en grijze zeehond, otter, bever)

Habitattypes in het niet estuariene gedeelte (zie ook Adriaenssen et al. 2005 p.120 - 124, G-IHD)

habitatype 2310	Psammofiele heide met <i>Calluna</i> en <i>Genista</i> .	B
habitatype 2330	Open grasland met <i>Corynephorus</i> - en <i>Agrostis</i> -soorten op landduinen.	B
habitatype 3140	Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische <i>Chara</i> spp. vegetaties.	E
habitatype 3150	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type <i>Magnopotamion</i> of <i>Hydrocharition</i> .	ZB

habitatype 4030	Droge heide (alle subtypes)	
habitatype 6230	Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)	
habitatype 6410	Grasland met <i>Molinia</i> op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem.	ZB
habitatype 6430	Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones.	E
habitatype 6510	Laaggelegen schraal hooiland.	E
habitatype 7140	Overgangs- en trilveen	E
habitatype 9120	Atlantische zuurminnende beukenbossen met <i>Ilex</i> en soms ook <i>Taxus</i> in de ondergroei.	B
habitatype 9160	Eikenbossen van het type <i>Stellario-Carpinetum</i> .	B
habitatype 91E0	Alluviale bossen van met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus exelsior</i> (subtype beekbegeleidend vogelkers-essenbos en essen-iepenbos en subtype mesotroof broekbos op minder voedselrijke standplaatsen).	E

Habitattypische soorten in het niet estuariene gedeelte (zie ook G-IHD)

vissen Bittervoorn (ZB), kleine modderkruiper (ZB), grote modderkruiper (toekomst)

zoogdieren Bever (E), franjestaart (B), ingekorven vleermuis (B), mopsvleermuis, meervleermuis (B)

broedvogels Grutto, woudaap, zomertaling, rietzanger, blauwborst, Cetti's zanger (kerngebied voor Vlaanderen), slobbeend, krakeend, ...

overwinterende watervogels

De Vlaamse prioritaire soorten zijn steeds prioritair op het Provinciaal niveau, maar omgekeerd is dit niet het geval. De Scheldevallei speelt een cruciale rol in de instandhouding en bescherming van een aantal van deze provinciaal prioritaire soorten. Voor Oost-Vlaanderen zijn dit o.a.:

- Vaatplanten: moerasgamander, rivierkruiskruis, veenreukgras, grote watereppe
- Broedvogels: snor, baardman, scholekster, patrijs, Kievit
- Overwinterende watervogels: tureluur, bergeend

In de Scheldevallei vinden we enkele Europese habitattypes waarin minstens tien provinciaal prioritaire en/of provinciaal belangrijke habitattypische soorten voorkomen. Bijvoorbeeld voor Oost-Vlaanderen zijn dit:

- Habitatype 91E0: alluviale bossen van met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus exelsior* (subtype beekbegeleidend vogelkers-essenbos en essen-iepenbos en subtype mesotroof broekbos op minder voedselrijke standplaatsen).
- Habitatype 1330: atlantische schorren E

opgebouwd uit robuuste natuurclusters

De aanduiding van de waardevolle natuur is niet homogeen verspreid over de Scheldevallei. Sommige plekken kenmerken zich dan ook door een hogere concentratie en diversiteit van natuur. Deze gebieden zijn met de input van stakeholderoverleg aangeduid als robuuste natuurclusters. De ambitie van het masterplan is dan ook om deze robuuste natuurclusters verder te verwilderen en beter met elkaar te verbinden.

Hierna volgt een korte opsomming van de belangrijkste natuurclusters:

Gentbrugse Meersen en Damvallei

Meest opwaartse en randstedelijk groengebied waar de Scheldevallei als het ware het stedelijk gebied binnendringt. De omgeving van de meest opwaarts gelegen paleomeander en de Damvallei is – ondanks de doorsnijding door verkeersinfrastructuur – ecologisch zeer waardevol. Het laagveen van de Damvallei kent een zeer gevarieerd landschap met sloten en bomenrijen, turfputten, hooilanden en elzenbroekbosjes. Door deze verscheidenheid aan biotopen ontwikkelde zich een zeer diverse fauna en flora. Via de tijarm van de Schelde staat het gebied in verbinding met grootschalige natuurclusters meer afwaarts (Wetteren, Kalkense Meersen Donkmeer).

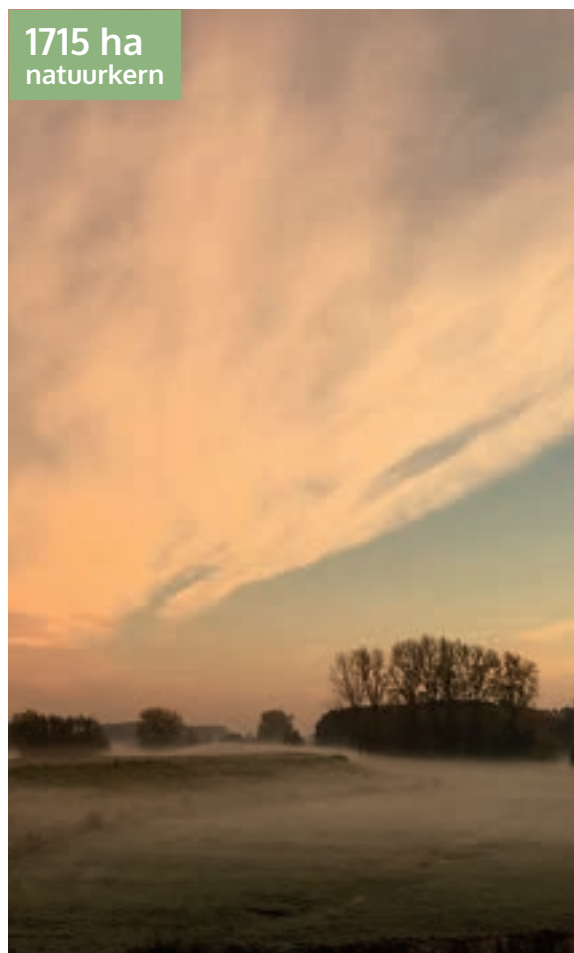

Grondplan Gentbrugse Meersen met toegangen.
Foto: Stad Gent

Kalkense Meersen Donkmeer

Vandaag het grootste open meersengebied van de Scheldevallei en één van de grootste wetlands van Vlaanderen, met een indrukwekkend areaal aan natte graslanden. Tevens geflankeerd door diverse overstromingsgebieden van het Sigmapijn waarbinnen zowel getijdengebonden als niet-getijdengebonden natuur wordt ontwikkeld. In de naastgelegen meander van Overmere-Donk zijn heel wat natuur- en landschapswaarden terug te brengen tot de paleomeander en de turfonginning die daar heeft plaatsgevonden. Een gevarieerd landschap dat mede door toedoen van de mens tot stand kwam.

1715 ha
natuurkern

Kalkense Meersen. Foto: Kurt Stichelmanns

Beneden-Dendervallei

Dit deelgebied ligt in de omgeving van de Dendermonding, waar de waterhuishouding grondig werd gewijzigd door het afdammen van de Oude Dender en het graven van het nieuwe Denderkanaal in de 20e eeuw. Op het meest afwaartse deel is een beperkte getijdenwerking aanwezig afhankelijk van het sluisenbeheer. In de omgeving van Denderbelle, Mespelare en Wieze komen uitgestrekte natte graslanden (meersen) voor die landschappelijk sterk aansluiten bij de meersen langs de Zeeschelde en die vandaag zowel belangrijke ecologische als landschappelijke waarden vertonen.

Fietsen langs de Dender. Foto: TOV

Omgeving Dendermonde - Wal-Zwijn

Hier onderging het landschap de voorbije jaren reeds een ingrijpende metamorfose die nog niet geheel is afgerond. Een mozaïek van landbouwpercelen en populierenbossen wordt er omgevormd in het kader van het Sigmoplan naar natte natuurtypes (enerzijds getijdennatuur, anderzijds moerasbos). De dynamiek van een steeds veranderend getijdenrivierlandschap zal zich hier ook de komende jaren nog sterk laten voelen. Op deze locaties wordt de synergie tussen overstromingsbeheersing en natuurontwikkeling erg tastbaar.

Vlassenbroek. Foto: RLSD

Durmevallei

In het getijdengebonden deel van de Durmevallei afwaarts de dam van Lokeren wordt vandaag intensief gewerkt aan de versterking van zoetwatergetijdennatuur, door de ontpoldering van de Bunt, Groot Broek en Klein Broek. In de meer opwaartse delen worden de typerende meer open meersenlandschappen hersteld (bvb Weymeebroek – Oude Durme, Bulbierbroek, Hagemersen). Een aantal andere projectgebieden van het Sigmaphan zitten nog in de planfase.

Durme in Hamme. Foto: RLSD

Polders van Kruikeke, Klein-Brabant tot aan de Durmevallei

In deze meer afwaartse gebieden vormen de Scheldepolders de laatste robuuste rustplekken te midden van een meer verstedelijkt landschap, waarbij ook relictten van het historische economisch gebruik van de Scheldevallei nog sterk aanwezig zijn (scheepswerven, steenbakkerijen, klei-ontginning). Met de Polders van Kruikeke als grootste overstromings- en natuurgebied van het Sigmaphan onderging het landschap hier reeds een sterke metamorfose. Een evolutie die ook in de komende jaren nog zal worden verder gezet.

Klein-Brabant is het meest beboste gedeelte van het Nationaal Park, dat een uitgestrekte en robuuste natuurcluster vormt centraal in het gebied tussen de Durmemonding en de Rupelmonding. Een aantal van deze gebieden sluiten aan bij de oude kasteeldomeinen en abijssites die in de ruimere omgeving gelegen zijn en die het huidige landschap mee hebben gevormd. Tegelijk is in deze zone een cluster Sigmaphanprojecten voorzien die ook gepaard zullen gaan met de omvorming naar meer waardevolle natuur en bostypes.

Kruikeekse Polders. Foto: TOV

Rupelstreek

De Rupelvallei ligt te midden van een meer verstedelijkte zone tussen de Zeeschelde en Mechelen. Daarbij is een contrast merkbaar tussen de linkeroever, waar open ruimte in de ruime omgeving van de Vlietvallei nog robuust aanwezig is, versus de rechteroever waar de natuurwaarde sterk gelinkt is aan de grootschalige ontginning van de Boomse klei die hier in het verleden heeft plaatsgevonden, en die vandaag net drager is geworden van een aantal grotere natuurgebieden en groengebieden.

702 ha
natuurkern

Kleiputten Terhagen in Rumst. Foto: RLSD

Omgeving Antwerpen

Een aantal laag gelegen valleigronde kenner hier een zeer divers karakter maar zijn allen rechtstreeks terug te brengen tot de ontstaansgeschiedenis van de Scheldevallei. Deze groengebieden (Polder van Hoboken, Burchtse Weel, Blokkersdijk, Het Rot en Sint-Annabos) zijn vaak de laatste oases te midden van een stedelijk landschap, waarbij de Schelde de verbindende ruggengraat vormt.

531 ha
natuurkern

Schetsen Groenpool Antwerpen. Foto: Stad Antwerpen

Ochtendzon in de Kalkense Meersen. Foto: Wesley Poelman

AMBITIES

Grutto in het water. Foto: Yves Adams (Vilda)

In elk van onze robuuste natuurclusters zijn waardevolle natte natuurkernen aanwezig, die evenwel ecologisch niet kunnen functioneren zonder de noodzakelijke verbondenheid van de rivier, de vallei, het getijdensysteem met gradiënt van brak naar zoet water, en meer algemeen de waterhuishouding en natte bodemgesteldheid van de omgeving. Het vrijwaren van ruimte voor water en ruimte voor de rivier is hier cruciaal, zowel in functie van het beschermen van de omliggende stedelijke gebieden tegen wateroverlast, droogtebestrijding

als het vrijwaren van cruciale regulerende ecosysteemdiensten die de rivier levert. Zoals pijler 1 aangeeft, vormt vrijwaren en verwilderen van deze natuurclusters een basisdoelstelling om de natuurwaarde van het gebied verder te kunnen ontwikkelen en in stand houden. Vijf krachtlijnen waaronder we onze ambities groeperen, zetten deze doelstelling dan ook uiteen:

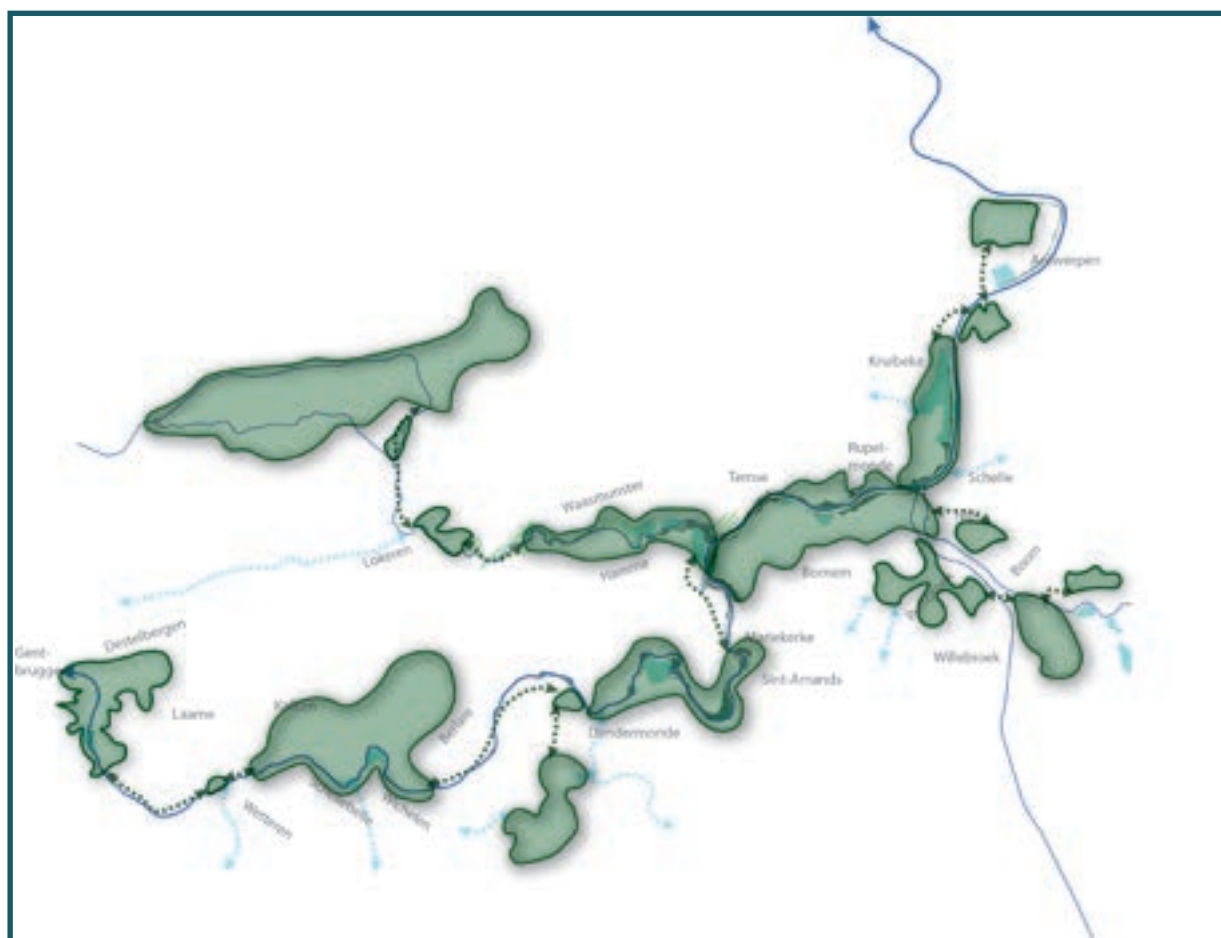
- Natte natuurkernen als hotspots met focus op natte graslanden, moerasbos en getijdennatuur.
- Vrijwaren en herstellen van natte natuur door vernatting en verbeteren van waterkwaliteit.
- Verduisteren en verstillen.
- Verbinden voor icoonsoorten.
- Groenblauwe verbindingen.

natte natuurkernen als hotspots met focus op natte graslanden, moerasbos en getijdennatuur

De robuuste natuurclusters bestaan uit een patchwerk van meer open en gesloten natuur-landschappen door een combinatie van diverse estuariene (cf. slikken, schorren, wilgenvloedbossen) en niet estuariene natuur (vochtige hooi- en graslanden, elzenbroekbossen, moeraszones, ¹). De oude meanders van Berlare, Dendermonde, Hamme en Bornem zijn tevens sterk bebost.

De Scheldevallei heeft doelstellingen voor een aantal belangrijke en essentiële habitattypes in het estuarien en niet estuarien gedeelte. Sigmaphan zorgt voor de uitvoering van deze doelstellingen binnen de Sigmagebieden.

Nationaal Park Scheldevallei wil met zijn acties in de natuurkernzones en door een sterkere samenhang en verbinding van het park bijdragen in het behalen van deze doelstellingen. De ambities in het masterplan en acties in het operationeel plan onder de pijler 'Verwilderen en verweven' dragen hier aan bij.

Figuur 15: Natuurclusters in de Scheldevallei met natte natuurkernen

AMBITIE 1

realisatie van de belangrijke en essentiële habitattypes in het estuarien en niet estuarien gedeelte van het Nationaal Park

Hierboven gaven we een overzicht van de belangrijke en essentiële habitattypes in het Nationaal Park. Uiteraard zal Nationaal Park Scheldevallei helpen deze doelstellingen te realiseren. Daarom duiden we ook bewust op de kaarten met de natuurkernzones in het blauw ook de habitat- en VEN-gebieden aan.

Sigma-plan zorgt voor de uitvoering van deze doelstellingen binnen de Sigmagebieden. Nationaal Park zal zicht focussen op de tussenliggende VEN- en Habitatgebieden binnen Nationaal Park Scheldevallei.

Nationaal Park Scheldevallei wil met zijn acties in de natuurkernzones en door een sterkere samenhang en verbinding van het park bijdragen in het behalen van deze doelstellingen. Deze overkoepelende actie wordt gerealiseerd door alle acties vermeld onder de pijler 'verwilderen en verweven'. Daarnaast zal Nationaal Park bekijken welke aanvullende acties hiervoor eventueel nodig zijn.

Nationaal Park Scheldevallei helpt mee aan de realisatie van belangrijke en essentiële habitattypes in het estuarien en niet estuarien gedeelte van de Scheldevallei om tegen 2050 de doelstellingen te halen.

Roerdomp. Foto: Yves Adams (Vilda)

AMBITIE 2

uitvoering en ondersteuning van grootschalige plannen en projecten

Binnen Nationaal Park Scheldevallei lopen drie grote projecten die natte natuurkernen zullen versterken

Sigmaplan

De uitvoering van het Sigmaplan zorgt voor de creatie van nieuwe natte natuurkernen. De volledige realisatie van het Sigmaplan loopt in principe tot 2030. Om de vijf jaar starten nieuwe projecten. Deze reeks projecten is volop in uitvoering: Vlassenbroek (250 ha), Wal-Zwijn (150 ha), Bunt (80 ha), Klein-Broek (50 ha), Groot Broek (80 ha), Weijmeersbroek/Bulbierbroek/Hagemeersen (82 ha), Bastenakkers (105 ha), Ham (27 ha), Scheldemeander Heusden-Gentbrugge, Ontpoldering Buitenland (8 ha), Ontpoldering Groot Schoor (25 ha), Oudbroek-Schellandpolder (189 ha).

De Sigmagebieden met natuurbestemming die nog in planningsfase zijn, worden maar opgenomen in de natuurkern van het Nationaal Park zodra de ruimtelijke planningsprocessen in overleg met de betrokken gemeenten afgerond zijn. Deze reeks projecten wordt voorbereid of moet nog opgestart worden: een aantal wetlands en estuariene natuurgebieden in de Sombeekse Meersen (Potpolder I), de Oude Durme, de Polder van Waasmunster, de Durmemeersen (Potpolder V), de Putten van Ham, het gebied Hof ten Rijen en in delen van Potpolder IV, afbakenen van een erfgoedlandschap rond de Oude Durme, Schouselbroek, Tielrodebroek.

De inschatting is dat het huidige Sigmaplan niet zal volstaan in functie van waterveiligheid. Het recente rapport van het Internationaal Klimaatpanel van de Verenigde Naties voorspelt een zeespiegelstijging die hoger is dan voorzien in het lopende Sigmaplan. De huidige overstromingsgebieden inclusief natte natuur zouden dus niet mogelijks de waterveiligheid niet garanderen. Het expertenrapport 'Weerbaar Waterland' vraagt ook extra maatregelen in functie van extreme regenval. En de recente problematiek van droogte creëert ook nieuwe uitdagingen. Daarom start de Vlaamse overheid het proces op voor een Sigmaplan 3.0 of Plus om een antwoord te formuleren op deze uitdagingen voor de toekomst.

Moervaartvallei (geen deel van Nationaal Park Scheldevallei)

Aanpalend aan het Nationaal Park ligt de Moervaartvallei. De landschapsbiografie toont de toegevoegde waarde aan van de Moervaartvallei binnen Nationaal Park Scheldevallei. De meeste gemeenten van de Moervaartvallei wensen momenteel niet toe te treden tot het Nationaal Park.

Voor het hele gebied van de Moervaartvallei werd in 2018 door de Vlaamse Regering een landinrichtingsproject ingesteld. De Vlaamse Landmaatschappij werkt momenteel aan het eerste landinrichtingsplan voor de Moervaartvallei. Dit landinrichtingsplan vertaalt de visie uit de raamovereenkomst en het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP) Moervaartvallei fase 1 in concrete realisaties. Het doel is de inrichting van nieuwe natuurgebieden én het vrijwaren van een aantal gebieden voor de beroepslandbouw. Deze acties zullen pas kaderen in Nationaal Park Scheldevallei nadat de Moervaartvallei is opgenomen in Nationaal Park Scheldevallei (na een akkoord over Fase 2 Moervaartvallei, waar een gelijkaardig traject zal gevolgd worden).

De partners in de Moervaartvallei streven naar een akkoord over Moervaartvallei fase 2. Het doel is de realisatie van de belangrijke natuurdoelstellingen op Vlaams en Europees niveau die zich daar situeren én het vrijwaren van een aantal gebieden voor de beroepslandbouw. Zodra er een akkoord is over Fase 2 zal aan de gemeenten van de Moervaartvallei opnieuw gevraagd worden of ze wensen toe te treden tot Nationaal Park Scheldevallei.

T.OP Dender

T.OP Dender geeft de Vlaams gebiedswerking in de Dendervallei vorm, met visievorming en de realisatie van projecten die in de Dendergemeenten bijdragen aan de bouwshift, de creatie van een productief landschap en een veerkrachtig groenblauw netwerk. In kader van T.OP Dender lopen momenteel Werf I Ruimte voor Water Dendervallei en Werf 2 Groenblauwe Denderflanken. Doel is de Dendervallei beter te wapenen tegen overstromingen en droogte (zoals het Sigmaplan), alsook het groenblauw netwerk op de Denderflanken te versterken via bosuitbreiding, natuurverbinding en -verweving met landbouw.

Onze kandidatuur Nationaal Park Scheldevallei vloeit voort uit de Strategische Projecten Schelde Sterk Merk en Rivierpark Scheldevallei. Door een professionele coördinatie en door een goede en interbestuurlijke samenwerking zijn we tot effectieve realisaties op het terrein gekomen. Samenwerking zit hiermee echt ingebakken in ons DNA.

Nationaal Park Scheldevallei wil hier dan ook blijvend op inzetten op samenwerking en zal bovenvermelde grootschalige projecten ook in de toekomst ondersteunen en helpen uitvoeren.

Figuur 16: Moerasbos en ontwikkeling van wilgenvloedbos in de Scheldevallei

AMBITIE 3 realisatie van moerasbossen

De Schelde is de drager van een significant deel van het aanwezige bos binnen de Vlaamse Ruit. De natuurwaarde van het aanwezige bos in de Scheldevallei wordt onderstreept door het natte karakter. Naast de unieke biodiversiteit, zijn deze moerasbossen en natte bossen uitermate geschikt om grote hoeveelheden koolstof op te slaan in o.a. de bodem. Het beschermen en verder groeikansen geven van deze moerasbossen draagt dan ook bij aan de strijd tegen de klimaatverandering. Daarbovenop bevorderen deze moerasbossen ook de sponsfunctie van het landschap, wat bijdraagt aan de robuustheid van het gebied tegen toekomstige intensieve droogteperiodes.

Binnen de Sigmagebieden bevinden zich ook recent ontpolderde gebieden waarbij zich in de toekomst getijdennatuur zal ontwikkelen onder de vorm van wilgenvloedbossen (figuur 16) o.m. het in noordelijke deel van de Vlassenbroekse Polder, De Bunt, Groot

Broek en Klein Broek. Deze unieke en zeldzame wilgenvloedbossen behoren tot natuurstreefbeeld van het Europees beschermd Habitattypen 91E0. Hierdoor huist in het Nationaal Park unieke bosnatuur, waarbij de waarde wordt onderstreept door Europese natuurdoelstellingen.

Ook in de natuurbeheerplannen zal aandacht voor moerasbossen zijn. Indien particuliere eigenaren vrijwillig de realisatie van moerasbos op zich willen nemen, zullen de bosgroepen de begeleiding hiervan op zich nemen.

Nationaal Park Scheldevallei werkt mee aan een significante kwantitatieve en kwalitatieve groei van moerasbossen. We spelen in op de Vlaamse ambities voor meer bebossing in Vlaanderen en vragen daarbij specifieke aandacht voor deze moerasbossen. Ook in onze verhaallijnen (pijler 2) sensibiliseren we rond het unieke en zeldzame van deze bossen. Tegen 2050 staat de Scheldevallei breed gekend als de 'mangrove van Europa'.

AMBITIE 4

in standhouden van (historisch) permanente graslanden beschermd door de natuurwetgeving

Graslanden zijn zeer belangrijk in Nationaal Park Scheldevallei. Ze vertegenwoordigen een essentiële biotoop voor planten- en diersoorten met tal van natuurwaarden en een vaak hoge biodiversiteit. Een grasland vraagt actief beheer:

- het beheer door maaien en begrazen via extensieve landbouw
- en voor de grotere gebieden de mogelijkheid van verwilderen met jaar rond begrazing.

Nationaal Park Scheldevallei wil in de natuurkern en ook daarbuiten met de natuurverenigingen, het Agentschap Natuur en Bos en de landbouwers onderzoeken hoe de bestaande samenwerking voor het beheer van graslanden verder uit te bouwen. Hiermee houden we de (historisch) permanente graslanden in stand en verhogen we de natuurwaarden en biodiversiteit.

AMBITIE 5

opmaak van natuurbeheerplannen

Binnen Nationaal Park Scheldevallei zullen de overheden en natuurbeheerders natuurbeheerplannen opstellen voor hun natuurgebieden en -domeinen. Deze actoren zullen afstemmen opdat de natuurtypes en -doelen voor de verschillende gebieden op elkaar aansluiten. Bij de opmaak zal aandacht zijn voor de realisatie van type 3 en 4 gebieden. Ook de mogelijkheden voor extensief beheer i.s.m. de landbouwers worden telkens bekeken.

Nationaal Park Scheldevallei is daarnaast kwetsbaar voor recreatiedruk op de natuur. In de beheerplannen zal specifiek aandacht zijn voor de draagkracht van de natuur. De bestaande en geplande onthaalvisies dienen hierbij mee als onderbouwing. Tenslotte zullen de mogelijkheden voor geïntegreerde beheerplannen telkens bekeken worden in functie van beschermde cultuurhistorische landschappen en erfgoedlandschappen.

Nationaal Park Scheldevallei begeleidt het proces om na 10 jaar minstens de helft van de natuurkernzones effectief onder natuurbeheerplan type 3 of 4, 24 jaar na de erkenning is dit 75% van de oppervlakte van de natuurkernzones.

AMBITIE 6 carbon farming

Ook landbouwers kunnen meebouwen aan natte natuur. Uit gesprekken met 25 landbouwers blijkt dat sommigen beseffen dat zij wel degelijk kunnen bijdragen aan de oplossing van de klimaatproblematiek. Zij hebben baat bij een verhoogd koolstofgehalte in de bodem dat onder meer te bereiken is met natuur-inclusieve landbouwpraktijken. We bespraken bijvoorbeeld een project rond paludicultuur met wilgen, elzen en lisdodde. Dit soort projecten wil het Nationaal Park mee helpen realiseren.

Met Nationaal Park Scheldevallei willen we klimaatadaptieve en natuurgerichte landbouw een duw in de rug geven door het toepassen van ecoregelingen en agro-milieuklimaatmaatregelen te stimuleren.

Nationaal Park Scheldevallei zet de eerste jaren in op demoprojecten via reeds bestaande illustratieve praktijkvoorbeelden en de opstart van pilootprojecten. In een tweede fase streven we in samenwerking met de landbouwers naar structurele verankering en is de Scheldevallei een schoolvoorbeeld van klimaatadaptieve en natuurgerichte landbouw.

Boslandbouw. Foto: ILVO

Bulbierbeek en Hof te Rijen. Foto: Yves Adams (Vilda)

vernatting en verbeteren van waterkwaliteit

Een gezond leefmilieu is een voorwaarde voor biodiverse natuur. Het verbeteren van waterkwaliteit is dan ook een van de manieren om de natuurwaarde van de Scheldevallei te vrijwaren en te ontwikkelen.

AMBITIE 7 vernatting

Bij vernatting zijn de klimaatplannen en hemelwater- en droogteplannen van de gemeenten een basis. Nationaal Park Scheldevallei wenst de klimaatplannen en de hemelwater- en droogteplannen van de gemeenten af te stemmen op de acties van dit plan voor vernatting en het verbeteren van de waterkwaliteit. De plannen zullen gescreend worden. In overleg met de gemeenten zal bekeken worden welke acties we zullen prioriteren en welke verder op elkaar afgestemd kunnen worden.

In functie van vernatting zal Nationaal Park Scheldevallei specifiek ook focussen op verhoging van het grondwaterpeil en waterretentie. Nattere natte periodes en drogere droge periodes als gevolg van de klimaatverandering hebben ook een negatieve impact op de gewasgroei en de landbouw als geheel. De landbouwers zijn dan ook slachtoffers van de klimaatverandering. Natuur en landbouw hebben beiden nood aan een robuust watersysteem dat kan helpen bij het beheersen van overvloedige neerslag en het vasthouden van water voor drogere periodes.

Bij gesprekken met 25 landbouwers kwamen volgende mogelijke maatregelen op bedrijfsniveau ter sprake:

- Peilgestuurde drainage
- Plaatsen regelbare stuw
- Spaar- en bufferbekkens

Nationaal Park zal inzetten op afspraken hierover met natuurbeheerders, met landbouwers en tussen landbouwers en natuurbeheerders. De zoekzones hiervoor zijn verder te bepalen. Gebieden die in voorbereidende workshops al vernoemd werden, zijn bijvoorbeeld Denderbellebroek, zone Berlare-Dendermonde, oeverzone Dendermonde-Vlassenbroek, het Moer in Bornem, ...

Nationaal Park Scheldevallei zoekt naar afstemming tussen de eigen plannen en de gemeentelijke klimaatplannen en de hemelwater- en droogteplannen. We focussen op verhoging van het grondwaterpeil en waterretentie in samenwerking met natuurbeheerder en landbouwers.

Vingelinkbeekvallei in Kalkense Meersen na droge zomer. Foto: Yves Adams (Vilda)

AMBITIE 8 verbeteren van waterkwaliteit

Overstorten zijn sowieso een bron van vervuiling en in natte gebieden is de impact van de vervuiling door een overstort nog groter. Langs de Schelde, Rupel en Durme komen verschillende knelpuntlocaties voor waarbij overstortactiviteiten de kwaliteit van het leefmilieu ondergraven (figuur 17).

Daarom plant het Nationaal Park de overstorten met de grootste impact op natte natuur versneld weg te werken. Hierover zal het Coördinatieteam verder overleg voeren met Aquafin.

Daarnaast gaan we met Aquafin ook verder in gesprek over eutrofiëring. Eutrofiëring van water met potentieel explosieve algengroei en potentieel tekort aan zuurstof is zeer nadelig voor het leven in het water. Om dit tegen te gaan wil Nationaal Park Scheldevallei de waterzuiveringsinstallaties die nutriënten zoals fosfaten niet zuiveren aan te passen opdat deze in de toekomst ook gezuiverd worden.

Naast overstorten en eutrofiëring heeft ook de lozing van huishoudelijk afvalwater zonder zuivering in de natuur een grote impact in natte natuur. Daarom plant het Nationaal Park om milieuvriendelijke lokale waterzuiveringsinstallaties waar planten het werk doen te installeren op plekken waar riolering te duur is. Dikwijls zijn dit ook plekken die dicht bij natuur liggen. Daarom zal het Nationaal Park in de omgeving van de natte natuur een aantal proefprojecten opzetten in het kader van Hello Water in samenwerking met Intercommunale DDS. Ambitie is om na evaluatie van deze proefprojecten deze verder uit te rollen.

Nationaal Park Scheldevallei werkt aan een verbeterde waterkwaliteit in de natte natuur samen met Aquafin en via proefprojecten. Onze aandachtspunten zijn de overstorten, eutrofiëring en ook de lozing van huishoudelijk afvalwater zonder zuivering.

Figuur 17: Knelpuntlocaties van overstortactiviteiten in de Scheldevallei

verduisteren en verstillen

Verduisteren en verstillen zijn belangrijke onderdelen van de verwilderings- en verweingsstrategie. Lichtthinder wordt gezien als één van de belangrijke factoren achter de sterke achteruitgang van de diversiteit en biomassa van insecten. Ook heel wat nachttactieve en nuttige diersoorten ondervinden hinder van té veel nachtelijk kunstlicht.

AMBITIE 9 stilte- en duistere gebieden

De natuurclusters van de Scheldevallei kennen reeds een relatief lage mate van lichtpollutie en geluidsbelasting (figuur 18). De natuurclusters nabij de kunststeden en in de Rupelstreek een zekere mate van geluidsbelasting en lichtvervuiling, in het bijzonder rondom gewestwegen en autosnelwegen.

Nationaal Park Scheldevallei kiest ervoor om de natuurkernen nabij de kunststeden en in de Rupelstreek prioritair aan te duiden voor het opmaken van duisternis- en stilteplannen.

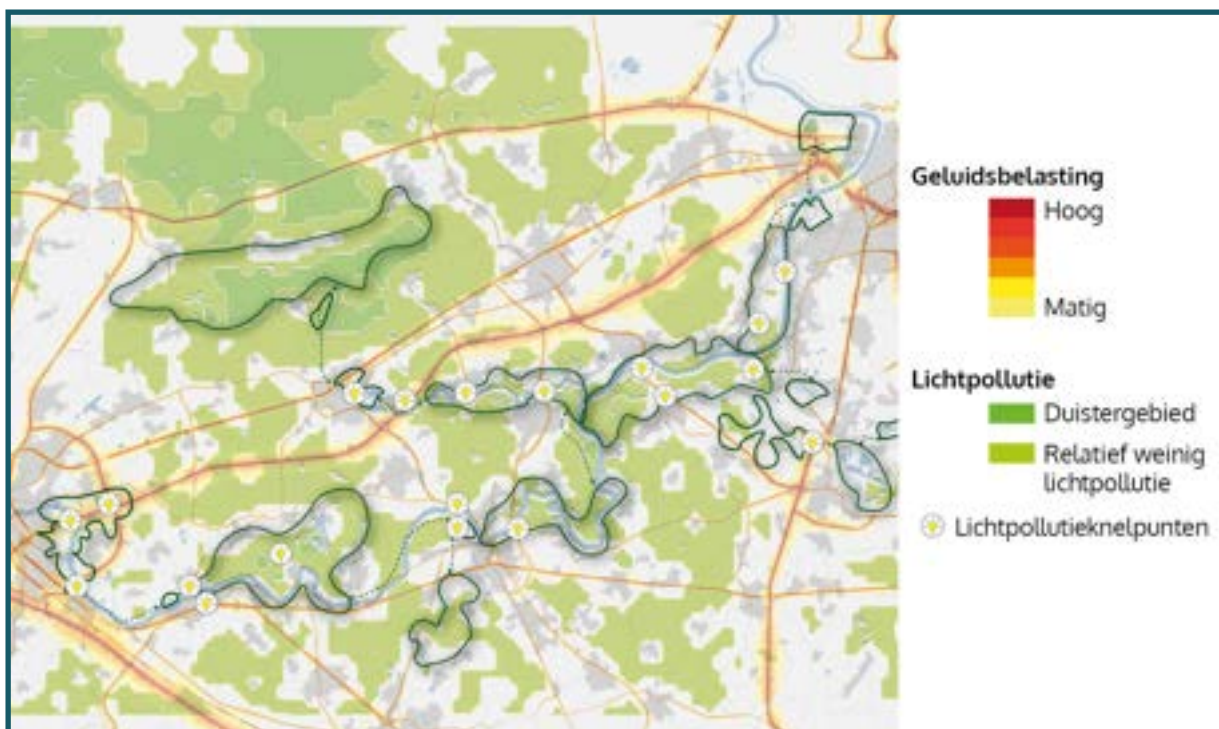
Stilte in een ontwakende Durmevallei. Foto: Yves Adams (Vilda)

AMBITIE 10 duisternis- en stilteplannen

De geluidsdata op kaart, gericht op wegen- infrastructuur, toont de hoge geluidsbelasting aan van de snelwegen en N-wegen. Geluidsbelasting en lichtpollutie vallen in veel gevallen ook samen en bieden daardoor koppelkansen bij toekomstige ingrepen. Nieuwe meetprojecten zouden gebiedsgerichte stilte maatregelen kunnen uitbouwen. Voornamelijk aan de grenzen van de natuurclusters komen er knelpunten van lichtpollutie en geluidsbelasting voor. O.a. ter hoogte van de viaducten van de N41 (Schelde en Durme) en de N16 (Schelde) situeert zich een impact op deze robuuste natuurclusters. Hier zouden milderingsmaatregelen van de licht- en geluidsimpact van wegverkeer, het omliggende valleigebied verder kunnen opwaarderen voor aanwezige biodiversiteit, lokale bewoners en bezoekers.

Het masterplan Nationaal Park Scheldevallei start met de opmaak van een duisternis- en stiltebehoeftekaart en schuift de aanduiding van duisternisgebieden in o.a. de Kalkense Meersen – Donkmeer naar voor. Het Nationaal Park is ook een kader om de harmonisering van gemeentelijke lichtplannen in functie van natuurwaarden uit te bouwen met een specifieke focus op de Natura2000- SBZ- en VEN-gebieden.

Nationaal Park Scheldevallei zorgt voor de opmaak van een visie op duisternis en geluid langs rivierboorden, gewestwegen en ook fietssnelwegen. Dit vormt het startpunt voor de uitbouw van een beleid rond milderingsmaatregelen van licht- en geluidsimpact op de natuur en omgeving.

Figuur 18: Geluidsbelasting, lichtpollutie en lichtpollutiekelpunten in de Scheldevallei

AMBITIE 11 milderingsmaatregelen van de licht- en geluidsimpact

In een stiltegebied overheersen de natuurlijke geluiden van fauna en flora. Hier hoor je geen versturende, omgevingsvreemde geluiden zoals vliegtuiglawaai, lawaai van drukke verkeersaders of industriezones. Gebiedseigen geluiden afkomstig van bewoners, landbouw, natuur- of bosbeheer blijven wel mogelijk in een stiltegebied.

Stiltegebieden hebben een grote akoestische waarde, waarbij het achtergrondgeluidsniveau rond de 35 à 40 decibel ligt. Ze hebben een minimumoppervlakte van enkele vierkante kilometers omdat lawaai zich niet laat tegenhouden door een grens. Een bijkomende troef is vaak de landschappelijke, ecologische en agrarische kwaliteit van zulke gebieden.

Om de polders van Bornem te laten erkennen als Stiltegebied, sloegen Regionaal Landschap Schelde-Durme, de gemeente Bornem en het lokale stilteplatform in 2010 de handen in elkaar. Met

succes: in Hingene, Weert en Wintam ligt een gebied van 14 km² waar natuurlijke geluiden overheersen, met een geluidsniveau van maximaal 35 à 40 decibel. Je kan er heerlijk ontspannende stiltewandelingen maken en dijken, wielen, slikken, schorren en broekbossen bewonderen.

In heel Vlaanderen hebben slechts 10 gebieden het kwaliteitslabel 'Stiltegebied', waaronder dus het Stiltegebied in Bornem. Voornamelijk de natuurclusters van de Moervaartvallei en Kalkense Meersen Donkmeer kennen weinig lichtpollutie en geluidsbelasting in vergelijking met de natuurclusters in de meer verstedelijkte delen van het Nationaal Park. Om ervoor te zorgen dat deze gebieden zich ook in de toekomst (nog meer) kunnen profileren als robuuste natuurclusters en het gezonde hart van de Scheldevallei zullen deze gebieden verder ontwikkeld worden als rust- en stiltegebied.

Nationaal Park Scheldevallei onderzoekt de mogelijkheid om op middellange termijn een tweede stiltegebied te laten erkennen.

inzetten op icoonsoorten

De diversiteit aan waardevolle en iconische fauna en flora in de Scheldevallei vormt en is verbonden met de landschappelijke diversiteit. Figuur 19 toont dan ook het voorkomen van verschillende soorten gelinkt aan de hun typisch landschap.

AMBITIE 12

realisatie van de doelstellingen voor de belangrijke en essentiële habitattypische soorten in het estuarien en niet estuarien gedeelte

De rijke biodiversiteit van de Scheldevallei hebben we al meermaals geïllustreerd. Maatregelen die de biodiversiteit in Scheldevallei herstellen en vrijwaren, zoals in voorgaande krachtlijnen, bevatten veel koppelkansen. Zo zijn de verduisterings- en verstillingsacties, het verbeteren van de waterkwaliteit en het inzetten op natte natuur belangrijke randvoorwaarden om icoonsoorten, zoals de otter, alle kansen te geven.

De otter duikt sinds 2012 weer op in de Scheldevallei. Dit is een hoopvol symbool voor de heropleving van de Schelde als biodiverse levensader doorheen Vlaanderen. Maar toch is er nog een weg af te leggen inzake robuuste en biodiverse ecosystemen. Vrijwaren en herstellen van oeverzones, luwe rust- en nestplaatsen, watervervuiling tegengaan en maatregelen voor soorten om via looprichels, natuurlijke oevers, tunnels en ecoducten verkeersinfrastructuur te vermijden, zijn enkele van de maatregelen die kansen vergroten voor de icoonsoorten van de Scheldevallei. O.a. de N16 vorm een knelpunt voor ottermigratie.

Het uitbouwen van een ambitieus landbouw-natuurlandschap biedt ook koppelkansen waarbij waardevolle fauna verder kan ontwikkelen in de Scheldevallei. Hierbij zouden kleine landschapselementen (wilgen, houtkanten, poelen,...) een onmisbare rol spelen.

Inzetten op icoonsoorten is een voorwaarde voor de uitbouw en het behoud van biodiverse ecosystemen

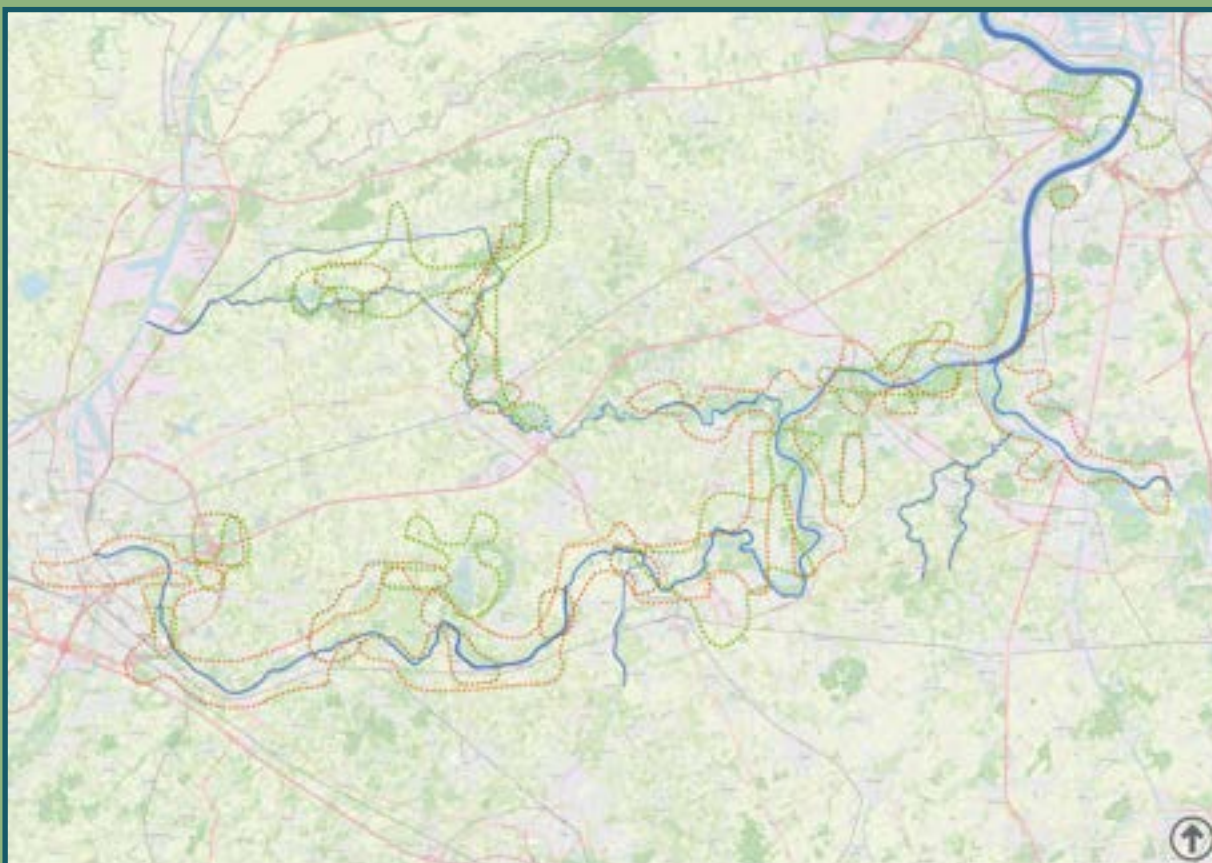
in de Scheldevallei. Deze waardevolle ecosystemen bieden ook tal van ecosysteemdiensten, waarbij de biodiversiteit als een soort graadmeter dient voor de complexiteit van het ecosysteem. Het is net die complexiteit die weerbaarheid creëert. Weerbaarheid die de Scheldevallei mee wapent tegen de impact van klimaatverandering.

Nationaal Park Scheldevallei zet dan ook in op verschillende acties in het operationeel plan voor de verdere ondersteuning van de biodiversiteit en de icoonsoorten met o.a. het wegwerken van vismigratieknelpunten voor o.a. de paling, weidevogelprojecten, vleermuisplannen (i.s.m. duisternisplannen), het bestrijden van exoten, ...

Veel van de icoonsoorten en bijzondere fauna en flora van de Scheldevallei zijn bovendien ook provinciaal prioritair voor Oost-Vlaanderen en/of Antwerpen. Dat betekent dat hun bescherming op het Vlaamse niveau prioritair dient plaats te vinden in deze gebieden en provincies.

Sluitstuk hierbij is de uitvoering van de lopende soortenbeschermingsprogramma's voor bever, otter, kleine modderkruiper, bruine kiekendief, porseleinhoen, vleermuizen, kwartelkoning, roerdomp, rugstreeppad en kamsalamander met de uitbreiding van hun leefgebied is uiteraard van belang binnen Nationaal Park Scheldevallei.

Nationaal Park Scheldevallei zet in op verschillende koppelacties voor de verdere ondersteuning van de biodiversiteit en de icoonsoorten en zet mee de schouders onder de uitvoering van de lopende soortenbeschermingsprogramma's.

Ecologisch waardevolle soorten met relictwaarde vloeiveiden/meersen

 Trosdraaik

Ecologisch waardevolle soorten met relictwaarde Wijmenteelt

 Bittere wilg & Moeraskruiskruid

Ecologisch waardevolle soorten met relictwaarde Schorre

 Rietruigten, Spindotterbloem & Driekantige bies

Aanvullende soorten: zeer zeldzame soorten

 Kruidend moerasscherm, Weidekervel & -torkruid

Unieke, bijzondere soorten: Rivierpark & het (zoetwater)getijdengebied

 Flint, Bever, Blauwborst, Otter & Vleermuizen

Figuur 19: Regio's met waargenomen ecologische waardevolle fauna en flora, gecombineerd met de verspreiding van meersen (lichtgroen), broeken (donkergroen), polders (blauw) en schorren (geel)

Foeragerende lepelaar op de slikken van de Durme bij laagtij. Foto: Yves Adams (Vilda)

groenblauwe verbindingen

De Schelde en haar zijrivieren functioneren vandaag al als een aaneengesloten ecologisch systeem. De otter vindt zijn weg van de Moervaartvallei tot de Rupelstreek. De fint zwemt tot in de natte gebieden naast de rivieren om te paaien. Vogels fourageren over het ganse gebied. Maar uiteraard is hier nog veel ruimte voor verbetering.

De rivieren zijn hierbij cruciaal. Zij vormen de basisgrid voor de verbindingen in de vallei. De Schelde is de dominante waterloop in de regio, maar niet de enige. Verschillende zijrivieren, zoals Rupel, Durme en Dender, maar ook tal van beekvalleien vormen het watersysteem van de Scheldevallei. Vele beekvalleien liggen dwars op de rivieren en vormen op die manier

een belangrijke groenblauwe verbinding tussen de rivier en het hinterland. Deze beekvalleien zijn de drager van het inlandse water naar de rivieren. Beekvalleien inrichten en ontwikkelen als waardevolle groenblauwe verbindingen is dan ook essentieel om de klimaatrobustheid van de Scheldevallei te verhogen.

Nationaal Park Scheldevallei heeft de ambitie om reeds aanwezige natuurwaarden in de Scheldevallei te versterken. De weerbaarheid van een natuurlandschap wordt immers ondergraven door isolatie. Het verbinden en verweven van de natuurclusters in de Scheldevallei is dan ook de manier om deze weerbaarheid te verhogen. Bovendien bieden verwevingsstrategieën koppelkansen voor recreatienetwerken voor zacht verkeer van de bezoekers en lokale bewoners van Nationaal Park Scheldevallei.

Figuur 20: De zones voor verweving en verbinding of hoofdlijnen

Gent en Kalkense Meersen Donkmeer

Temse en Polders van Kruibeke

Lokeren en Hamme

Dendervallei

Rupelvallei

AMBITIE 13

groenblauwe verbindingen tussen natuurkernzones

In het Nationaal Park staan een tiental grote projecten op stapel om structureel de verbinding tussen de grote natuurclusters te versterken:

Tussen Gent en Kalkense Meersen Donkmeer

In de Gentbrugse Meersen (met stad Gent, op basis van een bestaande visie), in de Damvallei (met gemeente Destelbergen en Natuurpunt) en met het Sigmaphan met het project 'Scheldemeander Heusden-Gentbrugge' (met de overstromingsgebieden van Bastenakkers, 150 ha, en Ham, 23 ha).

Ter hoogte van Kalkense Meersen Donkmeer

Met een natuurinrichtingsproject aan Donkmeer in Berlare en een opgestart Provinciaal RUP voor Donkmeer in uitvoering van een ruimtelijke visie.

Tussen Schouselbroek en de Polders van Kruikeke

Met een brownfield convenant in Steendorp.

Tussen de Polders van Kruikeke en de Oudbroek-Schellandpolder

Met de herontwikkeling van de Electrabelsite.

In de Durmevallei

Met het Gewestelijk RUP voor de tweede fase van de Durmevallei.

In de Dendervallei

Met de opmaak en uitvoering van Werf 2 rond groenblauwe verbindingen in het kader van T.OP Dender.

In de Rupelstreek

Met een samenwerking met We are one World (i.e. het bedrijf achter Tomorrowland) in het kader van de natuurcompensatie voor de festivalcamping en met verschillende projecten rond verbindingen tussen de Rupel en de achterliggende natuurgebieden.

Nationaal Park Scheldevallei ondersteunt verschillende grote projecten om structureel de verbinding tussen de grote natuurclusters te versterken.

Vervallen steenbakkerij en Steendorp wordt natuurgebied. Foto: Gemeente Temse

AMBITIE 14

groenblauwe verbindingen in landbouwgebied

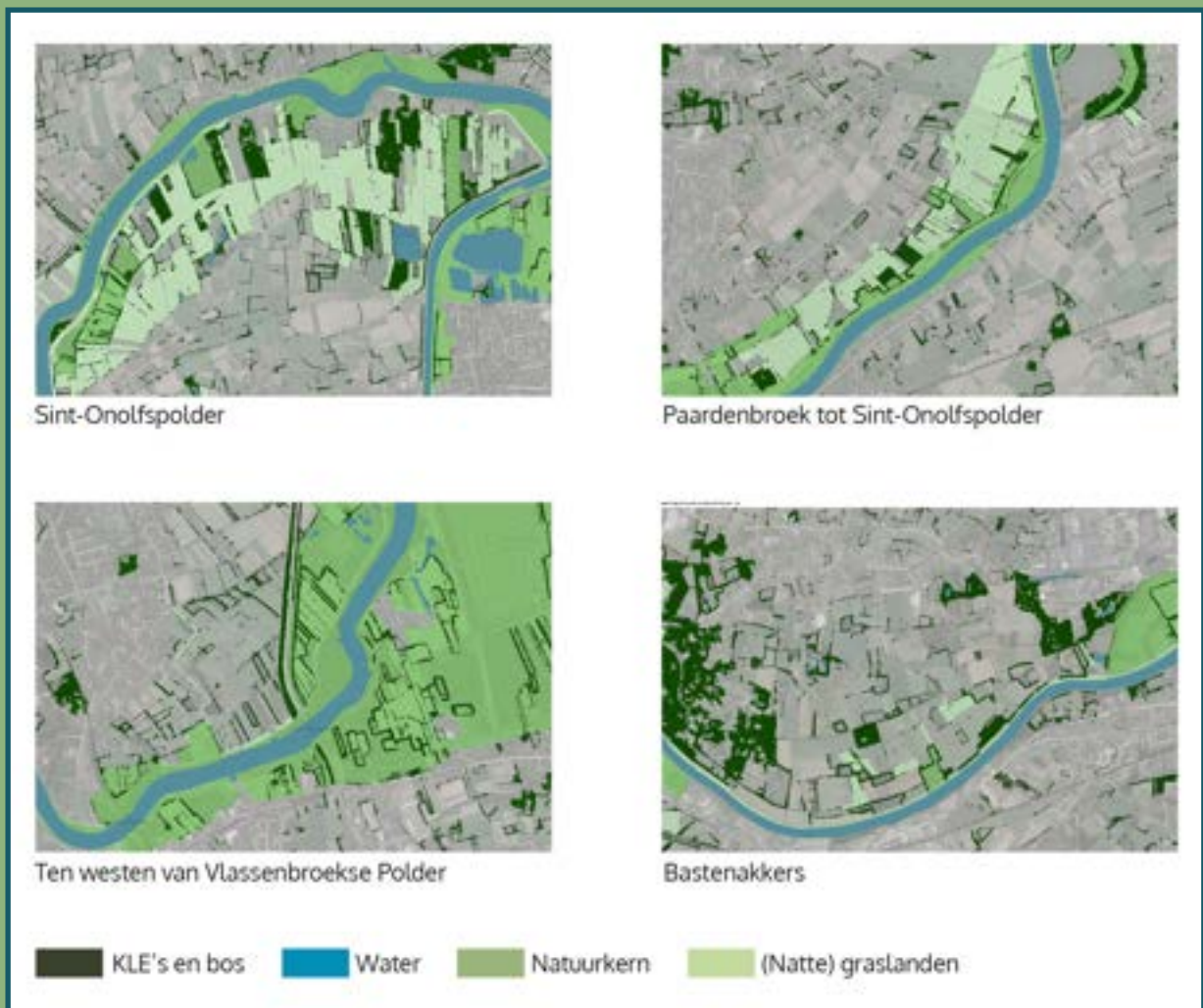
Tussen de natuurclusters ligt een waardevol openruimte landschap dat bestaat uit een sterke verwevenheid tussen natuur en landbouw. Het inzetten op de verbinding tussen deze natuurclusters zorgt ervoor dat de continuïteit van de Scheldevallei gewaarborgd kan blijven. De landbouwgebieden in de Scheldevallei zijn reeds rijk aan houtkanten, bomenrijen en hagen (figuren 22 en 23).

De lineaire landschapselementen weergegeven op elke casegebied in figuur 22 zijn, naast de Schelderivier en oeverzones, de belangrijkste reeds aanwezige natuurlijke verbindingen tussen natuurkernen in het landbouwgebied van de Scheldevallei. De lineaire landschapselementen hebben ook voordelen voor landbouw en natuur. Deze bieden ecosysteemdiensten zoals het voorzien van habitats voor verstuiwers van bepaalde type landbouwgewassen, droogte- en wateroverlastbestrijding.

In deze gebieden zal dan ook prioritair worden ingezet op het incorporeren van landbouw en natuur als deel van de oplossing ter bescherming tegen droogte, waterschaarste en wateroverlast. Naast de uitbouw en vrijwaren van lineaire houtachtige landschapselementen zijn andere concrete maatregelen het terug meer laten meanderen van waterlopen, aangepast waterpeilbeheer, aangepaste teelten, demping van afwateringskanalen in natuurgebieden, verruwing van het landschap met kleine landschapselementen,

Het prioritair doel is hier niet om additionele natuurkernzones te creëren, wel om ervoor te zorgen dat de open ruimte die aanwezig is tussen de natuurkernzones te vrijwaren en de robuustheid te versterken tegen klimaatsverandering. Programma's en projecten die hiervoor kunnen worden uitgebreid, verdergezet of opgestart zijn o.a. het programma 'Water-Landschap', de projecten 'Vlaanderen breekt uit' en 'Natte Natuur', en werken aan waterpeilstanden in de polders en wateringen. In het actieprogramma staan dan ook verschillende maatregelen die deze zaken concretiseren voor de Scheldevallei.

Nationaal Park Scheldvallei zet in op de verbinding tussen deze natuurclusters om de continuïteit van de Scheldevallei te waarborgen en zo het waardevol openruimte landschap dat bestaat uit een sterke verwevenheid tussen natuur en landbouw te beschermen.

Figuur 22: Bos (Boswijzer 2021), houtachtige begrenzing van landbouwgebruikspcelen (2017, Departement Landbouw en Visserij – Landbouwcijfers: www.vlaanderen.be/landbouwcijfers) en historisch permanente graslanden en andere permanente graslanden in Vlaanderen beschermd door natuurwetgeving (Agentschap Natuur en Bos).

Figuur 23: Oppervlakte aan lineaire landschapselementen langs landbouwgebruikspcelen in het Nationaal Park Scheldevallei

Knotwilgen in de ochtendnevel. Foto: Jeroen Mentens (Vilda)

AMBITIE 15

groenblauwe verbindingen in verstedelijkte omgevingen

De verwevings- en verbindingengebieden worden gekenmerkt door een verweving van functies en een multifunctioneel gebruik van de open ruimte, waar er doorgaans ook een minder sterke beschermingsstatus is van de aanwezige natuur- en landschapselementen in de vallei. In een aantal van deze gebieden is beroepslandbouw in belangrijke mate aanwezig en in die zin ook een belangrijke beheerder van de open ruimte. Daar waar natte en permanente graslanden aanwezig zijn, is het van belang om via een duurzaam waterpeilbeheer te blijven inzetten op het behoud van deze graslanden, veenbodems en waterhuishouding. Hiermee wordt het typerende landschap van de meersen in stand gehouden. Naast de waterhuishouding spelen ook kleine landschapselementen een belangrijke rol in dergelijke gebieden, waardoor ze vandaag reeds een hoge biologische waardering kennen en in de praktijk reeds functioneren als verwevings- en verbindingengebieden. Natuurbeheer en landbouwexploitatie kunnen hier hand in hand gaan, en genieten de voorkeur op andere vormen van meer stedelijk en intensief landgebruik. Nieuwe bebouwing, verharding en zonevreemde ontwikkelingen worden bij voorkeur zo veel mogelijk vermeden in deze verwevings- en verbindingengebieden. De provinciale ruimtelijke beleidsvisies in opmaak spelen hier alvast op in.

Op sommige van deze plekken staat momenteel de landschapskwaliteit onder druk door verdere verstedelijking in de vorm van toenemend ruimtebeslag (bebouwing en verharding, vertuining en verpaarding) vanuit nabijgelegen (stedelijke) kernen. Figuur 24 toont dan ook enkele casegebieden waar de stedelijke en natuurlandschappen een sterke verwevenheid kennen. Het is dan ook van belang om in te zetten op groenblauwe verbindingen in deze verstedelijkte omgevingen om tegemoet te komen aan de versnippering van deze natuur. In dit kader worden dan ook verschillende sites naar voor geschoven in het actieprogramma, in het bijzonder ter hoogte van Antwerpen, Hemiksem, Dendermonde, Wetteren en Gent.

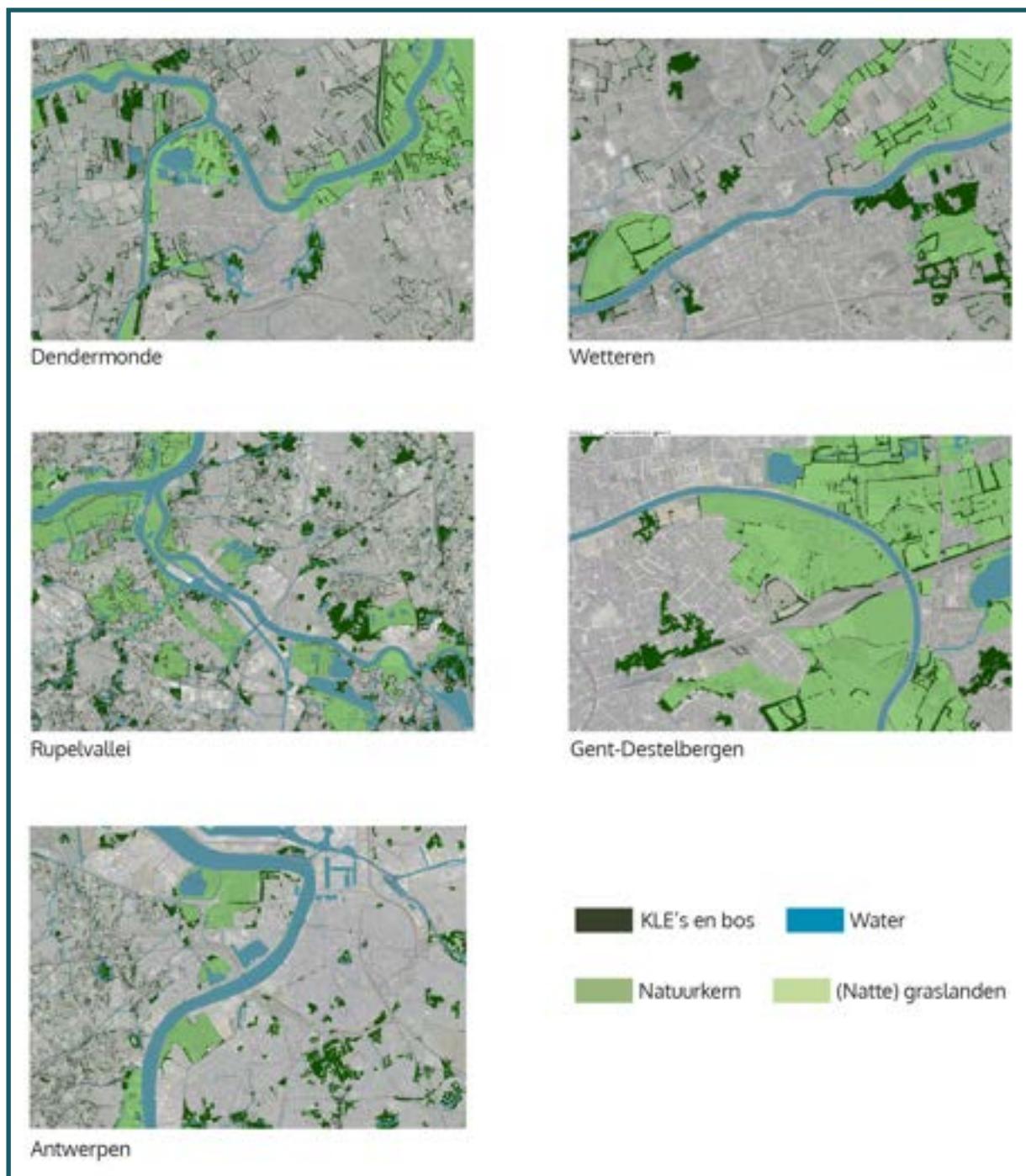
Ter hoogte van Dendermonde (figuur 24, linksboven) is (het onbebouwde gedeelte van) de vallei op beide oevers ingekrompen tot een smalle strook langs de rivier. Historische bedrijfsgebouwen zijn hetzij verlaten, hetzij geconverteerd naar retail en bewoning. Slechts op een beperkt aantal locaties wordt de waterfrontligging aan de rivier stedenbouwkundige uitgespeeld als een troef, maar op veel locaties is de beschikbare ruimte onderbenut (parking, achterkantsituaties, geprivatiseerde percelen,...). Hier liggen kansen voor een versterkt multifunctioneel landschap en is er nog veel potentie voor kwaliteitsverbetering, zowel op het vlak van het verhogen van de kwaliteit van het landschap, het inzetten van het gebied als klimaatbuffer voor de Scheldevallei efficiënter ruimtegebruik en het benutten van kansen voor onderbenutte plekken, met aandacht voor de belangen van de vallei en haar bewoners.

Aan de randen van de Scheldevallei zowel langs de kant van Gent als de provincie Antwerpen (figuur 24, linksonder en rechtsonder), liggen enkele natuurgebieden die een sterke verwevenheid kennen met het stedelijk weefsel. Ter hoogte van de stad Antwerpen zijn dit Sint-Annabos, Bloklersdijk, Vlietbos, 't Rot, Burchtse Weel en de Polders van Hoboken. Ter hoogte van Gent zijn dit de Gentbrugse Meersen en de Damvallei. Deze gebieden vormen groene hotspots tussen de bebouwde zones en zijn de eerste blauwgroene hotspots dicht bij de kunststeden.

De gebieden zijn een belangrijke openruimte plek voor de stedelingen om te recreëren. Via deze gebieden kunnen recreanten vanuit de stad via het recreatieve netwerk naar de grote natuurclusters geleid worden (d.w.z. vanuit Gent naar de cluster Kalkense Meersen Donkmeer en vanuit Antwerpen naar de Polders van Kruibeke). Daarnaast vervullen ze ook een functie als belangrijke natuurlijke stapsteen naar de Scheldevallei toe. In deze gebieden moet er dus worden ingezet op het versterken van deze stapsteenfunctie en het verzekeren van een continuïteit naar de Scheldevallei.

De stapstenen zijn vaak ook scharnierlocaties binnen de verstedelijkte omgeving waar mogelijkheden liggen om aan educatie en onthaal te doen omtrent de vallei en haar landschap voor bezoekers. Dit wordt verder uiteengezet in pijler 3 Intuïtief Verkennen.

Nationaal Park Scheldevallei zet in op groenblauwe verbindingen in de verstedelijkte omgevingen om de versnippering van natuur tegen te gaan en om openruimte plekken te voorzien voor de stedelingen om te recreëren.

Figuur 24: Focusgebieden voor de uitbouw van groenblauwe netwerken in verstedelijkte omgeving

Een mozaïek van landbouwpercelen en populierenbossen wordt In Wal-Zwijn omgevormd in het kader van het Sigmaphan naar natte natuur. Foto: Yves Adams (Vilda)

PIJLERKAART ALS STREEFBEELD

De ambities zijn uiteengezet op de pijlerkaart 1 'Verwilderen en Verweven' (figuur 25).

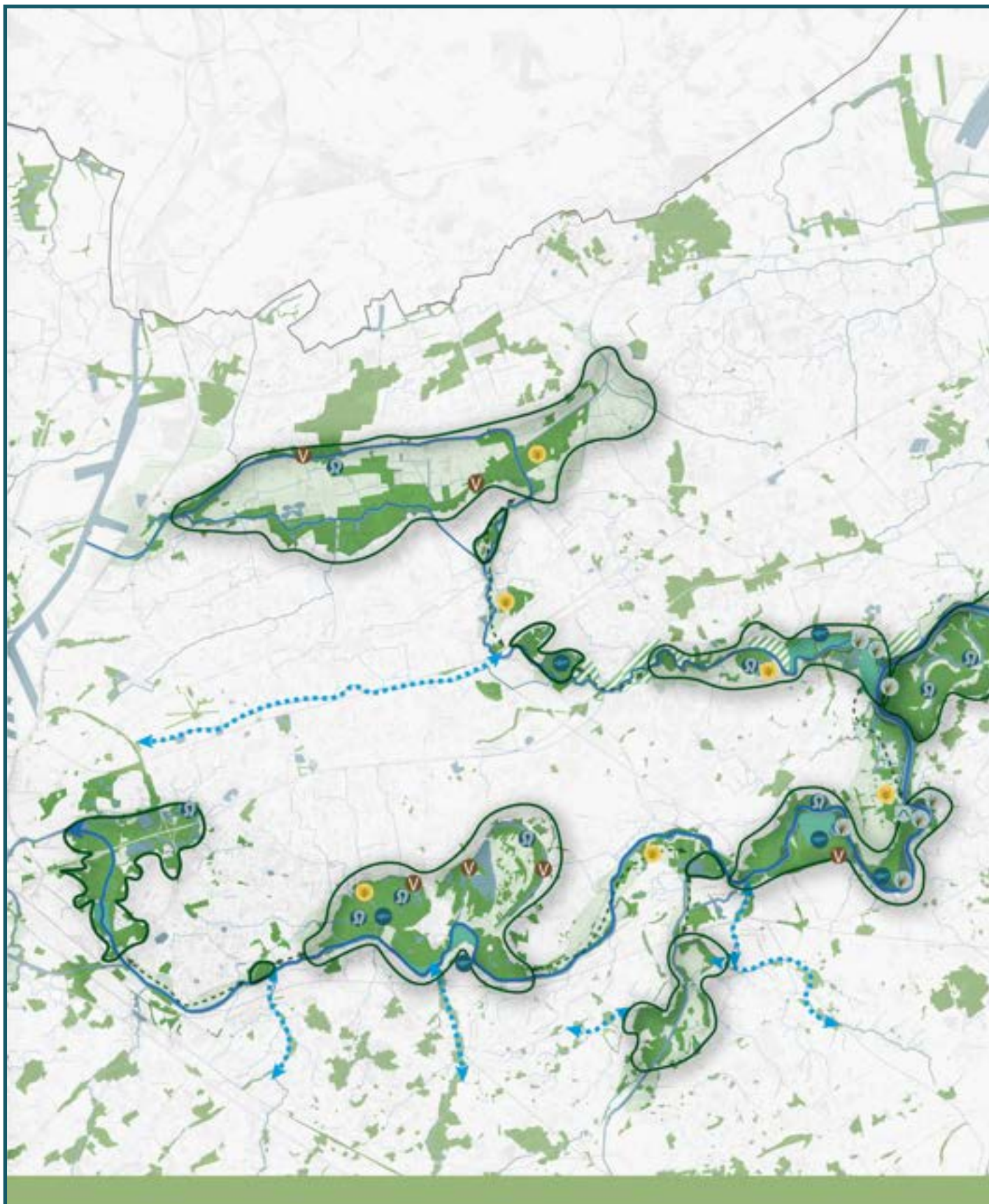
Het gebied omvat in globo de laag gelegen valleigebieden van de (getijdengebonden) Zeeschelde tussen Antwerpen en Gent, de afwaartse en deels getijdengebonden delen van de beneden-Durme, de beneden-Dender en de Rupelvallei. In een tweede fase wensen we de Moervaartdepressie als historisch bovenstrooms gebied van de Durme toe te voegen.

De kaart op de volgende pagina toont de rijke natuurwaarde van de Scheldevallei en toekomstige ambities om de natuur in het gebied maximaal te verweven. De combinatie van getijdennatuur en niet-getijden gebonden valleinatuur vormt de basis van deze kaart.

Op basis van de landschapsbiografie en input van de stakeholders zijn verschillende waardevolle natuurelementen op de kaart aangebracht zoals geomorfologische relictten, kreekkruggen en waardevolle slikke- en schorregebieden, ... Andere plekken typeren zich door de unieke dynamiek tussen mens en natuur. Zo zijn er verspreid over de Scheldevallei plekken die gekenmerkt worden door een historisch evenwichtig landbouwlandschap waarbij menselijke historische activiteiten inspeelden op de rivierdynamieken.

De historische omgang van de mens met de waterlopen, waarbij rivieren steeds meer werden ingedijkt en rechtgetrokken, wordt vanaf de jaren '80 van de 20ste eeuw over een andere boeg gegooid. Er wordt in recente ruimtelijke projecten steeds meer ruimte gegeven aan de rivier. In de Scheldevallei bevinden zich verschillende plekken die deze nieuwe omgang met het Scheldewater illustreren: de Sigmagebieden. In deze Sigmagebieden werd terug ruimte aan de rivieren gegeven en werden er complementair gebieden gecreëerd waar getijdennatuur en wetlands konden ontwikkelen. De huidige en toekomstige natuur van de Sigmagebieden vormt een fundament van de Scheldevallei.

Figuur 25: Pijlerkaart 1 – Verweven & Verwilderen

● Typevoorbeeld van gebied met recent herstelde rivierdynamieken

Ⓥ Veenontginningsgebied

Ⓟ Geomorfologisch relict: (paleo)meander

Ⓐ Kreekrug

Ⓢ Waardevol schorregebied

● Gebied met historisch evenwichtig landbouwlandschap

▲▲▲▲ Verwevings- en verbindingsopties

Robuuste natuurclusters als rust- en verblijfsgebieden

Waterlopen

Getijdengebonden natuur

■ Slikke- en schorregebieden

■ Sigmagebied

■ Niet-getijdengebonden natuur

▨ Geplande sigmaprojecten

■ Contour van de Scheldevallei

MONITORING

Nationaal Park Scheldevallei monitort de toestand en evolutie van de natuurwaarde om bepaalde doelstellingen te toetsen. Deze omvatten:

- **Natte natuurkernen** als hotspots, met focus op natte graslanden, moerasbos en getijdennatuur.
- Vrijwaren en herstellen van natte natuur door **vernatting** en verbeteren van **waterkwaliteit**.
- **Verduisteren en verstillen** als verwilderings- en verwevingsstrategie.
- Verbinden voor **icoonsoorten**.
- **Groenblauwe verbindingen** in verstedelijkte omgevingen, landbouwgebied en tussen natuurkernzones.

Deze doelstellingen worden gemonitord op basis van indicatoren om na te gaan in hoeverre de doelen worden gerealiseerd. Deze indicatoren starten van een nulmeting en worden na 3 of 6 jaar terug opgemeten. De meetfrequentie en acties worden verder bepaald per indicator.

Uiteraard volgen we de monitoring door de Vlaamse overheid op over:

Strategische doelstelling	Indicatoren	Kwantitatief of kwalitatief
Natte natuurkernen	1. De distance-to-target voor de beoogde habitattypes. Onze metingen via OMES in uitvoering van het Sigmaplan (zie hoofdstuk Governance p. 216) volgen dit ook nauw gezet op.	Kwantitatief (via Vlaamse overheid)
	2. Aantal ha bijkomend gerealiseerd leefgebied voor soorten waarvoor een SBP beschikbaar is.	Kwalitatief/ Kwantitatief (via Vlaamse overheid)
	3. Aantal ha per ecotoop actueel aanwezig.	Kwantitatief (via Vlaamse overheid)
	4. Aantal ha bosuitbreiding (met specifieke aandacht voor moerasbossen). <ul style="list-style-type: none"> • Huidig aantal: 2116 ha (volgens de Boswijzer 2021) • Korte, middellange en lange termijn: meerdere honderden hectaren zoetwaterschorren worden gevormd met zoetwater-wilgenvloedbos - een omvorming van meer gedraineerde bosstructuren in poldercontext naar nattere moerasbossen en valleibossen - in de tusseliggende gebieden inzetten op bosuitbreiding en bosomvorming 	Kwalitatief/ Kwantitatief (via Vlaamse overheid)
	5. Aantal ha bijkomend Sigmagebied. <ul style="list-style-type: none"> • Huidig aantal: 2832 ha • Korte termijn: 3302 ha 	Kwantitatief
	6. Aantal ha NBP type 3 of 4. <ul style="list-style-type: none"> • Huidig aantal: 21.5% • Korte termijn: 50% • Lange termijn: 75% 	Kwantitatief

Vrijwaren en herstellen van natte natuur	7. Mate dat er hydrologische maatregelen zijn/worden genomen om de natuurlijke kenmerken binnen het Nationaal Park te verhogen (peilbeheer en waterretentie) De SMART doelstelling is nog te bepalen na verdere studie.	Kwantitatief / Kwalitatief
	8. Aantal overstortkneelpunten. <ul style="list-style-type: none"> • Huidig aantal: 43 • Na 10 jaar: 30 • Na 24 jaar: 10 	Kwantitatief
Verduisteren en verstillen	9. Aantal lichtpollutiekneelpunten. <ul style="list-style-type: none"> • Huidig aantal: 19 • Na 10 jaar: 10 • Na 24 jaar: 0 	Kwantitatief
	10. Aantal stilte- en duisternisgebieden. <ul style="list-style-type: none"> • Huidig aantal stiltegebieden: 1 (Scheldeoever Bornem) • Doelstelling: 3 	Kwantitatief
Icoonsoorten	11. De mate van ontsnippering van het Nationaal Park te meten via het aantal ha KLE's langs landbouwgebruikspercelen. Momenteel 1246 ha aan KLE in en tussen natuurkernen.	Kwantitatief
Groenblauwe verbindingen	12. Aantal nieuwe structurele natuurverbindingen tussen de Sigmagebieden (Brownfield Temse, Scheldepark Oost, Electrabel, Groenpool Tielrode, PRUP Berlare, ...): Streefcijfer is 5 gebieden in realisatie binnen 6 jaar.	Kwantitatief / Kwalitatief
	13. Een gedragen visie voor verweving van natuur en landbouw tussen de natuurkernen.	Kwalitatief

Nachtdiertje glimworm. Foto: Rollin Verlinde

Zoete schorren hebben soms iets weg van tropische mangroven. Foto: André Verstraeten

PIJLER 2

VERWONDEREN MET VERHALEN

GEBIEDSANALYSE

rijk aan erfgoed gelinkt aan het water

Het rivierlandschap met zijn unieke getijdennatuur vormt het hart van de Scheldevallei, maar is onlosmakelijk gekoppeld aan de verhalen, de geschiedenis en het erfgoed in het gebied. Hierbij horen uiteraard de (kunst)steden Antwerpen, Gent, Aalst en Dendermonde met daartussen pittoreske (vissers)dorpen, de abdijen van Hemiksem en Bornem, de kastelen van Wissekerke, Bornem en Laarne, nautische relictten en historische scheepswerven, de veren, de kleiputten en steenbakkerijen. Ze herbergen schatten aan verhalen

over het leven in deze regio doorheen de tijd.

Deze tastbare erfgoedrelictten worden aangevuld door een rijke lokale gastronomie, de folklore van het Ros Beiaard, ambachten zoals het mandenvlechten...

Ze gedijen op een geschiedenis die grotendeels bepaald wordt door het ritme van het water. Daar duiken talloze verhalen op: over de overstromingen, scheepswerven, over vissers, steenbakkers, brouwers en veermannen, over die van de overkant... Het rivierennetwerk is de drager en verbinder van oude en nieuwe verhalen.

Om de 10 jaar trekt een reusachtig houten paard met 4 Heemskinderen op de rug door de straten van Dendermonde: het Ros Beiaard. Met bijna 100.000 bezoekers heeft het zelfs een plaatsje in de Canon van Vlaanderen. Foto: Toerisme Dendermonde

Oude kaart van vestingstad Dendermonde. Foto: TOV

een dynamisch verhaal

Het landschap van de Scheldevallei is een dynamisch gegeven dat voortdurend wijzigt onder invloed van de interactie tussen menselijke ingrepen en natuurlijke processen. Deze transformaties kunnen drastisch gebeuren of zeer geleidelijk. Bij elke transformatie blijven er relictten over van een eerdere landschapstoestand. Soms verdwijnen ze, maar vaak blijven ze nog lang aanwezig in het landschap of geraken ze verweven met de nieuwe situatie.

Landschapsrelictten zijn waardevol omdat ze een inzicht bieden in de dynamische ontstaansgeschiedenis van een landschap. Bovendien kunnen ze belangrijke aanknopingspunten vormen voor het landschap van de toekomst.

Dit geldt zeker ook voor het landschap van het Nationaal Park Scheldevallei waar de fysische vorming van de riviervallei het fundament legde voor de latere Schelde-specifieke ontginning door de mens. Er zijn dan ook veel acties en beheers- en inrichtingsmogelijkheden opgesteld die deze erfgoed- en natuurwaarden reeds vrijwaren, verbeteren en duurzaam bestendigen.

landschapsbiografie als basis

De landschapsbiografie vormt het kader waaruit een gepast erfgoedbeleid voor de Scheldevallei kan worden uitgestippeld. Zoals al aangehaald is en was de Scheldevallei een zeer dynamisch landschap. Deze dynamiek komt dan ook zeker naar voor in het actieprogramma.

De landschapsbiografie duidt het belang aan om erfgoed in de Scheldevallei op een holistische manier te bekijken. Het gaat hier om het landschappelijke geheel van geomorfologische relictten: schorren, rivierduinen, donken, broeken, meanders, wielen kreken, en kenmerkende en zeer herkenbare historische gegroeide ontginnings- en inrichtingsstructuren van meersen, polders met natuur en landbouw, turfputten, Scheldedorpen en -steden, kasteeldomeinen, scheepswerven, naaste andere cultuurhistorische elementen, zoals kastelen, abdijen en kloosters, getijdenmolens, eendenkooien, en inrichtingen, zoals forten, steenbakkerijen. Het onderling verband tussen deze relictten, zorgt voor een specifieke gebiedsidentiteit en bijhorende verhalen. Alles moet vanuit deze bijzondere context worden bekeken.

De historische waarde gaat hier bovendien samen met de soms zeldzame en karakteristieke natuurwaarden. De ecosystemen hangen samen met

het fysisch systeem en het cultuurlandschap in de Scheldevallei.

Dat complex geheel als resultaat van een lange geschiedenis die samenhangt met de Schelde en haar zijrivieren, is waarneembaar en herkenbaar op het terrein. Dat maakt het zeer geschikt om de dynamische evolutie van het landschap via verhalen op locatie meer beleefbaar te maken voor bezoeker. Dat aspect is zeker ook een belangrijk aandachtspunt voor het omgaan met erfgoed in het gebied en voor het aantonen van de aanwezige rijkdom van dat erfgoed.

zorg voor erfgoed

Het Nationaal Park brengt dan ook de ambitie naar voor om erfgoedrelicten te behouden en herstellen. De deelnemende gemeenten engageren zich om zorg te dragen voor het erfgoed van hun Scheldevallei. Nationaal Park Scheldevallei rolt een innovatietraject uit om erfgoedverhalen uit te werken en tastbaar te maken. Dit kan worden gecombineerd met een kwaliteitslabel dat garant staat voor een verwonderende ervaring.

Uit eerder onderzoek en stakeholderoverleg is het duidelijk dat het niet ontbreekt aan initiatieven en ideeën om de beleefbaarheid van de Scheldevallei te verhogen, de verbinding met en beleving van water te versterken en de geschiedenis van de streek en de verhalen van de vallei te ontsluiten.

Momenteel zijn nog veel (erfgoed)verhalen verborgen, maar leeft toch de tendens om bepaalde relicten (soms letterlijk) terug aan de oppervlakte te brengen. Zo zijn bijvoorbeeld archeologen op zoek gegaan met hoogtechnologische apparatuur op de Bruynkaai in Dendermonde naar de vroegere waterkeringsmuur aan de Dendermonding. Deze zou dan een rol kunnen spelen bij de integratie van een waterbekken in de toekomstige herontwikkeling van De Bruynkaai. Ook heeft o.a. archeologisch vooronderzoek bij de ontwikkeling van Sigmagebieden zeer oude prehistorische en Gallo-Romeinse vondsten aan het licht gebracht.

De grote uitdaging hier is om hier nog meer samenhang te krijgen tussen het rijke erfgoed in de Scheldevallei en een verhaal te vertellen dat verwondert en (toekomstige) bezoekers en lokale bewoners van het Nationaal Park aanspreekt.

Archeologen aan werk in Sigmagebieden Klein en Groot Broek. Ze vonden een Merovingisch grafveld van 32 bij 18 meter met in totaal 47 graven en grafgraven. Foto: Monument Vandekerckhove nv

“De unieke valleilandschappen en natuurclusters verspreid over het gebied, in combinatie met een diversiteit aan culturele en watergebonden plekken en relictten, vormen tot op heden een onderontwikkelde troef om in de toekomst op in te zetten.”

Het streekeigen landschapscomplex van de Scheldevallei typeert zich door een hoge erfgoedwaarde met tal van rivier- en watergebonden relictten zoals oude meanders, turfputten, wielen, kastelen en kasteelparken, steenbakkerijen, getijdenmolens, pittoreske Schelgedorpen met waterfronten, nautisch erfgoed,

De veelheid aan relictten bevat een rijk arsenaal aan Scheldeverhalen die de historische eigenheid van het gebied onderstrepen en de streekidentiteit hebben gevormd. Dit moet dan ook gekoesterd worden.

scheldeverhalen staan centraal in het nationaal park

Op basis van de landschapsbiografie en stakeholderoverleg zijn drie krachtlijnen geïdentificeerd waaraan de ambities worden gekoppeld:

De Scheldevallei als dynamisch natuurlandschap: van Oerschelde tot Sigma

De Scheldevallei is rijk aan geomorfologische relictten. Oude riviermeanders, krekens, cuesta's, duinen en wielen liggen verspreid over het gebied langs de rivier. Deze natuurrelictten zijn onlosmakelijk verbonden met door de mens ontwikkeld erfgoed. Maar ook uit de recente tijd heeft de Scheldevallei natuurverhalen te vertellen. Het Sigmaplan zorgt voor een herstel en nieuwe ontwikkeling van de natuurlijke relictwaarde langs de Schelde en haar

zijrivieren. Deze landschappelijke transitie zal zich, o.a. door de verdere uitbouw van het Sigmaplan, verder manifesteren. De vallei vertelt dan ook het verhaal hoe de mens omging en in de toekomst omgaat met de rivier. De landschapsbiografie geeft een goed beeld van de natuurverhalen voor de Scheldevallei.

De Scheldevallei als economische ader met industriële relictten, agrarische nijverheid, watergebonden en nautisch erfgoed

Historische en huidige economische activiteiten van de mens in de Scheldevallei zijn dominante factoren die het landschap en de dynamieken bepalen. Historisch was de economie van de Scheldevallei ook volledig geënt op de rivier. Vanaf de grote ontginningen in de middeleeuwen kreeg het landschap grotendeels zijn huidige vorm.

Veel Schelgedorpen of stadjes die nu bestaan, groeiden uit kleine vroegmiddeleeuwse nederzettingen die langs de valleirand ontstonden. Dit zorgde voor een vrij hoge concentratie aan dorpen langs de Schelde en haar bijrivieren. Vanuit deze Schelgedorpen begon de ontginning van de natte valleigronden tot meersen, broeken, polders en schorren.

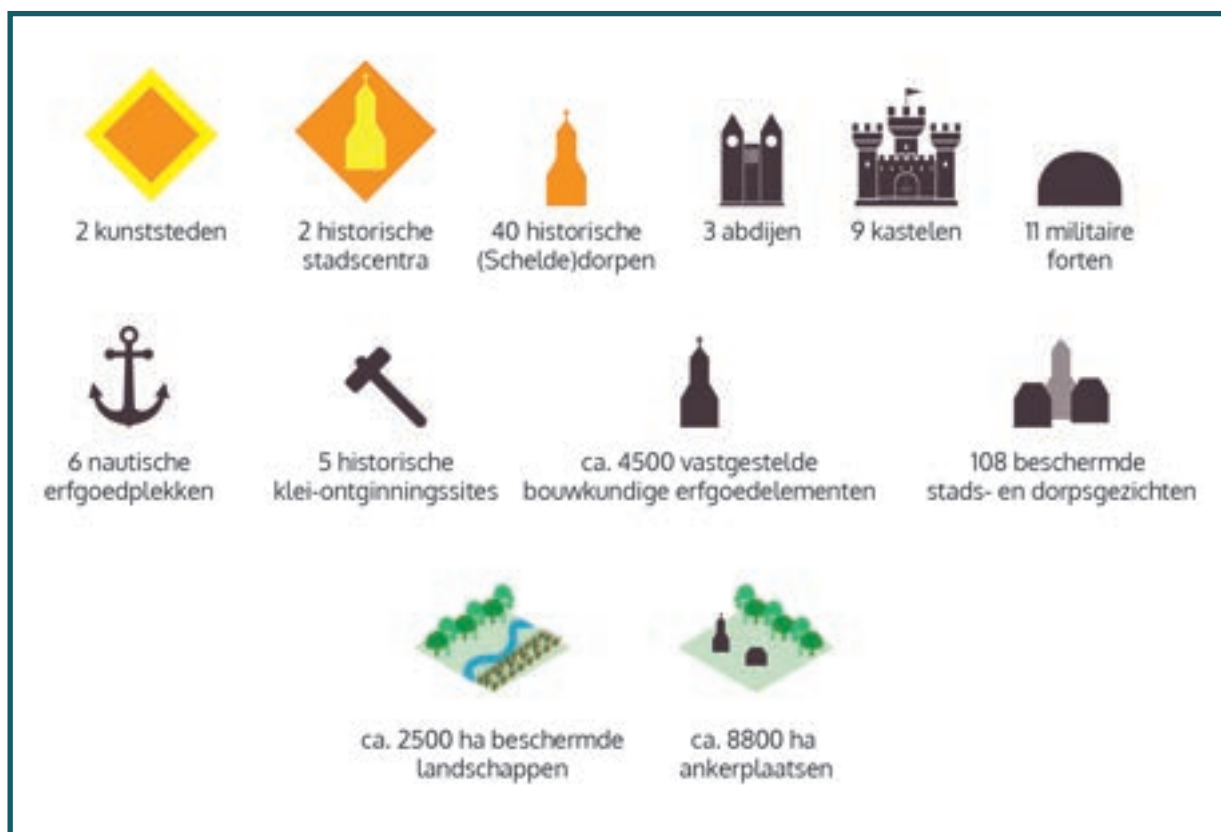
Al deze vormen werden geproduceerd en beheerd door een kleinschalige, maar intensieve landbouwgemeenschap. De lokale landbouwers waren en zijn met andere woorden de makers van dit specifieke valleilandschap dat tot eind 19de eeuw grotendeels hetzelfde bleef. Hoewel grote delen van dit traditionele landbouwlandschap verloren gingen in de 20ste eeuw, zijn bepaalde plaatsen vrij goed bewaard gebleven of in oorspronkelijke staat hersteld. De vloeiveiden, turfputten en oude dijkjes van de Kalkense Meersen, de bedijking van de polders in Moerzeke en Kastel, getijdenmolens, eendenkooien, etc. zijn allemaal voorbeelden van cultuurhistorisch relictten waarbij agrarische nijverheid en watergebonden/nautisch erfgoed in verbondenheid met de Schelde als historisch economische ader benadrukken. Ook op zijrivieren speelden dezelfde dynamieken af.

De Scheldevallei als strategische ader met kastelen, abdijen en militair erfgoed.

Met steun van Toerisme Vlaanderen realiseerde Rivierpark Scheldevallei de voorbije jaren het project 'Van Steen tot Steen langs de Schelde'. Vele publieke en private partners zetten hun schouders hier mee onder. Het 'Van Steen tot Steen'-project heeft als doelstelling om de prachtige kastelen langs de Schelde toeristisch uit te bouwen in een breed verhaal. Nationaal Park Scheldevallei schakelt deze insteek naar een hoger niveau en beschouwt de kastelen als onthaalpoorten voor het verkennen van het Nationaal Park. Dit wordt verder uiteengezet in Pijler 3 – Intuïtief Verkennen.

In de Kastelen van de Schelde werd zwaar geïnvesteerd om het verhaal van deze kastelen zelf te vertellen maar ook hoe ze onderling verbonden zijn door de natuur, het sociale netwerk van de kasteelheren en -dames door de eeuwen heen en hun gedeelde geschiedenis aan de boorden van de Schelde. Stroomopwaarts trekt Gent een belangrijk internationaal publiek. Waardevolle kunst- en erfgoedschatten in het historisch centrum

hebben een hoge aantrek op bezoekers en zorgen voor druktepieken. De cultuur-historische rijkdom van de stad is veelal te linken aan de aanwezige rivieren en hetgeen kansen biedt om verhalen uit te werken en de stad zowel fysiek als conceptueel te verbinden met het Nationaal Park. Zowel voor de bewoners van Gent als voor de bezoekers van buitenaf, liggen zowel het markante kasteel van Laarne als het Gravensteen op fietsafstand van Wetteren en de Kalkense meersen, en daarmee ook op fietsafstand van één van de belangrijke robuuste natuurclusters van het Nationaal Park Scheldevallei. Tusseliggend vervullen de Damvallei en de Gentbrugse meersen vandaag al een belangrijke functie als open ruimte, rust- en verblijfsgebied voor de Gentenaars. Aanvullend werkte het Kasteel van Laarne de voorbije jaren hard aan een mooi educatief aanbod. Publiksonderzoek i.s.m. Toerisme Vlaanderen wijst uit dat dit mede hierdoor één van de kindvriendelijkste erfgoedsites van Vlaanderen is. De andere kastelen maken hier nu ook werk van.

Figuur 26: Rijkdom aan erfgoed in de Scheldevallei

AMBITIES

We groeperen onze ambities binnen de pijler verwonderen met verhalen onder 3 krachtlijnen:

- De Scheldevallei als dynamisch natuurlandschap: van Oerschelde tot Sigma.
- De Scheldevallei als economische ader met industriële relictten, agrarische nijverheid, watergebonden en nautisch erfgoed.
- De Scheldevallei als strategische ader met kastelen, abdijen en militair erfgoed.

Figuur 27: Dynamische natuurverhalen in de Scheldevallei

scheldevallei als dynamisch natuurlandschap: van oerschelde tot sigma

De ontstaansgeschiedenis van de Scheldevallei begint bij het einde van de laatste ijstijd toen het landschap van de Schelde ingrijpend veranderde. Het Scheldelandschap bevat tal van relictten die verwijzen naar deze oerlandschappen.

AMBITIE 16

nationaal park scheldevallei is unieke getijdennatuur en noodzakelijke natte natuur

Onze getijden- en natte natuur zijn zeldzaam tot zelfs uniek in Europa. Onze natte natuur helpt de klimaatopwarming bestrijden, zorgt voor biodiversiteit en beschermt ook tegen extremere weeromstandigheden. Deze verhaallijnen willen extra in de verf zetten.

Nationaal Park Scheldevallei is unieke getijdennatuur en noodzakelijke natte natuur. We willen een vereenzelviging van deze thema's met ons Nationaal Park in een eerste fase door de bewoners en in een tweede fase in Vlaanderen. En tenslotte bij de geïnformeerde internationale toerist.

De allereerste bewoners van de Scheldevallei leefden al samen met de rivier. Deze dynamiek resulteerde doorheen de eeuwen in evenwichtig landbouwlandschap vol van relictten en verhalen.

Ook recente en toekomstgerichte ontwikkelingen hebben een enorme impact: de Sigmagebieden herbergen dan ook maatschappelijk relevante verhalen over de manier hoe de mens omging en in de toekomst omgaat met het landschap.

AMBITIE 17

permanente belevingscentra vertellen sterke verhalen

De gemeente Puurs-Sint-Amands werkt reeds aan een belevingscentrum dat exporuitmes voorziet rond Water & Woord. Hier wordt stilgestaan bij verhalen rond het verleden, heden en toekomst van de Schelde, maar dient het centrum ook als toeristisch infopunt, ontmoetingsruimte en café met streekproducten. Dit is een typevoorbeeld in de Scheldevallei hoe (natuur)verhalen op een behapbare manier naar de lokale bewoners en bezoekers kunnen worden aangereikt. In Rumst wordt op een gelijkaardige manier gewerkt aan de realisatie van een hernieuwd Rupelkleimuseum.

Nationaal Park Scheldevallei heeft de ambitie om in de belangrijke onthaallocaties telkens een Scheldegerelateerd erfgoedpunt uit te bouwen een plek met een sterk verhaal.

Wereldprimeur Lippenbroek. Foto: Yves Adams (Vilda)

Brochure 2022 STROOM Festival in de Scheldevallei. Foto: RLSD

AMBITIE 18

evenementen kunnen op een sterke manier het natuurverhaal vertellen.

Niet alleen permanente presentaties en plekken zijn van belang voor het verspreiden van onze verhalen. Ook evenementen kunnen op een sterke manier het natuurverhaal (en erfgoed- en andere verhalen) vertellen. STROOM, festival in de Scheldevallei, een initiatief van Gent, Festival van Vlaanderen en kandidaat Nationaal Park Scheldevallei, is daar het perfecte voorbeeld van. De eerste editie in 2022 trok veel bezoekers en gaf via muziek en cultuur een megafoon aan de boodschap over natuur en klimaat.

Naast eigen initiatieven zien we kansen om tijdens bestaande evenementen onze verhaallijnen onder

de aandacht te brengen. We denken hierbij aan lokale initiatieven met bovenlokale weerklank zoals de Wuitensmarsen in Hamme, De Dodentocht in Bornem, ... Of bij nationale campagnes zoals tijdens Week van het Bos onze moerasbossen in the picture brengen, bij Maai Mei Niet koppeling maken met het beheer van onze (historisch) permanente graslanden, ...

Nationaal Pak Scheldevallei bouwt eigen evenementen zoals STROOM verder uit. Daarnaast knopen we gesprekken aan met diverse partners om een koppeling te maken met externe initiatieven om zo ons natuurverhaal bij een breed publiek te krijgen.

AMBITIE 19

educatieve taak als nationaal park: klimaat en natuur

De natuurverhalen herbergen ook een groot educatief potentieel over natuur en klimaat. Het Nationaal Park zal hiertoe initiatieven stimuleren en coördineren. Concrete projecten staan op stapel voor natuurbelevingspaden, natuureducatieve pakketten, een overkoepelende gidsenwerking en centra in Molsbroek, Kalken, Bastion VIII, Donkmeer, Blaasveldbroek,...

We zitten met ons gebied in frontlijn van de klimaatverandering in Vlaanderen. Een thema dat nu al onze jeugd beroert en de komende decennia niet van de agenda zal verdwijnen. Scholen worden voor ons dan ook een essentiële doelgroep. Naast kennisoverdracht ambiëren we hiermee ook van jongs af aan de harten te veroveren van onze inwoners (zie ook pijler 4). Natuurlijk wil we ook volwassenen op een educatieve manier bereiken via onze gidsen, centra, ... en dit via sociaal-culturele verenigingen, bedrijfsuitstappen, ...

Nationaal Park Scheldevallei zet hard in op haar educatieve verantwoordelijkheid. Natuur, klimaat en biodiversiteit zijn immers hot topics verweven in de identiteit van de Scheldevallei.

AMBITIE 20

scheldevallei als internationaal laboratorium voor 'nature based solutions' in strijd tegen de klimaatverandering

In 2006 werd het Lippenbroek in Hamme aangelegd als eerste proefproject van een gecontroleerd overstromingsgebied met gecontroleerd gereduceerd getij. Een wereldprimeur, want zoiets was nog nooit in die vorm gerealiseerd. Die pioniersrol vervullen we in de Scheldevallei nog steeds. De expertise opgebouwd vanuit het Sigmaplan wordt internationaal gewaardeerd. Het Deense LIFE project Coast to Coast Climate Change kwam vorig jaar op bezoek. Ook in 2022 bezocht een Pakistaans delegatie waterexperts de Polders van Kruikeke om te kijken hoe we in Vlaanderen het overstromingsgevaar aanpakken. Vanuit het Sigmaplan wordt er regelmatig deelgenomen aan internationale conferentie zoals recent de Telemac User Conference in Parijs, de Climate Talks van de EUROPARC Conferentie, de VN-Waterconferentie in New York, ...

Nationaal Park Scheldevallei wil mee het voortouw nemen als internationaal laboratorium en expertisecentrum voor 'nature based solutions' in de strijd tegen klimaatverandering en als oplossing voor de gevolgen van de klimaatverandering..

Buitenleslokaal aan het bezoekerscentrum in Molsbroek. Foto: vzw Durme

Kinderroute 'de Vos in het Bos' in Kruibeekse Polders. Foto: STUDIOGRAFIE

scheldevallei als economische ader met industriële relictten, agrarische nijverheid, watergebonden en nautisch erfgoed

Historische en huidige economische activiteiten van de mens in de Scheldevallei zijn dominante factoren die het landschap en de dynamieken bepalen. Historisch was de economie van de Scheldevallei ook volledig geënt op de rivier. De scheepswerven, de baksteennijverheid en de agrarische nijverheid zijn de belangrijkste verhalen waar Nationaal Park Scheldevallei op wil focussen. Uiteraard zal dit alles door Nationaal Park Scheldevallei gecombineerd worden met een educatieve werking.

AMBITIE 21

industrieel en nautisch erfgoed zorgen voor beleving

De scheepswerven en de baksteennijverheid zijn de twee belangrijkste verhalen waar Nationaal Park op wil focussen.

In de Rupelstreek heb je industrieel erfgoed zoals je dat nergens in Vlaanderen vindt. Maar ook natuur, street art, magische trollen en karaktervolle horeca. De wandelroute 'Steenbakkerstunnels herontdekt' brengt je langs Boom, Niel en Rumst. Een mooi voorbeeld van hoe deze verhaallijn uit te bouwen. Het Rupelkleimuseum zal als belevingscentrum hierin een belangrijke rol spelen

Rond de scheepswerven hebben we reeds de mooi Erfgoedsite Scheepswerven Baasrode als startpunt van het nautische erfgoedverhaal. Daarnaast zijn er nog tal van andere locaties die op dit moment onderbelicht zijn. Elk dorp langs onze rivieren heeft een geschiedenis van historische kaaien, loskades en scheepswerven.

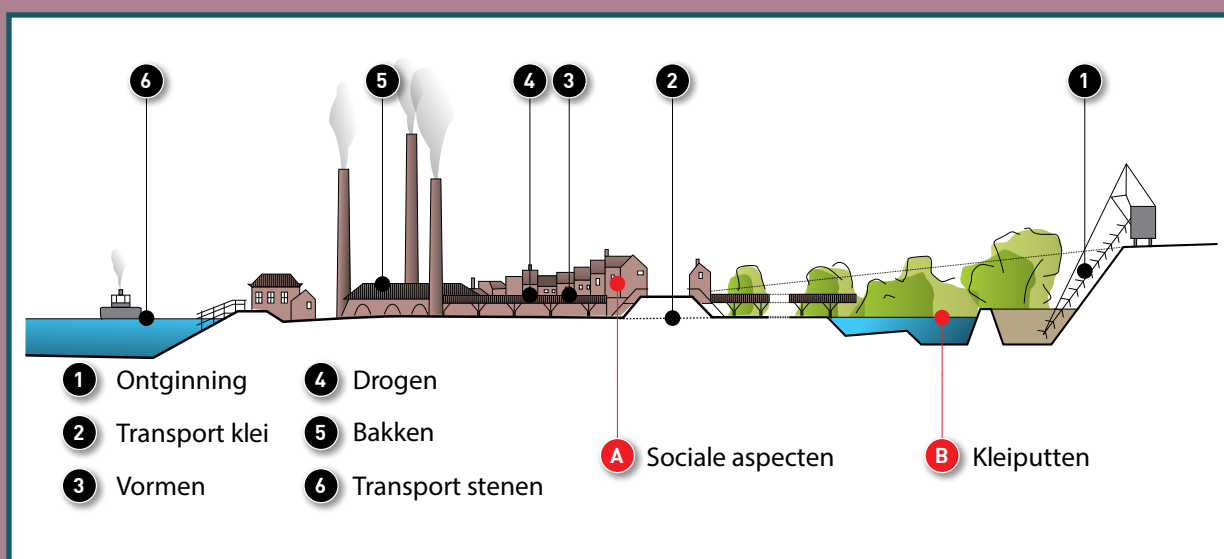

Het Riekend Rustpunt is een klein museum over het transport van mest en beer over water van de stad naar het platteland. Foto: David Samyn (TOV)

Nationaal Park Scheldevallei heeft de ambitie om de uniciteit van ons industriële en nautische erfgoed verder uit te bouwen tot bijzondere belevingsplekken en educatieve verhalen.

Figuur 28: Scheldedorpen, nautisch erfgoed en historische klei-ontginningssites

Figuur 29: Doorsnede van het landschap in de Rupelstreek. Bron: schema Hugo Lejon

Scheepswerven Baasrode. Foto: David Samyn (Toerisme Scheldeland)

AMBITIE 22

agrarisch erfgoed combineren met agrarische toekomst

De landschapsbiografie maakt duidelijk dat landbouwers de Scheldevallei mee gevormd hebben en nog steeds mee vormen. Ook het verhaal van agrarische nijverheid zal het Nationaal Park een plek geven in de educatieve werking. Elementen hiervoor zijn onder andere de bleekweides, de vlasrootputten, de wijmenteelt, de oude dijken, de visserij, ...

Daarnaast zijn ook streekproducten goede kapstokken om het agrarisch verhaal te vertellen. In de Scheldevallei willen we dit koppelen aan de korte ketenwerking. Door onze verleden als strategisch project ingebed in het Regionaal Landschap Schelde-Durme is dit geen onbekend terrein voor ons. Erfgoed en landbouw zijn immers belangrijke thema's binnen de werking van een regionaal landschap.

Nationaal Park Scheldevallei heeft de ambitie om via het sterke merk Nationaal Park de korte ketenwerking in de regio te vergroten en in te zetten op sterke verhaallijnen rond agrarisch erfgoed. We onderzoeken ook hoe we dit bijzondere verleden kunnen koppelen aan een toekomstgericht verhaal.

AMBITIE 23

evenementen kunnen op een sterke manier het erfgoedverhaal vertellen

Open Monumentendag, Erfgoeddag, Archeologiedagen, ... Erfgoed spreekt tot de verbeelding van klein en groot. Het maakt ons nieuwsgierig want vertelt iets over ons verleden: hoe leefden onze voorouders, wat aten ze, hoe zagen hun woningen eruit, ...? Al die evenementen lokken dan ook duizenden bezoekers.

Nationaal Park Scheldevallei zal samenwerken met de verschillende grote (bestaande) evenementen om het brede publiek kennis te laten maken met het typerende industriële, nautische en agrarische erfgoed.

Lezing en wandeling over Vlasrootputten door IOED en Regionaal Landschap Schelde-Durme

scheldevallei als strategische ader met kastelen, abdijen en militair erfgoed

De prachtige stroom van de Schelde oefent sinds mensenheugenis een grote aantrekkingskracht uit. Talrijke kastelen en burchten werden gebouwd aan de oevers van de Schelde en dorpen groeiden uit tot vestingsteden. Dit allemaal ter verdediging van de welvarende regio. Abdijen

AMBITIE 24

kastelen van de schelde inspiratiebron voor nieuwe projecten

In de Kastelen van de Schelde werd zwaar geïnvesteerd om het verhaal van de kastelen zelf te vertellen maar ook hoe ze onderling verbonden zijn door de natuur, het sociale netwerk van de kasteelheren en -dames door de eeuwen heen en hun gedeelde geschiedenis aan de boorden van de Schelde.

Met de aankoop door Toerisme Vlaanderen van de Graventoren en de Getijdenmolen in Rupelmonde zetten we dit werk verder. Toerisme Vlaanderen zal via een participatief traject een toeristische herbestemming zoeken voor deze toren en de getijdenmolen.

Zoals bij veel van onze ambities willen we maximaal inzetten op bestaande infrastructuur en initiatieven met een toekomstgerichte een duurzame insteek. Concreet denken we bijvoorbeeld aan bestaande (historische) gebouwen als uitkijktorens te gebruiken i.p.v. nieuwe platformen te bouwen.

Nationaal Park Scheldevallei vertelt in de kastelen, abdijen en het militaire erfgoed het verhaal van het strategisch belang van de Schelde en haar bijrivieren. We maken de koppeling met de waardevolle omliggende natuur al dan niet vanuit historisch perspectief. De Kastelen van de Schelde zijn hierbij onze pilootprojecten.

vestigden zich waar die economisch groei mensen aantrok. In een latere periode werden forten en schansen belangrijke defensieve bouwwerken. Vandaag krijgt al dit erfgoed een nieuw leven.

AMBITIE 25

vestingsteden, forten en schansen combineren erfgoed en natuur

De fortengordels rond Antwerpen doorkruisen de Scheldevallei. Voorbeelden van fortverbindingen en schansen zijn Haasdonk, Schans De Landmolen, Fort van Steendorp, Fort Liezele, Sint-Pietersburcht en Fort Bornem. De gemeente Puurs-Sint-Amands investeert in de herinrichting van het Fort van Liezele, het best bewaarde fort van de buitengordel van vesting Antwerpen. Dit fort heropent in 2023. In samenwerking met de gemeente zal Nationaal Park Scheldevallei dit fort verder verknopen met de andere forten in de regio.

Met het Europese Interreg project 'Recapture the Fortress Cities' of 'Herover de vestingsteden' werd de voorbije jaren – onder andere door Dendermonde - expertise uitgewisseld om vergeten militair erfgoed zoals stadsomwallingen en forten opnieuw in gebruik te nemen om klimaatoverlast, betonning en verkeersdruk te bestrijden. Door gedempte grachten open te leggen, forten te vergroenen en in onbruik geraakte stadsomwallingen in te richten als veilige en natuurvriendelijke wandel- en fietsverbindingen kregen dichtbebouwde stadsranden opnieuw ademruimte. De opgebouwde expertise willen we gebruiken om in de Scheldevallei mee aan de slag te gaan.

Nationaal Park Scheldevallei gelooft in de toeristische erfgoedwaarde van de historische militaire sites. We zetten ook in op de vergroening van deze sites.

Opening Kastelen van de Schelde - september 2022. Foto: Bert Blondeel

AMBITIE 26

dorpen en steden keren terug naar de rivier

Nationaal Park Scheldevallei kent heel wat authentieke en pittoreske dorpskernen zoals Mariekerke, Sint-Amands, Vlassenbroek, Mespelare, Schellebelle, Denderbelle, Bazel, Rupelmonde... De Scheldevalleidorpen keerden zich lang weg van de vroeger vervuilde rivieren. Momenteel investeren veel gemeenten in de herwaardering van deze dorpskernen waarbij het dorpsleven zich terug naar de rivieren keert. Het Nationaal Park wil deze gemeenten mee ondersteunen om hierbij erfgoedwaarden te borgen en slimme herbestemmingen te onderzoeken met betrokkenheid van de bewoners.

Niet alleen deze landelijke dorpen maar uiteraard ook de steden, die hun oorsprong kennen langs de Scheldeoevers (dan wel de samenvloeiing met andere rivieren) hebben dergelijke evolutie gekend. Zowel in de binnenstad van Gent, de Scheldekaaien op rechteroever en de Scheldeboorden op Linkeroever in Antwerpen als in Dendermonde zijn herwaarderingsplannen voor de waterfronten in plan- of uitvoeringsfase.

Nationaal Park Scheldevallei werkt mee om waterfronten in dorpen, gemeenten en steden opnieuw een centrale plaats te laten innemen. Good practices onder de aandacht brengen zal andere gemeenten inspireren en overtuigen.

Uittreksel uit masterplan Echo's van de Schelde voor Sint-Amands. Foto: Atelier Horizon - OfficeU - Buro Move

Zicht op Schelde en Scheldekaaien vanuit het Steen in Antwerpen. Foto: Kris Vandevorst

Infobord 'Overstromingen vormen ons landchap' aan wiel De Gespoelde Put. Foto: RLSD

PIJLERKAART ALS STREEFBEELD

Pijlerkaart 2 - Verwonderen met Verhalen (figuur 30) illustreert de hoge erfgoedwaarde van het valleigebied. De kaart bestaat uit een basislaag waarbij overlappende gebieden met relictwaarden (ankerplaatsen, beschermde landschappen, beschermde dorps- en stadsgezichten,...) een donkere paarse kleur krijgen. Op deze basislaag van paars tinten valt het op dat gebieden langs de Schelde een hoge relictwaarde kennen.

scheldevallei als strategische en economische ader

De voornaamste kastelen, abdijen, militaire forten, historische klei-ontginningsites en nautisch erfgoed zijn tevens ook op deze Pijlerkaart toegevoegd en weer komt de nabijheid en de relatie van het erfgoed met de Schelde sterk naar voor.

scheldevallei als dynamische natuurlandschap

Ontstaansgeschiedenis van de Scheldevallei

Sinds het einde van de laatste ijstijd is het landschap van de Schelde ingrijpend veranderd. Het Scheldelandschap bevat dan ook tal van relictwaarden die verwijzen naar deze oer-landschappen: de Warandeduinen in Wetteren, de dekzandrug

Maldegem-Stekene, paleomeanders in Berlare, cuestafronten langs de Rupel,... zijn tal van paleorelictwaarden die de Scheldevallei rijk zijn. Deze paleorelictwaarden herbergen rijke natuurverhalen die de nodige aandacht verdienen in het Nationaal Park.

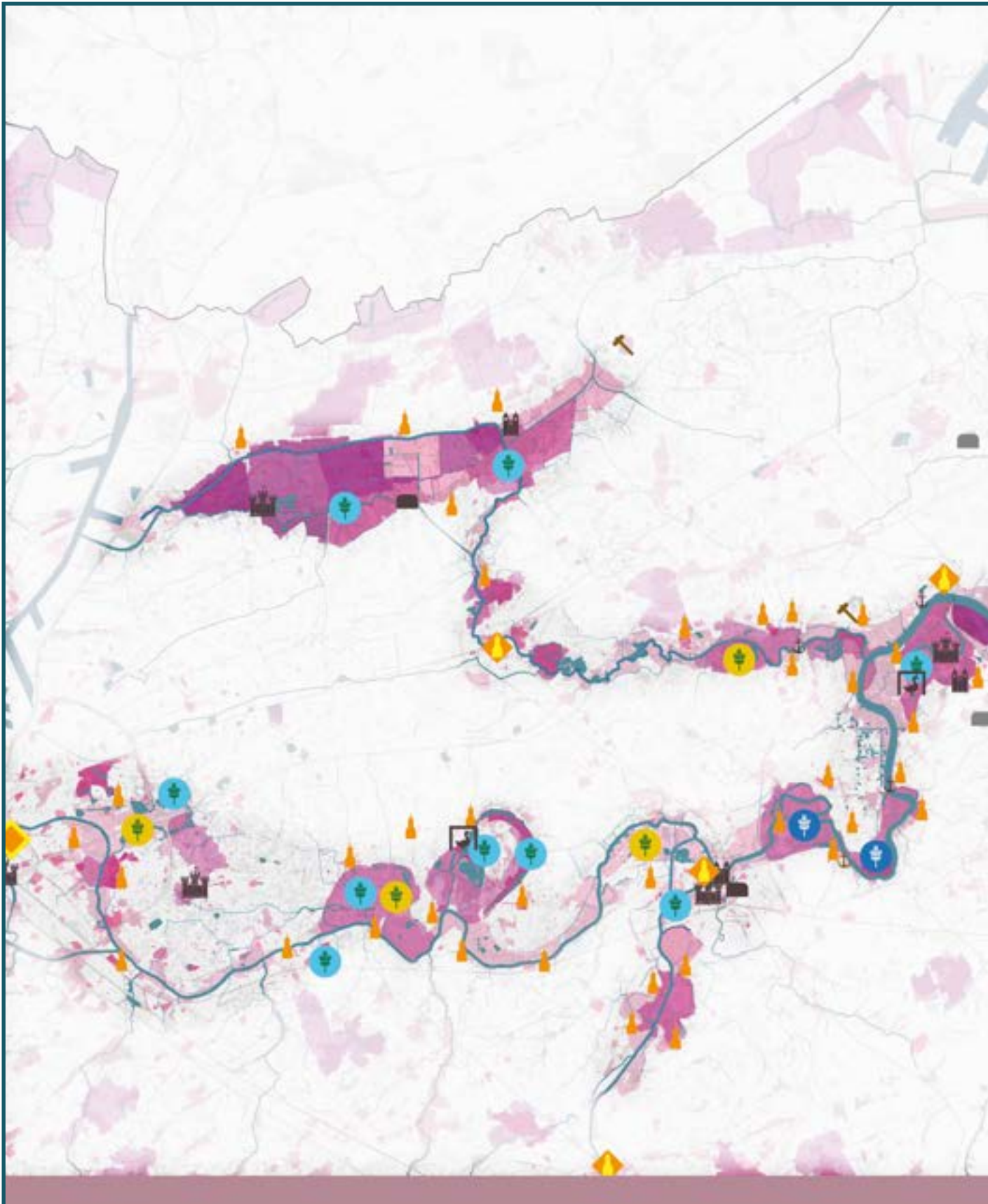
De mens in een evenwichtig landbouwlandschap

Doorheen de eeuwen leefden de Scheldebewoners met de rivier. Deze dynamiek resulteerde in een evenwichtig landbouwlandschap waarvan doorheen de Scheldevallei relictwaarden en verhalen terug te vinden zijn: de vloeimeersen in de Durmevallei, natte extensief begraasde graslanden van de Kalkense Meersen en de Sint-Onolfspolder,... zijn maar enkele van deze voorbeelden.

Recente toekomstgerichte ontwikkelingen

Het Sigmaphan een enorme impact gehad op het Scheldelandschap van de laatste 40 jaar. De GOG's, GGG's en wetlands die de Scheldevallei nu rijk is, is deels te danken aan het Sigmaphan. De Sigmagebieden herbergen dan ook maatschappelijk relevante verhalen over de manier hoe de mens omging en in de toekomst omgaat met het landschap.

Figuur 30: Pijlerkaart 2 - Verwonderen met Verhalen

Scheldevallei als strategische en economische ader

- Kunststeden
- Historische stadscentra
- Scheldedorpen (+ andere typerende valleidorpen)
- Kastelen
- Abdijen
- Militair fort
- Nautisch erfgoed
- Historische klei-ontginningsite
- Eendenkooien

Scheldevallei als dynamisch natuurlandschap

- Natuurverhalen: ontstaansgeschiedenis van de Scheldevallei
- Natuurverhalen: recente toekomstgerichte ontwikkelingen
- Natuurverhalen: de mens in een evenwichtig landbouwlandschap

Toenemende relictwaarde

Industrieel erfgoed de Koophandel in Boom. Foto: TOV

Turfput in de Damvallei. Foto: David Samyn (Toerisme Scheldeland)

MONITORING

Nationaal Park Scheldevallei stelt de volgende doelstellingen voorop omtrent het 'Verwonderen met verhalen':

- Ontwikkelen van de verhalen rond de Scheldevallei als dynamisch natuurlandschap: van Oerschelde tot Sigma
- Ontwikkelen van de verhalen rond de Scheldevallei als economische ader met industriële relictten, agrarische nijverheid, watergebonden en nautisch erfgoed

- Ontwikkelen van de verhalen rond de Scheldevallei als strategische ader met rivierdorpen, kastelen, abdijen en militair erfgoed

In kader van bovenstaande doelstellingen worden volgende indicatoren opgesteld en gemonitord:

Strategische doelstelling	Indicatoren	Kwantitatief of kwalitatief
Behouden, herstellen en ontwikkelen van erfgoed(waarden)	Het aantal lopende, vernieuwde en nieuwe beheersplannen voor beschermde cultuurhistorische landschappen en erfgoedlandschappen, in relatie tot het totale aantal beschermde cultuurhistorische landschappen en erfgoedlandschappen. Nulmeting: 8 plannen	Kwantitatief (via Vlaamse overheid)
	Het aantal lopende, vernieuwde en nieuwe geïntegreerde beheersplannen voor beschermde cultuurhistorische landschappen en erfgoedlandschappen, in relatie tot het totale aantal beschermde cultuurhistorische landschappen en erfgoedlandschappen Nulmeting: 1 plan	Kwantitatief (via Vlaamse overheid)
	Het totaalbedrag van de premies verkregen voor de uitvoering van een goedgekeurd beheersplan of geïntegreerd beheersplan	Kwantitatief (via Vlaamse overheid)
We dragen bij aan de kennis over de erfgoedwaarden door inventarisatie en onderzoek	Het totale aantal objecten dat is opgenomen in de inventaris landschappelijk erfgoed van Onroerend Erfgoed (met groot potentieel voor o.a. historische waardevolle houtkanten. Nulmeting: 0 objecten	Kwantitatief
We dragen bij aan educatie rond erfgoed	De mate dat het lokaal aanwezige erfgoed onderdeel uitmaakt van de merchandising en de communicatie rond het Nationaal Park	Kwalitatief

De binnendijkse broeken en meersen werden in de middeleeuwen omgezet tot een polder met smalle en langwerpige percelen die doorsneden werden door tal van beken en sloten om de afwatering te stimuleren. Sint-Onolfspolder.
Foto: Yves Adams (Vilda)

PIJLER 3

INTUITIEF VERKENNEN

GEBIEDSANALYSE

Tussen de kunststeden Gent en Antwerpen bevindt zich een uniek Nationaal Park. Het park wordt gekenmerkt door een bijzonder rivierenlandschap dat bestaat uit de Schelde, Rupel, Durme en Dender, die samen een uitgestrekt netwerk van rivieren vormen.

Dit landschap is rijk aan bijzondere natuurverschijnselen, zoals slikken, schorren, meanders, beken, meersen en wielen, waarbij land en water in elkaar overlopen. Dit constant veranderde getijdenlandschap is een zeldzaamheid op Europese schaal en herbergt opmerkelijke fauna en flora. De regio in de Scheldevallei heeft daarnaast waardevol cultuurhistorisch erfgoed dat tot op de dag vandaag zichtbaar is in langs de rivier en in de steden en Scheldedorpen. De Scheldevallei heeft als economische ader het ontstaan van talrijke steden en dorpen voortgebracht. Hierdoor is er een breed scala aan historische gebouwen en monumenten te vinden, zoals middeleeuwse kastelen, forten, abdijen, kerken en molens.

De bijzonder natuur- en erfgoedkwaliteiten trekken dan ook terecht bezoekers aan. Nationaal Park Scheldevallei zal een kader vormen om deze bezoekers op een logische, intuïtieve en

belevingsvolle manier naar en in het park te laten begeven. Hierbij houdt het Nationaal Park toezicht op de draagkracht van het natuurlandschap en het draagvlak bij de lokale bevolking.

vlot bereikbaar want centraal gelegen in vlaanderen en omringd door grote steden.

De steden Antwerpen en Gent maar bijkomend ook Dendermonde en Aalst zijn op zich aantrekkingspolen voor (internationaal) toerisme en perfecte uitvalsbasisen voor een tocht door de grote natuurclusters in de Scheldevallei. De Waterbus verbindt de Polders van Kruike met Antwerpen (Steenplein en Sint-Annastrand), de geplande sneltram vanuit Willebroek zorgt voor de verbinding met Brussel en met de fiets ben je langs een mooie route snel en veilig van het centrum van Gent in de omliggende natuur. De autostrades A12 en E17 zorgen voor een ontsluiting van het gebied voor de bezoeker die met de wagen komt. Daarnaast is er een goede ontsluiting via treinstations met frequente bediening in Antwerpen, Gent, Wetteren, Dendermonde, Aalst en bijkomend Temse.

en ook buitengewoon bereikbaar op en naast het water.

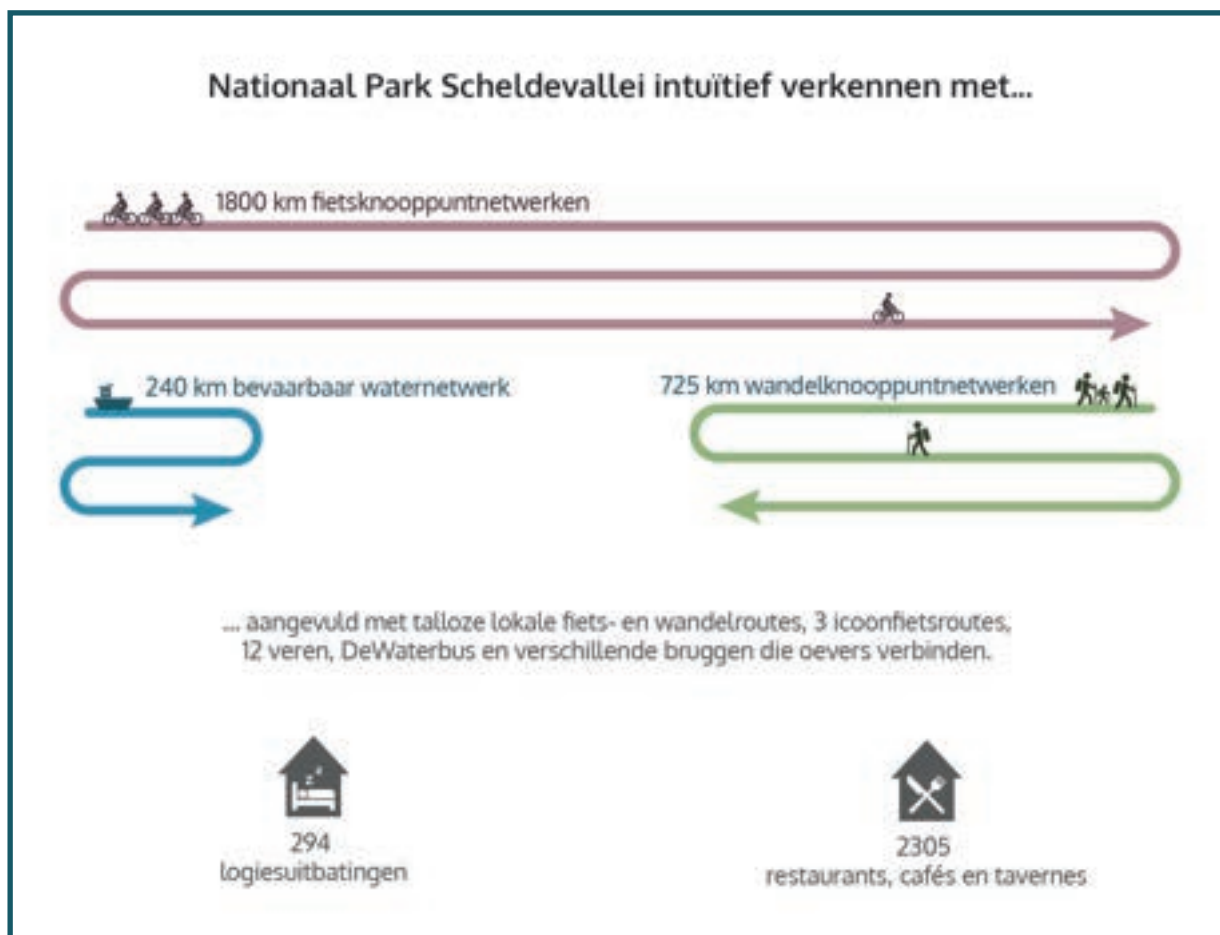
Nationaal Park Scheldevallei laat zich ontdekken via reeds bestaande en geplande routenetwerken voor wandelaars en fietsers. De routes combineren de rivieren met polders, nieuwe natuur of bosrijke gebieden en erfgoedrelicten. Veerponten, horeca, attracties, musea en evenementen zorgen voor extra beleving. De rivierboorden bieden telkens een ander uitzicht op het water, de getijden én op de overkant.

De jaagpaden en dijken langs het water bieden fietsers brede routes zonder kruispunten, zonder auto's en zonder verkeerslichten. Ook dit is uitzonderlijk in Vlaanderen. Het gebied wordt bovendien doorkruist door niet minder dan drie gloednieuwe langeafstandsfietsroutes of 'icoonroutes': de Schelderoute, de Kunststedenroute

en de Vlaanderenroute. De regio leent zich ook tot de combinatie van fietsen én varen.

De overkoepelende toeristische regio's van de Scheldevallei combineren 1800 km aan fietsknooppuntennetwerken, meer dan 725 km aan wandelknooppuntennetwerken en ongeveer 240 km bevaarbaar waternetwerk. Dit bovenlokaal recreatief netwerk wordt aangevuld met talloze lokale fiets- en wandelroutes en 12 veren (en verschillende bruggen) die wandelaars en fietsers van oever naar oever brengen.

Er is dus al een uitgebreid recreatienetwerk aanwezig waarop kan worden aangehaakt voor wandelaars, fietsers en pleziervaart.

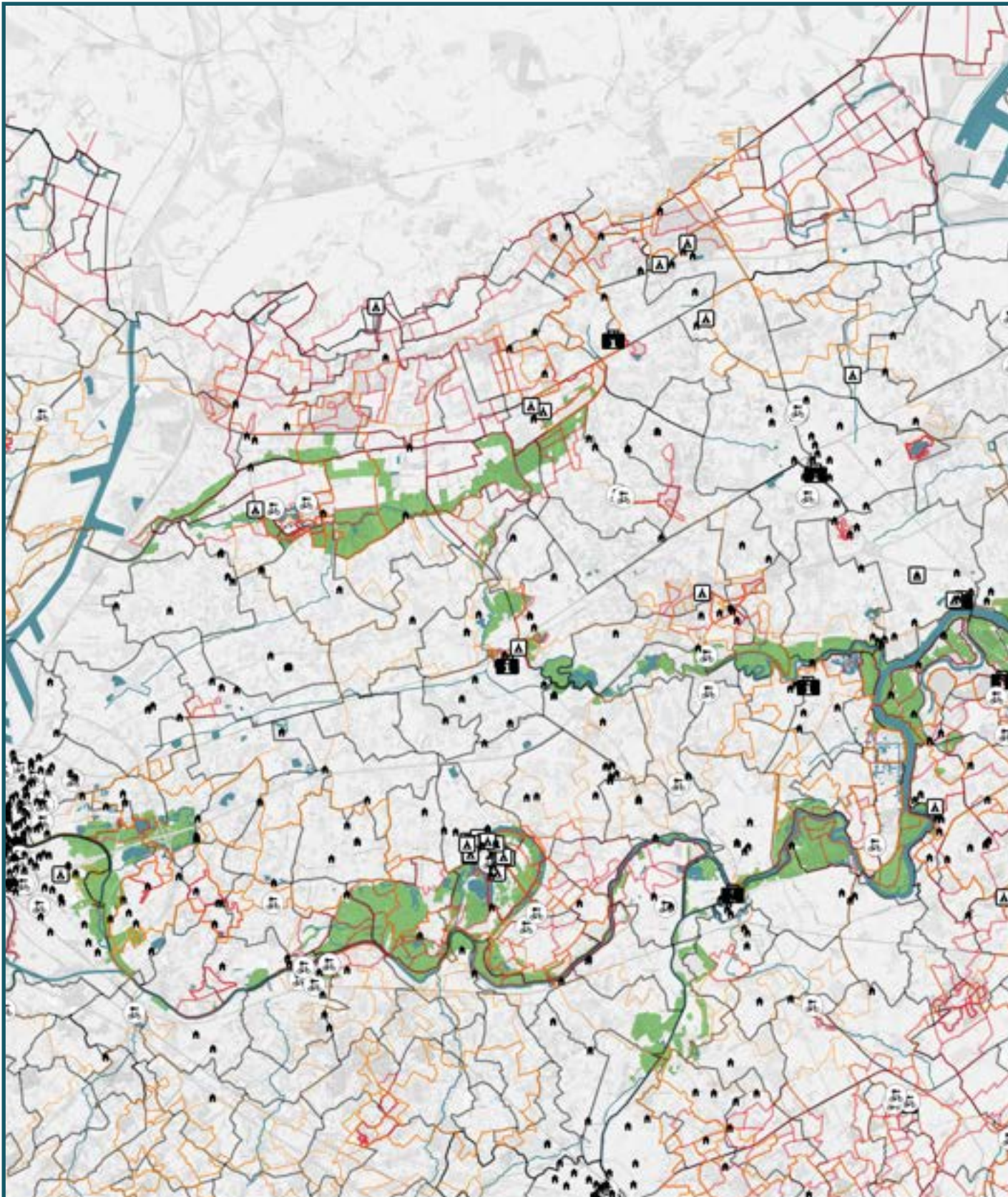
Figuur 31: Recreatievoorzieningen in de Scheldevallei

Vaarroute DeWaterbus en veren rond het Antwerpse. Foto: Toerisme Scheldeland

HEMIKSEM

Figuur 32: Het huidige recreatienetwerk en logiesaanbod in de Scheldevallei

Logies

- ▲ Logies
- ▲ Camperterreinen en campings

Recreatieve - POI

- 🚲 fietsenstalling
- 📍 toeristische kantoren

Recreatienetwerk

- fietsroute
- looproute
- recreatieve fietsroute
- wandelroute
- mountainbikeroute
- Natuurkern

Kenmerk: 4666835027.qgz

Datum: 24-2-2023

Formaat: A3

Schaal: 1:155.000

0 5 10 km

Pitten in de bomen. Kamperen aan Paviljoen De Notelaer. Foto: ontheroadwithkids

Wandelknooppunt in Broek De Naeyer. Foto: Mie De Backer (Toerisme Provincie Antwerpen)

AMBITIES

Om in Nationaal Park Scheldevallei ten volle te kunnen genieten met respect voor de natuurwaarden, zijn een slimme ontsluiting en verblijfs capaciteit belangrijke aandachtspunten. Een verder uitgewerkt en gedifferentieerde ontsluiting is nodig, aangepast aan de juiste doelgroepen (met bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren), met diverse onthaalpoorten en -plekken, en met oog voor de verschillende vervoersmodi (fiets, trein, bus, auto, kano, veerboot en andere vaartuigen...). Hierdoor kunnen bezoekers intuïtief de streek verkennen.

Bovenstaande zaken komen dan ook terug in de volgende krachtlijnen voor het Intuïtief Verkennen van de Scheldevallei:

- Intuïtief en duurzaam onthaal met iconische plekken en kunststeden als onthaallocaties.
- Intuïtief verplaatsen door uitbouw van een sterk wandel- en fietsnetwerk.
- Buitengewoon ontdekken door uitbouw van een belevingsvol wandel- en fietsnetwerk.
- Uitbouwen van een Nationaal Park-waardig logiesaanbod in samenwerking met lokale ondernemers.
- Draagkracht bewaken door het verluwen van verwilderde gebieden.

Veer Hamme-Tielrode. Foto: RLSD

intuïtief en duurzaam onthaal in nationaal park scheldevallei met iconische plekken en kunststeden als onthaallocaties

De ontsluiting van de Scheldevallei kan optimaal georganiseerd worden via de gerichte aanduiding en ontwikkeling van onthaallocaties.

AMBITIE 27 een netwerk van onthaallocaties

We onderscheiden drie typen onthaallocaties: Nationaal Park Steden, Nationaal Park Dorp/ Gemeente en Nationaal Park Site. Voor een slim opgezet bezoekersmanagement kunnen onthaallocaties vandaag al aangeduid worden op basis van het uitrustingsniveau en aanbod voor specifieke doelgroepen. Het potentieel om deze verder te ontwikkelen en meer in relatie te brengen tot het Nationaal Park is groot, maar veelal nog een belangrijke opgave om van een slimme integratie werk te maken.

De Scheldevallei wordt selectief ontsloten, rekening houdend met de draagkracht van het gebied. Doel is om naar een gedifferentieerde slimme ontsluiting toe te werken zodat bewoners en bezoekers het Nationaal Park intuïtief kunnen verkennen. We werken hiervoor een doordacht systeem gebruikmakend van iconische plekken als onthaallocaties.

Nationaal Park Scheldevallei realiseert een netwerk van onthaallocaties - van internationaal tot op lokaal niveau -, mooie verbindingen hiertussen en speciale belevingen.

Kasteel van Laarne. Foto: Dirk Wollaert

AMBITIE 28

uitbouw steden tot nationaal park steden

Uniek aanbod van steden

Een eerste van drie categorieën van onthaallocaties zijn Nationaal Park Steden. Nationaal Park Scheldevallei is uniek doordat twee kunststeden - Gent en Antwerpen - aan de rand van het park liggen. Ook de andere steden zoals Dendermonde en Aalst spelen een belangrijke rol.

Deze onthaallocaties worden niet artificieel gecreëerd. We gaan hierbij uit van bestaande infrastructuur met een toekomstgerichte een duurzame insteek. Het project Kastelen van de Schelde is hiervan een sterk voorbeeld in de steden Antwerpen, Gent en Dendermonde. De stations en DeWaterbus zijn hier de uitvalsbasisen samen met de kastelen in Antwerpen, Gent en Dendermonde.

Vanuit de steden bevorderen we het wandelen, fietsen en varen naar en in het Nationaal Park.

Twee kunststeden

De belangrijke rol van de kunststeden Antwerpen en Gent m.b.t. (cultuur)toerisme en de nood aan spreiding van toerisme mogen niet worden onderschat. Deze steden vormen de internationale onthaallocaties voor buitenlandse toeristen naar het Nationaal Park Scheldevallei.

De kunststeden zijn uiteraard autonome attractiepolen, met een rijke geschiedenis, eigen waardevolle bezienswaardigheden en unieke belevingen. Daarnaast wordt in deze steden ook toeristische overloop naar de vallei gecreëerd. Zo fungeert de gemeente Wetteren als toegangspoort voor de Gentenaren naar de Scheldevallei en in het bijzonder de natuurcluster Kalkense Meersen Donkmeer. De fietsroutes langsheen de dijken, de (fiets)bruggen en het station van Wetteren spelen hierbij een belangrijke rol. Vanuit Antwerpen is een gelijkaardig patroon te bemerken. Hier is DeWaterbus hét vervoersmiddel om de Scheldevallei te bereiken, in het bijzonder de Polders van Kruibeke.

Strategische onthaallocaties

Dendermonde fungeert als scharnierstad voor de Scheldevallei én tussen verschillende valleigebieden. Dendermonde is de enige stad in het centrale gedeelte van de Scheldevallei met een groot aanbod aan diverse belevingen en erfgoedwaarden. Door zijn strategische ligging is het een goede uitvalsbasis voor zowel het opwaarts gedeelte (naar de natuurcluster van Kalkense Meersen Donkmeer), het afwaartse gedeelte (Polder van Vlassenbroek en cluster Groot Schoor – Wal/Zwijn) en de Dendervallei. De stad is goed bereikbaar met de auto en heeft een station met een frequente bovenlokale treinverbinding met Gent, Brussel en Mechelen.

Aalst ligt dan weer strategisch aan de kop van het Nationaal Park in de Dendervallei. Hiermee is Aalst de toegangspoort voor bezoekers uit Brussel. Bovendien heeft Aalst een sterk aanbod van logies.

De unieke ligging van Nationaal Park Scheldevallei, centraal gelegen in Vlaanderen en omringd door grote steden, biedt tal van opportuniteiten. De doordachte uitbouw van die steden als onthaallocaties is dan ook een logische stap. We benutten de toeristische overloop van de steden naar de vallei en omgekeerd tweeledig: spreiding ter bewaking van elkaars draagkracht en complementaire- soms contrasterende - versterking in beleving en aanbod (cultuur en natuur, drukte vs stilte, inspanning vs ontspanning, ...)

Nationaal Park Scheldevallei bouwt de betrokken steden doordacht uit tot onthaallocaties en benut zo de wederzijdse toeristische overloop tussen vallei en stad.

Gravensteen. Foto: Toerisme Vlaanderen

AMBITIE 29

selectie en uitbouw nationaal park dorpen en gemeenten

Een tweede van drie categorieën van onthaallocaties zijn Nationaal Park Dorpen/Gemeenten. We denken hierbij aan dorpen als Rupelmonde, Sint-Amands, Wieze, Mespelaere, ...

Drie prioriteiten staan hier voorop:

- Herwaardering van de Scheldevalleidorpen (zie actie 'Herwaarderen van de Scheldevalleidorpen' / Ambitie 26: Dorpen en steden keren terug naar de rivier) We onderzoeken hoe de erfgoedwaarden van onze Scheldevalleidorpen in de nieuwe context van het Nationaal Park geborgd kunnen worden in combinatie met een slimme herbestemming. Door het betrekken van lokale bewoners kunnen deze mee deel uitmaken van de ontwikkelingen van het Nationaal Park op een passende schaal.
- Kleinere musea en erfgoedplekjes verdienen hierbij extra aandacht. Musea en kleinere erfgoedplekjes die beperkt open zijn voor publiek dreigen verloren te gaan. Deze representeren vaak wel het authentieke (bv. Scheepvaart- en visserijmuseum in Mariekerke, steenbakkerijen, ...) en kunnen zelfs iconische waarde hebben. Nationaal Park Scheldevallei wil hiervoor meer collectief initiatief nemen, bijvoorbeeld door het betrekken van de gidsenwerking.
- De prioriteit in deze onthaallocaties ligt op wandelen, fietsen en/of varen naar en in het Nationaal Park.

De Scheldevalleidorpen hebben als onthaallocaties een totaal andere identiteit dan de steden. Hun kleinschaligheid, authenticiteit, charme, ... biedt unieke troeven maar zeker en vast ook specifieke uitdagingen naar mobiliteit en draagkracht.

Nationaal Park Scheldevallei bouwt de dorpen en gemeenten als specifieke onthaallocaties uit waarbij we een evenwichtig regionale spreiding met gedifferentieerde verhaallijnen combineren.

AMBITIE 30

bestaande infrastructuur omvormen tot nationaal park sites

Een derde categorie van onthaallocaties zijn de Nationaal Park Sites. Dit zijn recreatiedomeinen en erfgoedsites. Ook hier vertrekken we vanuit bestaande infrastructuur met een toekomstgerichte een duurzame insteek. De prioriteit in deze toegangspoorten ligt op wandelen, fietsen en/of varen naar en in het Nationaal Park.

De Kastelen van de Schelde, zijn goede voorbeelden van de Nationaal Park Sites. Zij vormen internationale toegangspoorten tot Nationaal Park Scheldevallei: het Steen in Antwerpen, kasteel Wissekerke in Kruibeke, de kastelen van Bornem en Hingene, de Lakenhalle van Dendermonde, het kasteel van Laarne en het Gravensteen in Gent. Naast de kastelen bouwen we in de toekomst nog andere sites verder uit: de Abdij van Hemiksem en de Schorre in Boom in combinatie met het domein van Hazewinkel.

Voor specifieke doelgroepen wordt aangepast onthaal en beleving voorzien met natuur-educatieve centra (vb. Kalken, Temse, Dendermonde) en met de verhalen van de steenbakkerijen (Rupelstreek), literatuur/kunst en uiteraard het water (vb. kaai van Puurs-Sint-Amands, bij het drie-rivierenpunt in Rumst).

De Kastelen van de Schelde werden via het grote hefboomproject 'Van Steen tot Steen langs de Schelde' klaargestoomd om hun rol als Nationaal Park Sites op te nemen.

Nationaal Park Scheldevallei bouwt verder aan Nationale Park Sites. Hierbij fungeren de Kastelen van Schelde als pilootproject, leerschool en inspiratiebron voor de uitbouw van extra sites in een volgende fase.

Gilliot en Roelants Tegelmuseum in Sint-Bernardusabdij te Hemiksem. Foto: David Samyn

Fietsen op de Wilfordkaai in Temse. Foto: TOV

AMBITIE 31

onze onthaallocaties hebben een meerlagige invulling door een aanbod van meerdere functies

Het aanbod aan functies van een onthaallocatie bepaalt de aantrekkingskracht en de knooppuntwaarde van deze onthaallocatie. Op de pijlerkaart staan deze functies aangegeven.

We onderscheiden zeven mogelijke functies voor een onthaallocatie:

Het treinstation en DeWaterbus

Het Nationaal Park zal samenwerking met de NMBS om aandacht te hebben voor het station als onthaalpunt en vertrekpunt (informatie, branding, fietsverhuur, ...) naar het Nationaal Park. Ook de link met de Hoppin-initiatieven zal hierbij gelegd worden. Ook met DeWaterbus zal deze samenwerking opgezet worden.

In Gent, Antwerpen, Lokeren, Wetteren, Aalst en Dendermonde zijn stations met veel en frequente verbindingen. Hier komen ook verschillende bovenlokale ontsluitingsmodi samen om bezoekers van buiten de Scheldevallei te kunnen opvangen.

Scheldegerelateerd erfgoedpunt

Nationaal Park Scheldevallei heeft door zijn rijke geschiedenis langs de rivieren een uniek aanbod van erfgoed zoals ook beschreven in de pijler 'Verwonderen met verhalen'. Erfgoed in de onthaallocaties versterkt het inhoudelijk verhaal en de aantrekkingskracht van deze locaties. Nationaal Park bestudeert samen met de betrokken gemeenten en partners hoe deze erfgoedparels in de poorten af te stemmen op het verhaal van Nationaal Park.

Toeristisch/recreatief infopunt

Toeristisch/recreatieve infopunten zijn belangrijk om bezoekers te informeren en om ze te (be)geleiden, ook in functie van de draagkracht van het gebied. In de onthaallocaties streven we naar een bemand of onbemand infopunt waar het verhaal van het Nationaal Park mee gegeven wordt.

Aanwezigheid van veerdiensten of aanleginfrastructuur voor waterrecreatie

Het water is de blauwe draad doorheen het Nationaal Park. Voor fietsers, wandelaars en uiteraard boten zijn de rivieren de leidraden. Daarom zijn veerdiensten of aanleginfrastructuur voor waterrecreatie van groot belang, zeker in combinatie met de onthaallocaties.

Parkeergelegenheid

Nationaal Park stimuleert duurzame mobiliteit. Vele bezoekers komen niettemin met de auto. We willen bezoekers stimuleren de auto zo snel mogelijk achter te laten aan de poorten om van daaruit te fietsen, wandelen of varen. We bestuderen de mogelijkheden van betalende parkings voor bezoekers van buiten de gemeente. Deze studie moet passen binnen de ruimere mobiliteitsvisies van de vervoersregio's in functie van draagkracht voor natuur en inwoners.

Fietsverhuur en deelfaciliteiten

Fietsen is de beste manier om zich te verplaatsen in het Nationaal Park. Fietsverhuur aan de onthaallocaties van Nationaal Park Scheldevallei is daarom belangrijk. Momenteel lopen al verschillende projecten van de vervoersregio's en intercommunales voor fietsverhuur en deelfaciliteiten. Nationaal Park bekijkt de afstemming en dekking van de systemen en de linken met de onthaallocaties.

Logiescluster

Nationaal Park Scheldevallei werkt aan een gediversifieerd aanbod op maat van het park. In de kunststeden en Aalst zijn de grote hotelketens aanwezig. Buiten deze steden bestaat het aanbod uit kleinere logies. Het Nationaal Park wil dit aanbod gericht aanvullen. Bestaande logiesclusters opwaarderen is daarbij belangrijk.

Nationaal Park Scheldevallei werkt in de 3 types van onthaallocaties naar een maximale invulling van de 7 onderscheiden functies met bewaking van de specificiteit van het soort onthaallocatie. Die 7 functies zijn bovendien bepalend in de keuze van onthaallocaties en het belang dat aan die locaties wordt toebedacht. Iconische locaties die niet voldoen aan deze functies kunnen uitgebouwd worden tot een onthaalplek.

intuïtief verplaatsen in nationaal park scheldevallei door uitbouw van een sterk wandel- en fietsnetwerk met het water als mobiliteitsraster

De beleving van het Nationaal Park hangt in grote mate af of het gebied op een logische en aangename manier verkend kan worden. De verdere uitbouw en het onderhoud van zachte verbindingen voor wandelaars en fietsers is een prioriteit voor de vele stakeholders betrokken bij het proces.

AMBITIE 32 missing links in het netwerk van (wandel- en fiets-)paden wegwerken

Het water is het mobiliteitsraster bij uitstek. De rivieren zijn de assen waarop de trage mobiliteit geënt wordt. Het Nationaal Park zal (gekaderd binnen de ruimere mobiliteitsvisies van de vervoersregio's) de missing links op het netwerk in kaart brengen (vb veilige verbinding tussen de Schorre en station Boom, tussen Donkmeer en Kalkense Meersen), net als de toegankelijkheid van de paden en de benodigde services. De kennis en ervaring van de toeristische partners is hierbij cruciaal.

Heel wat wandelpaden uit onze wandelnetwerken, wandellussen en wandelgebieden zijn trage wegen, maar er zijn er nog veel meer die nog niet, of niet meer, in gebruik zijn. Daarom kunnen beroep doen op de regionale landschappen doen bij de opmaak van een tragewegenplan en het concreet openstellen

en beter toegankelijk maken van trage wegen. De regionale landschappen zullen het voortouw nemen om missing links verder in kaart te brengen en ontbrekende trage wegen te realiseren. Hierbij is de visie op de onthaallocaties en de netwerken mee richtinggevend.

Verschillende extra fietsbruggen zijn gepland om missing links weg te werken en de beleving en de veiligheid te verhogen, meer bepaald ter hoogte van Gentbrugse Meersen en in de Durmevallei. De gemeente Zele is vragende partij voor een extra fietsonderdoorgang aan de E17 over de Durme.

Nationaal Park Scheldevallei heeft de ambitie om het netwerk van (wandel- en fiets-)paden zo goed uit te bouwen dat de auto overbodig wordt, niet enkel voor toeristen of recreanten maar ook voor diegenen die werken in of rond de Scheldevallei.

Fietsersbruggen in Rumst aan het Drierivierenpunt. Foto: David Samyn

AMBITIE 33

missing links in de wandelknooppunten wegwerken

Bestaande wandelnetwerken 'Kalkense Meersen – Donkmeer', 'Door het land van stille Waters' (Klein-Brabant), 'Rivierenland' en wandelroutes doorheen de Kruibeeke Polders, de Durmevallei, Damvallei, Klein Brabant en de Rupelstreek beantwoorden nu al aan de vraag.

De provinciale toeristische organisaties willen het wandelpotentieel verder uitbreiden via de vervollediging van het wandelknooppuntennetwerk - zowel fysiek als virtueel - , mininetwerken, belevingsgidsen en wandellussen. Op korte termijn wordt hier al werk van gemaakt in de Dendervallei. De wandelknooppunten zijn een belangrijke aanvulling naast het aanbod van uitgestippelde routes die bovendien een andere doelgroep aanspreken.

Ook zal de gedeeltelijke digitalisering van de knooppunten (in plaats van bebording) uitgerold worden. Dit biedt ook kansen om te sturen op bezoekersstromen in functie van draagkracht van het gebied en bij grote Sigmawerken.

**Nationaal Park Scheldevallei
ambieert een vervollediging van het
wandelknooppuntennetwerk en het trage
wegennetwerk zodat heel het Nationaal Park
gecoverd is.**

AMBITIE 34

aan de onthaallocaties wordt ingezet op aantakking op de routenetwerken

De onthaallocaties in het Nationaal Park Scheldevallei functioneren als informatiecentra waar bezoekers op weg worden geholpen in hun verkenning van de Scheldevallei. Voor de inrichting en ontsluiting van de poorten en aantakking op routenetwerken (wandelen, fietsen, varen) is het van belang om ook rekening te houden met ontwikkelkansen in de nabijheid en rand van het Nationaal Park, met natuurlijke bezoekersstromen en bestaande infrastructuur. Hiermee wordt er toegewerkt naar een verdere optimalisatie en ontwikkeling van routenetwerken en tegelijk worden de natuurclusters ook beter beschermd tegen overdruk.

De belangstelling voor wandelrecreatie in de nabije omgeving is groter dan ooit, zeker in de grotere open ruimte clusters in de vallei. Bestaande wandelnetwerken 'Kalkense Meersen – Donkmeer', 'Door het land van stille Waters' (Klein-Brabant), 'Rivierenland' en wandelroutes doorheen de Kruibeeke Polders, de Durmevallei, Damvallei, Klein Brabant en de Rupelstreek beantwoorden nu al aan deze vraag. De provinciale toeristische organisaties willen het wandelpotentieel verder uitbreiden via netwerken - zowel fysiek als virtueel - , mininetwerken, belevingsgidsen en wandellussen.

Nationaal Park Scheldevallei werkt samen met de provinciale organisaties om het wandelpotentieel binnen de verhaallijnen verder uit te breiden en aan te takken op de onthaallocaties.

Appels Veer Berlare. Foto: David Samyn (Toerisme Oost-Vlaanderen)

AMBITIE 35

versterken en diversifiëren van het aanbod van vervoersmodi

- De veren zijn een topattractie en maken deel uit van de streekidentiteit. We willen de veren bestendigen en uitbouwen als attractieve trekpleisters op het routenetwerk vanuit hun historische en actuele betekenis.
- DeWaterbus doortrekken zou ideaal zijn maar blijkt momenteel financieel niet haalbaar.
- Meer aanmeermogelijkheden voor pleziervaart.
- Vervoersoplossingen voor bezoekers zonder eigen wagen, vanuit de kunststeden richting hinterland.
- Netwerk van fietsverhuur
- Meerdaagse autotrips, fiets- en wandeltochten van een accommodatie naar de andere (incl. bagagevervoer)
- Kanotochten of algemeen meer beleving op het water

Nationaal Park Scheldevallei houdt samen met de toeristische partners de vinger aan de pols om te zorgen dat het aanbod van vervoersmodi actueel, divers en specifiek op onze identiteit geënt is.

3

Botenverhuur Donkmeer. Foto: Toerisme Scheldeland

nationaal park scheldevallei buitengewoon ontdekken door uitbouw van een sterk en belevingsvol wandel- en fietsnetwerk

Voor recreatieve wandelaars en fietsers is het belangrijk belevingsvol te kunnen wandelen en fietsen. Het bezorgt een extra laag aan het bezoek van de Scheldevallei. Zowel voor daguitstappen als meerdaagse beleving biedt de unieke identiteit van de Scheldevallei bijzondere mogelijkheden.

AMBITIE 36

beleving ophangen aan de onthaallocaties

Voor wandelaars en fietsers is het belangrijk om vertrekkend vanuit de onthaallocaties ook belevingsvol te kunnen wandelen en fietsen in de natuurkernzones maar ook buiten de natuurkernzones aan de hand van een netwerk van trage wegen (met uitbreiding waar nodig), belevingspaden, uitkijkpunten, themaroutes, linken met hoevewinkels en hoevetoerisme, ...

Nationaal Park zal dit in kaart brengen. Drie invalshoeken zijn hierbij van belang:

- De spreiding van bezoekers en toeleiding voor omwonenden.
- Het realiseren van groene stapstenen 'langs' de Schelde (bv. tussen Hoboken en Abdij Hemiksem).
- Trage wegen goed in te zetten als verbindende elementen.

Voorbeelden die in de komende jaren gerealiseerd

worden zijn de belevingsroutes in het kader van het landinrichtingsproject in Mariekerke, de natuurbelevingspaden door Agentschap Natuur en Bos en PULS met vier belevingspunten met land art-elementen i.s.m. landschapskunstenaars door Toerisme Oost-Vlaanderen.

Een specifiek aandachtspunt zijn de groene fietsassen vanuit de steden. De steden zijn immers goede onthaallocaties om fietstochten te starten. Belangrijk hierbij is te zorgen voor een kwalitatieve en belevingsvolle fietsroute bij het uitrijden van de steden (zoals Gent en Aalst). Het Nationaal Park bekijkt waar nood is aan vergroening van deze fietsassen. Deze vergroening verhoogt de beleving en de beeldkwaliteit maar moet ook bijdragen aan de natuurkwaliteit. Het Nationaal Park brengt de belangrijkste punten hiervoor in kaart.

Nationaal Park Scheldevallei werkt kwaliteitsvolle verbindingen vanuit de onthaallocaties uit die een extra belevingslaag aan je 'verplaatsing' geven.

Opening speels natuurbelevingspad in Polders van Kruibeke. Foto: Ecovery

AMBITIE 37

beleving van het water

De rivieren en het water zijn in Nationaal Park Scheldevallei een essentieel onderdeel van de streekidentiteit. Daarom krijgt de beleving van het water extra aandacht.

Vanaf het water kan men de Scheldevallei ontdekken. Men kan genieten van optimale rust langs de Schelde, Rupel, Durme en Dender. Individueel of in groep en op vele manieren: kano- en kajaktochten, peddelen, een riviercruise, ... of via de twaalf gratis veerdiensten over de rivieren. In Berlare is het Donkmeer met het Provinciaal Domein hierbij van belang met o.a. Nieuwdonk als één van de weinige plekken met zwemmen in open water. En in Willebroek is er bovendien de internationaal gerenommeerde watersportbaan voor kajak- en roeisport maar recreanten kunnen er even goed zeilen en surfen.

De veren, de waterrecreatie, de (provinciale) domeinen zoals Nieuwdonk, Hazewinkel en Puyenbroeck kwamen al aan bod. Op drie andere manier willen we hier extra op inzetten:

De 'stranden' van de Schelde

We willen de waterbeleving versterken. Daarom heeft het Nationaal Park aandacht voor de 'stranden' van de Scheldevallei. (Provinciale) domeinen in het Nationaal Park bieden stranden aan en deze worden in het kader van nieuwe visies voor deze domeinen grondig vernieuwd. In Sint-Amands wenst Nationaal Park een 'strandzone' langs de rivier te realiseren.

Uitkijken op het water

Nationaal Park Scheldevallei is een vlak landschap. Dit geeft mooie zichten. De vraag naar uitkijkpunten met 'instagramwaarde' en met uitzicht op het water is groot. Net als de onthaallocaties wil het Nationaal Park ook de uitkijktorens niet artificieel creëren. We willen 6 uitkijkpunten realiseren in bestaand erfgoed of bestaande gebouwen. De focus ligt op kerktorens, belforten en watertorens. In Sint-Amands, Buggenhout, Wichelen, Rumst en Steendorp bestudeert Nationaal Park de mogelijkheden. In Dendermonde is dit reeds gerealiseerd en Intercommunale DDS zal dit realiseren in zijn nieuwe bedrijfsgebouw langs de Schelde. Het voordeel

van deze gebouwen is dat veelal niet alleen de toren beleving biedt maar ook de site daarrond, de aanwezige horeca rond kerken en belforten hiervan profiteert. Bovendien staan de torens niet te midden van de waardevolle natuur staan zodat de recreatiedruk op de natuur gespreid wordt.

Vlonderpaden

Vlonderpaden zijn charmante houten paadjes die je langs moeilijker te bereiken natuur gidsen. Ze maken je wandeling nog net iets specialer én ze beschermen ook de natuur als extra grondlaagje. Om onze natte natuur ten volle te ontdekken zijn deze paden een handig middel. In de Polders van Kruikeke en Bergenmeersen zijn er reeds mooie voorbeelden. We onderzoeken ook de mogelijkheid om zo enkele unieke locaties bereikbaar te maken op voorwaarde dat ze de natuur niet schaden. Eventueel enkel open in bepaalde periodes (niet in broedperiodes of bij overstromingsgevaar, ...) of enkel met gids.

Nationaal Park Scheldevallei speelt de bestaande streekidentiteit uit door te focussen op beleving op, in en rond het water. We zetten in op een breed pallet aan initiatieven met respect voor de natuur.

AMBITIE 38

in nationaal park scheldevallei kan je terecht voor een meerdaagse beleving

De uitgestrektheid van de Scheldevallei in combinatie met het diverse aanbod aan beleving en de specificiteit van elke deelgebied biedt ontwikkelingsmogelijkheden om het Nationaal Park als meerdaagse bestemming op de kaart te zetten. Het gebied wordt sinds kort doorkruist door niet minder dan drie langeafstandsfietsroutes of 'Icoonroutes': de Schelderoute, de Kunststedenroute en de Vlaanderenroute.

Nationaal Park Scheldevallei gebruikt de iconroutes als dragers voor de doorontwikkeling van het meerdaags fietsen en wandelen. Een nauwe samenwerking met de toeristische ondernemers (services, betrekken reissector en logiessector, ...) staat hierbij centraal.

www.vlaanderenmetdefiets.be

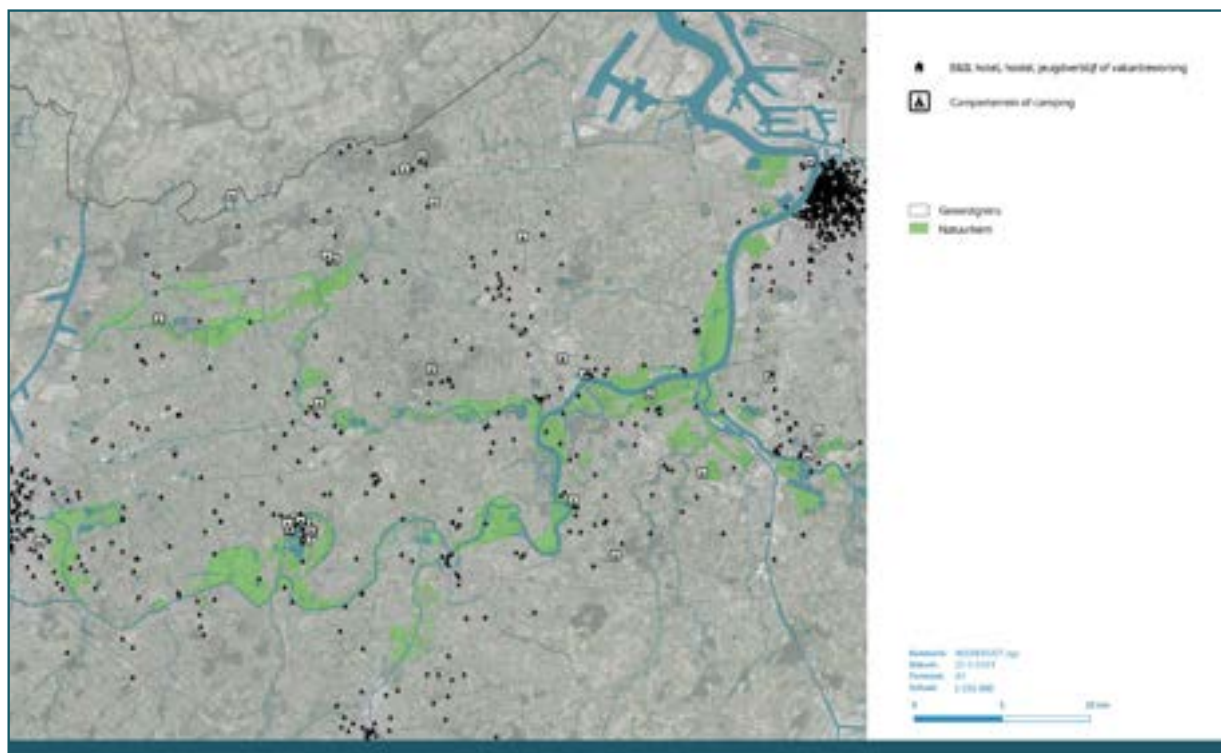

SCHELDERROUTE

Iconfietsroute voor meerdaagse beleving. Foto: Toerisme Scheldeland

Figuur 33: Huidig logiesaanbod in de ruime omgeving van het Nationaal Park Scheldevallei

Logeren op het water van het Donkmeer. Foto: RLSD

uitbouwen van een nationaal park-waardig logiesaanbod in samenwerking met lokale ondernemers

De toeristische beleidsplannen van Toerisme Scheldeland en Waasland bieden, samen met een visienota die deze toeristische regio's en kandidaat Nationaal Park Scheldevallei opmaakten, een visie rond logeren in en rond het Nationaal Park. Hierbij werden reeds bestaand en potentieel Nationaal Park-waardig logies in kaart gebracht. Logiesclusters Donkmeer, Antwerpen Linkeroever, Sport Vlaanderen - Hazewinkel zijn enkele voorbeelden van locaties waar een uitgebreider logiesaanbod kan worden uitgebouwd.

Het is wenselijk om een Nationaal Park logiesaanbod te ontwikkelen op bijzondere locaties die een duidelijke link hebben met de Scheldevallei o.a. in de Scheldedorpen, historische gebouwen en boerderijen. Er wordt ook naar logies- en horeca-uitbaters gekeken bij het uitbouwen van schakels in het sterk en belevingsvol fiets- en wandelnetwerk.

AMBITIE 39

nationaal park scheldevallei werkt aan een gediversifieerd logiesaanbod op maat van het park.

In de kunststeden en Aalst zijn de grote hotelketens aanwezig. Buiten deze steden bestaat het aanbod uit kleinere logies. Het Nationaal Park wil dit aanbod gericht aanvullen in samenwerking met lokale ondernemers:

Iconische logies

De richting Productontwikkeling van de Universiteit Antwerpen maakte al een studie met voorstellen van iconische logies op maat van de identiteit van het park. Nationaal Park Scheldevallei wil onderzoeken of we enkele van deze voorstellen kunnen uitvoeren.

Logeren op de boerderij

In de voorbije jaren werd reeds een PDPO Toerismeboeren gerealiseerd. Het Nationaal Park wil met de resultaten daarvan verder aan de slag in overleg met de geïnteresseerde landbouwers.

Jeugdlogies

Het Nationaal Park zal de jeugdlogies verder in kaart brengen (vb. Laarne, Hingene, Berlare, ...) en de noden voor opwaardering bestuderen.

Sterke logiesclusters

In het sportdomein van Hazewinkel, aan het Donkmeer in Berlare en op de stadscamping van Linkeroever in Antwerpen lopen concrete plannen om de aanwezige logiescapaciteit te vernieuwen. In Antwerpen is zelfs de gunning van de uitbating van de stadscamping aan Huttoopia al gebeurd. In Berlare wordt dit opgepakt in het kader van het opgestarte PRUP en in Hazewinkel past dit in de opmaak van de mastervisie door Sport Vlaanderen.

Nationaal Park Scheldevallei vult het aanbod van logies gericht en gediversifieerd aan in nauwe samenwerking met lokale ondernemers en partners.

Wandelaars aan steenbakkerstunnel in Niel. Foto: Toerisme Scheldeland

een evenwichtig nationaal park scheldevallei: draagkracht van nationaal park scheldevallei bewaken door het verluwen van verwilderde gebieden

In de bovenstaande krachtlijnen en ambities komt het bewaken van de draagkracht van Nationaal Park Scheldevallei regelmatig terug. Het sterke merk Nationaal Park biedt tal van opportuniteiten, maar loopt ook het risico slachtoffer te worden van het eigen succes. Het continue monitoren en bewaken van een gezond evenwicht tussen toerisme, natuur en bewoners (in ruime zin zoals ook landbouwers, private eigenaars, ...) loopt dan ook als een rode draad door onze plannen. Daarnaast benadrukken we het belang dat we hier aan hechten nog eens in deze aparte krachtlijn.

AMBITIE 40 het beheersen van de draagkracht in de sigmagebieden

De Sigmagebieden vormen een belangrijk deel van de verwilderde gebieden in Nationaal Park Scheldevallei. Daarom is bijzondere aandacht voor verluwing in deze gebieden van groot belang. Bij de inrichting van de Sigmagebieden wordt steeds enkel een efemere of beperkte padenstructuur ingepland. Dat is de beste garantie op een luw gebied.

Het Sigmaplan en de plannen voor recreatie en toeristisch medegebruik van de natuurgebieden spelen hier op in en worden gemonitord en aangevuld. In Kalkense Meersen Donkmeer werken we daar al aan op vijf fronte aan:

- Geleiden van bezoekers door beperkte aanleg van paden in de natuurgebieden en niet in de meest waardevolle natuurgebieden.
- Sturen van gebruik van paden door aangepaste

bebording en aangepaste verharding of ondergrond van de paden.

- Bezoekers informeren bij verwelcoming en via alle mogelijke kanalen (vb. gemeentebleden, websites, social media, gidsen, ...) en in extreme omstandigheden of kwetsbare periodes - zoals het broedseizoen - afsluiten van gebieden.
- Handhaving aan de hand van politie-reglementen van de gemeenten en toegankelijkheidsreglementen van de terreinbeheerders.
- Permanent overleg en samenwerking op het terrein tussen de betrokken partners (natuurbeheerders, gemeenten, ...).

Nationaal Park Scheldevallei gebruikt de ervaringen rond beheersen van draagkracht opgedaan in de Sigmagebieden en Kalkense Meersen Donkmeer voor verluwing in de rest van het Nationale Park.

AMBITIE 41

bewaken van de draagkracht van de natuur met behulp van plannen voor recreatie en toeristisch medegebruik van de natuurgebieden

Op basis van de ervaringen opgedaan in de Sigmagebieden en Kalkense Meersen Donkmeer werkt het Nationaal Park aan een visie op/ plannen voor recreatief en toeristisch medegebruik van de natuurgebieden en bij uitbreiding de landbouwgebieden in functie van de draagkracht voor natuur, landbouwers en inwoners, met aandacht om geen verdere versnippering van de natuur te creëren en met nood aan duidelijke keuzes van de (verschillende) 'soorten' recreatie. Het Nationaal Park zal deze visie opmaken en uitvoeren.

In de eerste plaats zal de draagkracht van de natuur in functie van de gestelde natuurdoelstellingen in aanmerking genomen worden.

Nationaal Park Scheldevallei zal daarnaast maatregelen nemen zoals het ontdebelen van paden voor snelle gebruikers (wielertoeristen en speedpedelecs) en trage gebruikers (trage fietsers en wandelaars) en snelheidsbeperkingen op de jaagpaden. Met de onthaalplannen en de onthaalinfrastructuur streven we ook een goede spreiding van bezoekers in tijd én ruimte na.

Deze visie zal voortbouwen op de bestaande onthaalvisies voor Gentbrugse Meersen, Kalkense Meersen Donkmeer, Durmevallei, Rupelstreek (inclusief macrostudie mobiliteit) en Polders van Kruikeke. Bij de uitvoering zal ook aandacht gegeven worden aan de politie- en toegankelijkheidsreglementen, de handhaving en de communicatie over medegebruik of toegankelijkheid.

Nationaal Park Scheldevallei streeft met de plannen voor recreatief en toeristisch medegebruik van de natuurgebieden een evenwichtig Nationaal Park na. Aan de hand van deze plannen zal Nationaal Park monitoren in welke mate de geplande ontwikkeling van de natuur verloopt en hoe de kwaliteit daarvan wordt ervaren door de bezoekers.

Onthaalplan Kalkense Meersen Donkmeer. Foto: Lama - landschapsarchitecten

AMBITIE 42

optimaal zoneren van belangrijke activiteiten

Sommige activiteiten worden graag uitgeoefend in verwilderde gebieden: wandelen met honden, vissen, watersport, trailrunning, mountainbiken en gravelbiken. Dit zijn belangrijke en populaire activiteiten in het gebied. Nationaal Park Scheldevallei wil deze activiteiten niet fnuiken maar wel in overleg bekijken hoe deze activiteiten te zoneren:

Wandelen met honden

Wandelaars met honden komen veel voor in de natuurgebieden. Spijtig genoeg houden veel wandelaars hun hond niet aangelijnd in de natuur. Loslopende honden zijn één van de meest verstorende activiteiten in verwilderde gebieden. Naast regulering, communicatie en handhaving zijn alternatieve gebieden waar honden los kunnen lopen van belang. Nationaal Park wil hier een visie op ontwikkelen en op de juiste plaatsen voldoende hondenlosloopweides voorzien.

Vissen en watersport

Nationaal Park wil mee garanderen dat vissen en watersport hun plaats blijven hebben in het Nationaal Park. Het Sigmaplan heeft hier al een lange traditie in opgebouwd om in overleg het vissen steeds te faciliteren. Sigmaplan blijft hier de trekker en dus werkt Nationaal Park in deze traditie verder.

Mountainbiken en gravelbiken

Mountainbiken en gravelbiken zijn populaire sporten. Juist daarom is het belangrijk om te plannen waar goede omstandigheden gecreëerd worden om deze sporten te beoefenen. Ook met de bedoeling om verwilderde gebieden luw te houden (vb. Natuurreservaat Walenhoek). Nationaal Park zal in overleg gaan met Sport Vlaanderen.

Trailrunning

Trail Running is lopen door de natuur over onverharde paden. Vaak over langere afstanden. De lopers genieten van de natuurlijke, niet-stedelijke omgeving. Het is een sportieve activiteit die de natuur niet belast. De natte Nationaal Park Scheldevallei wil alvast een aantal lopen met private partners en/of verenigingen organiseren.

Nationaal Park Scheldevallei wil belangrijke activiteiten zoals wandelen met honden, vissen, en watersport, trailrunnen, mountainbiken en gravelbiken stimuleren maar hierbij in overleg bekijken hoe deze activiteiten optimaal te zoneren.

AMBITIE 43

het bewaken van de draagkracht van bewoners

Het Nationaal Park Scheldevallei herbergt waardevolle fauna en flora in een dynamisch rivierlandschap. Hierdoor is het park extra kwetsbaar voor toeristisch-recreatieve druk. Een te hoge recreatiedruk is zowel voor de natuur, de omliggende landbouw als de inwoners nefast. Ook voor de kwaliteit van een bezoek is het belangrijk de recreatiedruk te begrenzen en spreiden.

In de drukst bezochte delen langs de rivieren voelen de omwonenden de druk van recreatie en toerisme. Het gevoel van draagkracht van de omwonenden hangt natuurlijk samen met het draagvlak voor de ambitie voor Nationaal Park Scheldevallei en dat draagvlak is met 72,6% hoog (figuur 36).

Nationaal Park Scheldevallei bewaakt de druk van toerisme en recreatie op de omwonenden door op regelmatige basis het draagvlak te monitoren. We zijn een laagdrempelig aanspreekpunt voor bezorgdheden van bewoners, landbouwers en private eigenaars.

Trailrunning in Gentbrugse Meersen. Foto: RLSD

PIJLERKAART ALS STREEFBEELD

Pijler 3, Intuïtief Verkennen benadert het Nationaal Park op een meer pragmatische manier met als doel het bezoeken van en verblijven in de Scheldevallei toekomstgericht op te zetten. Hierbij wordt gekeken naar de situatie vandaag (onthaal, basisinfrastructuur en mobiliteit) en de gewenste situatie op lange termijn. Dit helpt om verschillende types onthaallocaties te identificeren en deze te activeren in een toekomstgerichte ontsluiting waarbij bewoners en bezoekers het reizen naar en vertoeven in het Nationaal Park ervaren als een intuïtieve verkenning.

Pijlerkaart 3 toont deze de huidige knooppuntwaarde en visies op figuur 35. De kaart toont een zekere hiërarchie tussen verschillende onthaallocaties (Nationaal Park Steden, Gemeenten/Dorpen en Sites aangeduid als 'donuts') en onthaalplekken ('bolletjes') gebaseerd op bestaande infrastructuur en diensten, de positie in of grenzend aan het Nationaal Park, het recreatieve belang voor de directe omgeving, de knooppuntwaarde en de Scheldevallei-specifieke cultuurhistorische relictwaarde. De grootte van het symbool illustreert het uitrustingsniveau (zie functie ambitie 31).

De huidige uitrusting is bepalend voor de aanduiding van primaire onthaallocaties, omdat deze locaties het mogelijk maken om via het openbaar vervoer (treinstations) het Nationaal Park te bereiken en vervolgens al fietsend, wandelend en/of varend het gebied te ontdekken. Hiermee kan het Nationaal Park op de meest duurzame manier ontsloten worden.

De grootste toegangspoorten, Antwerpen en Gent, bevinden zich aan de uiteinden van het Nationaal Park. Dendermonde, Aalst en Mechelen worden ook

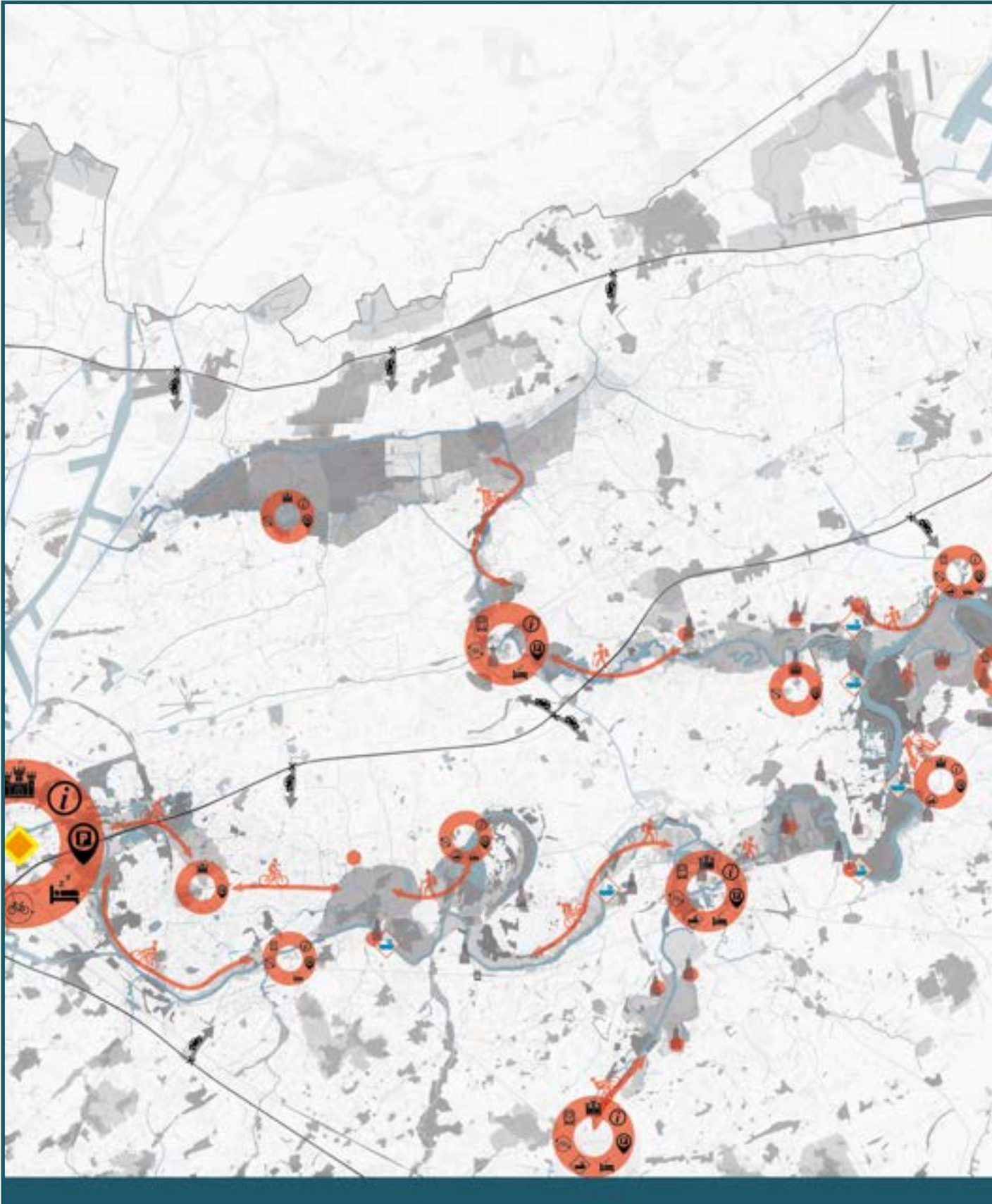
gezien als primaire onthaallocaties van het Nationaal Park Scheldevallei. In deze steden is het van belang dat een veilige aantakking op routenetwerken en belevingsvolle doorverwijzing naar het Nationaal Park gerealiseerd wordt.

(Schelde)dorpen Kruikebeke, Bazel, Rupelmonde, Hemiksem, Willebroek, Wetteren, Laarne en de recreatiedomeinen Nieuwdonk en De Schorre worden ook als onthaallocatie aangeduid. Ook hier is het van belang dat een veilige aantakking op routenetwerken en belevingsvolle doorverwijzing naar het Nationaal Park gerealiseerd wordt. Daarnaast moeten de locaties ter plekke zelf een Nationaal Park ervaring bieden. Dit vergt een slimme integratie van deze plekken in het groter geheel. De eigen identiteit wordt via verhaalgebaseerde productontwikkeling in relatie gebracht tot de Scheldevallei en gekoppeld aan een herkenbare en toegankelijke inrichting en passende dienstverlening.

Andere Schelgedorpen worden aangeduid als onthaalplekken, mits de draagkracht van de plek dit toelaat. Zo niet, dan worden deze dorpen als POI's op de recreatieve routes opgevat en ontsloten om te vermijden dat hier ongewenste overdruk / parkeerdruk ontstaat.

De kaart toont ook de natuurclusters die zijn geïdentificeerd op pijlerkaart 1. De onthaallocaties en -plekken zijn dan ook de plaatsen die als vertrekpunt dienen om deze natuurclusters te verkennen. Hieromtrent beschrijft het masterplan enkele krachtlijnen om deze visie voor Nationaal Park Scheldevallei te duiden.

Figuur 35: Pijlerkaart 3 - Intuïtief Verkennen

Knooppuntwaarde cultuurhistorische waarde en ontsluitingsmogelijkheden van onthaallocaties

- Onthaalplekken
- Treinstation met relatief hoge knooppuntwaarde
- Veerdiensten
- Uit te bouwen recreatieve fiets- en wandelnetwerken
- Spoor- en autosnelwegen (vereenvoudigd)
- Afrittencomplex bij autosnelweg die bijdraagt bij de ontsluiting van het Nationaal Park Scheldevallei

MONITORING

Voor pijler 3 – Intuïtief Verkennen worden volgende strategische doelstellingen en indicatoren opgesteld:

Strategische doelstelling	Indicatoren	Kwantitatief of kwalitatief
<p>Zorgen voor een kwaliteitsvolle toeristische-recreatieve ontsluitingen en beleving voor bezoekers van het park, zonder dat de draagkracht van het gebied overschreden wordt.</p>	<p>Draagkrachtmonitoring: a.d.h.v. data van andere Vlaamse departementen wordt gekeken in hoeverre toerisme en recreatie de draagkracht van natuur overschrijd.</p> <hr/> <p>Een voortgangsrapport bekijkt in welke mate de geplande ontwikkeling en ontsluitingen het vooropgestelde schema volgen.</p> <hr/> <p>Kwaliteitsmonitoring opvolgen a.d.h.v. bevragingen aan bezoekers.</p>	<p>Kwalitatief (via Vlaamse overheid)</p>
<p>Verbeteren van de duurzame mobiliteit naar en in het Vlaams park.</p>	<p>Aantal onthaallocaties/plekken met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fietsverhuurfaciliteiten; • aanwezigheid van veerdiensten of aanleginfrastructuur voor waterrecreatie; • aanwezigheid van een treinstation of DeWaterbus • parkeergelegenheden (voor overstap op de fiets) 	<p>Kwalitatief / Kwantitatief</p>
<p>Bijdragen vanuit toerisme en recreatie aan economische return gerelateerd aan het park.</p>	<p>De combinatie van de bezoekersbarometer Toerisme Vlaanderen, overnachtingscijfer, bezoekersaantallen, HoReCa-cijfers via FOD Economie en eigen bezoekersmonitoring leveren een beeld van de economische return.</p>	<p>Kwantitatief (via Vlaamse overheid)</p>

Meerdaagse trip met de gravelbike doorheen de Scheldevallei. Foto: Adfundum

PIJLER 4

SAMEN VORMGEVEN EN OMARMEN

GEBIEDSANALYSE

In de Scheldevallei wordt er al decennialang nauw samengewerkt op vlak van natuur, erfgoed, toerisme en recreatie. Overwegend hangen de samenwerkingen samen met streekspecifieke kenmerken (o.a. industrieel erfgoed) en gebieds-specifieke uitdagingen (o.a. overstromingen en natuurbescherming). Tegelijk komen we tot de vaststelling dat het aanbod voor recreanten en toeristen in de Scheldevallei ongelijkmatig ontwikkeld is, beter georganiseerd kan worden en meer eenheid kan uitstralen voor bezoekers of bewoners. Verbindingen creëren, op alle fronten, is dan ook de manier om de samenhang en kwaliteit op te schalen in balans met de draagkracht van de streek of het ruimere gebied.

Nationaal Park Scheldevallei biedt kansen om een geïntegreerd samenwerkingsmodel op te zetten dat een coherent kader biedt voor een gebalanceerde groei. Hiermee krijgt de rijke basis ruimte om vanuit gedragenheid verder te ontwikkelen rekening houdend met de draagkracht van het Nationaal Park. De vierde pijler focust daarom op het ontwikkelen van een sterke band tussen het Nationaal Park en haar partners, bewoners en bezoekers.

Figuur 36: Toerisme Vlaanderen, Horizon 2020, 2021

samen vorm geven: van onder uit en overkoepelend

Van Sigmaplan tot Rivierpark Scheldevallei

Al bijna 50 jaar werken de vele partners samen aan het Sigmaplan. Dit gaat gepaard met intensief overleg tussen vele partners en sectoren. Ook op vlak van toerisme is er een goede samenwerking met en binnen Toerisme Scheldeland en Toerisme Waasland. Hiermee werd de basis gelegd voor Rivierpark Scheldevallei. Dat op zijn beurt weer de voorloper is van Nationaal Park Scheldevallei.

Opmaak van het kandidaatsdossier voor Nationaal Park Scheldevallei

In 2021 werd onder impuls van departement Omgeving een ruimtelijke gebiedsvisie opgemaakt.

In september 2022 werd een landschapsbiografie voor het gebied gefinaliseerd. Deze staat mede aan de basis en vormt het wetenschappelijke toetsingskader voor het masterplan Nationaal Park Scheldevallei.

Op 22 en 23 november 2022 werd Workshop Nationaal Park Scheldevallei georganiseerd. Over vier deelworkshops heen, werden stakeholders verschillende onderzoeksvragen voorgesteld om de pijlers uit te diepen. Op 6 februari 2023 werd een laatste workshop georganiseerd om het actieprogramma verder te concretiseren. In aanloop van deze workshop was er bilateraal overleg met elke gemeente en met de provincies.

Tijdens het ganse traject kwam de stuurgroep en de begeleidingsgroep tot half maart 2023 al zes keer samen. De stuurgroep is ook het orgaan dat alle stappen van het proces valideerde. De landschapsbiografie werd daarnaast door alle colleges en de deputaties gevalideerd.

Van onderuit: uitdiepen van bestaande initiatieven

Nationaal Park Scheldevallei streeft voor de toekomstige ontwikkeling en ontsluiting naar een maximaal draagvlak en medeverantwoordelijkheid van de betrokken partners én van lokale bewoners.

Daarom wordt er vertrokken vanuit een cultuur van samenwerking eerder dan vanuit een structuur van samenwerking. Ervaring leert dat deze werkwijze efficiënter en effectiever is en leidt tot concrete resultaten. In de praktijk impliceert deze aanpak: extra aandacht en openstaan voor ideeën van de partners, het verbinden van bottom-up ideeën, het opzetten van een iteratief proces, projectmatig werken en combineren van (financiële) mogelijkheden.

Overkoepelend: Nationaal Park Scheldevallei als forum voor samenwerking

Het Nationaal Park is de manier om de streekidentiteit verder in de verf te zetten door een bovenlokaal kader te voorzien waar lokaal engagement kan ingebed worden in een breed verhaal. De natuurlandschappen van de Sigmagebieden, de natte graslanden met houtkanten, de icoonsoorten van de Scheldevallei,... zijn zaken die vervat zitten in de streekidentiteit van de lokale bewoners. Het samen vormgeven en omarmen van het Nationaal Park ambieert dan ook om deze streekidentiteit als vertrekpunt te nemen voor gebiedsbrede werkingen. Dit samen vormgeven en omarmen biedt ook een garantie op het behoud van de natuurwaarde en dient als klankbord om toekomstige ontwikkelingen in de Scheldevallei in te passen in de natuurlandschappen van het gebied. Hiervoor wordt o.a. gewerkt met de G-50, bestaande uit lokale bewoners, voor Nationaal Park Scheldevallei.

Het Nationaal Park zal ook de toeristisch-recreatieve waarde van de Scheldevallei promoten in binnen- en buitenland. Hierbij wordt o.a. ingezet op meertaligheid en bezoekersapps. Door gebruik te maken van het bestaande aanbod en eigen producten wordt er hierbij maximaal gekoppeld naar lokale ondernemers.

Voorgaande voorbeelden halen duidelijk aan dat lokale bewoners, ondernemers en verenigingen mee het succes van Nationaal Park Scheldevallei bepalen. De ambitie is dan ook om de organisatie van het Nationaal Park transparant en bereikbaar te maken waarbij er gezette tijden wordt teruggekoppeld naar de parkbewoners.

omarmen van de streek(identiteit)

De streekidentiteit is een belangrijke basis voor pijler 4, voor het samen vorm geven en omarmen. Onder deze pijler staan een aantal specifieke ambities beschreven. Maar het samen vorm geven en omarmen zit ook vervlochten in de drie overige pijlers.

Uitdragen van de streekidentiteit van de Scheldevallei via collectief gastheerschap

Pijler 1 toont dat de Scheldevallei een rijke natuurwaarde kent en dat er kansen zijn om deze natuurwaarde in de toekomst te versterken en te verweven. Maar het natuurlijk rivierlandschap van de Scheldevallei zit ook vervat in de streekidentiteit van het gebied en zit in de hoofden en harten van de lokale bewoners.

Vandaag zijn er tal van werkingen die ingebed zijn in de streekidentiteit van de Scheldevallei, zoals natuur-educatieve bezoekerscentra met natuurverhalen en verenigingen met een natuurgidsenwerking zijn. Het Nationaal Park is de manier om de streekidentiteit verder in de verf te zetten door een bovenlokaal kader te voorzien waar lokaal engagement kan ingebed worden in een breed verhaal.

Het intuïtief verkennen van Nationaal Park Scheldevallei wordt daardoor gedragen door de ambassadeurs van lokale bewoners, gidsen en horeca-uitbaters. De uitwerking hiervan is dan ook een van de basisdoelstellingen van pijler 4.

Het erfgoed van de Scheldevallei vormt de streekidentiteit van het gebied

Het roerend en onroerend erfgoed – inclusief uiteraard het landschappelijk erfgoed - van de Scheldevallei en de daaraan verbonden verhalen

Figuur 37: Verhaallijnen Nationaal Park Scheldevallei

(cfr Pijler 2 – Verwonderen met verhalen) zitten ook vevat in de streekidentiteit van de regio. Verschillende gemeenten zijn terecht trots op de aanwezige relictten en willen deze dan ook vrijwaren en ontwikkelen. Binnen de erg grote verscheidenheid aan erfgoed in de Scheldevallei is de rode draad soms nog zoek voor de bezoeker en bewoner. In het gebied is er sprake van heel wat verborgen parels en onvoltooide reconversies. Feit dat de vallei van oudsher tegelijk een grens is en aldus binnen de diverse regio's en samenwerkingsverbanden valt, maakt dat deze diversiteit nog niet altijd consequent en gebiedsdekkend ontsloten is. Een publieksgerichte ontwikkeling en ontsluiting van het cultureel erfgoed, immaterieel erfgoed en UNESCO sites is aangewezen. Hierbij zullen we over de grenzen van gemeenten en regio's samenwerken om kansen tot co-creatie met stakeholders (o.a. natuur, erfgoed, heemkunde, toerisme en inwoners) te verzilveren. Nationaal Park Scheldevallei zal hiertoe het kader bieden.

een gezamenlijke huisstijl en herkenbaarheid als basis voor het intuïtief verkennen

Nationaal Park Scheldevallei zal verder ook de herkenbare huisstijl voor de onthaallocaties uitrollen. Door deze herkenbare huisstijl zullen bewoners in en rond het Nationaal Park zich ook gemakkelijker identificeren met het park en dat zorgt mee voor een zekere fierheid van de lokale inwoners.

Deze huisstijl wordt volledig uitgerold in de Sigmagebieden en ook deels daarbuiten. Waar nodig complementair aan bestaande huisstijlen van partners zoals Natuurpunt, toeristische partners en anderen.

Meubilair in huisstijl - ontwerp Stefan Schöning. Foto: RLSD

2.1.3 Bruggen

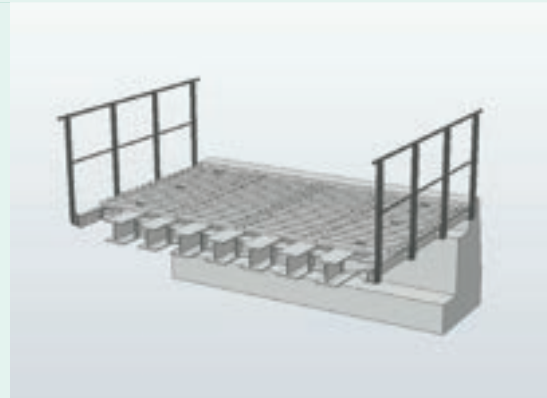
Bruggen zijn uitgewerkt in:

- een versie voor fietsers en wandelaars met een breedte van 210cm en een maximale overbrugging van 4m.
- een versie voor alle verkeer met een breedte van 420cm en een maximale overbrugging van 7m.

Beiden hebben een houten dekwerk (duurzaamheidsklasse I) en metalen leuning, uitgevoerd in thermisch verzinkt staal met een poedercoating in zwarte kleur RAL9005 met fijnstructuur.

brug wandelaars en fietsers

brug alle verkeer

brug wandelaars en fietsers

partners

Er zijn veel partners die samen bouwen aan de ontwikkeling en ontsluiting van het Nationaal Park. In het onderdeel Governance van dit Masterplan worden de partners opgesomd en de organisatie van de partnersamenwerking en -communicatie beschreven.

Ook andere doelgroepen worden beschouwd als partners - noem het stakeholders of zelfs vrienden – van het Nationaal Park.

We onderscheiden globaal diverse doelgroepen: inwoners van de Scheldevallei, bezoekers van buiten de Scheldevallei, inwoners van omliggende steden en internationale toeristen. De huidige initiatieven in de Scheldevallei zorgen voor een doelgroepgericht aanbod en kunnen inspelen op trends:

- Inwoners van de Scheldevallei herontdekken hun eigen streek, zijn trots op hun regio en kopen/ besteden steeds meer lokaal.
- Bezoekers van buiten de Scheldevallei komen op korte vakanties, waarbij duurzaamheid steeds belangrijker wordt, ook in het reisgedrag en de keuzes van de bestemmingen. Zij zijn op zoek naar actieve vakanties om te wandelen en fietsen. Zij zoeken kleine, lokale en authentieke verhalen en tradities.
- Inwoners van omliggende steden vinden steeds meer de open ruimte en stiltegebieden voor verademing en recreatie.
- Internationale toeristen zijn steeds meer op zoek naar nichetoerisme (kastelen, brouwerijen, geotoerisme,...).

De ontwikkeling en ontsluiting van het Nationaal Park wordt mee gevoed vanuit behoefte van doelgroepen aan natuur en cultuur, ze zijn tegelijk ook een klankbord voor Nationaal Park Scheldevallei. Met het oog op een duurzame ontwikkeling van het Nationaal Park zullen we niet enkel inzetten op het bieden van beleving voor bezoekers maar ook op interactie met bezoekers – dit vanuit een streven dat het park omarmt wordt door bezoekers als een uitzonderlijk kostbaar goed: een kwetsbaar ecosysteem en uniek cultureel erfgoed complex. Via

de inzet van participatie- en evaluatie-instrumenten, zal er maximaal ingezet worden op maatwerk interactie met de diverse doelgroepen. Hierop kunnen vervolgens ook het bezoekersmanagement en -communicatie afgestemd of bijgestuurd worden.

profielen van bijzondere bezoekers en belangrijke bewoners

Het Strategisch Beleidsplan Toerisme in Scheldeland beschrijft onze bezoekers als volgt:

“Onze bezoekers stellen hoge eisen, zijn kritisch en verwachten kwaliteit. Ze zijn op zoek naar rust en nieuwe energie. Ze zoeken – vanuit hun passie – naar inspiratie en willen verrast worden. Of ze nu van dichtbij of van verder weg komen, in Scheldeland trekt het water aan en komt men thuis in elk dorp, in elke stad. Onze bezoekers ontdekken het waar en waarom daar van tal van projecten. Ze worden nieuwsgierig gemaakt naar nog volgende transformaties. Onze bezoekers groeien uit tot mede-eigenaars en ambassadeurs van Scheldeland.

Vandaag zijn onze bezoekers vooral koppels zonder kinderen of groepen, die er samen op uit trekken. In de toekomst willen we ook een drempelvrij en familievriendelijk aanbod ontwikkelen. Een bestemming met zoveel zuurstof en water, erfgoed en groen, is een bestemming om te delen.”

Uit recente oefeningen van Toerisme Waasland en Scheldeland kunnen we enkele duidelijke profielen van huidige bezoekers halen. Deze lijken intuïtief gelijklopend met de potentiële toekomstige bezoekers van Nationaal Park Scheldevallei. Het aanwezige aanbod finetunen en verder uitbouwen voor deze doelgroepen is dan ook een belangrijke doelstelling. Voor de ene doelgroep ligt er nog meer werk op de plank dan voor de andere.

- Doelgroep 1: Fietser, wandelaar of vaarder met liefde voor natuur en landschap. Open voor een nieuwe ontdekking. Goesting in meerdaagse fiets- en wandelvakanties.

- Doelgroep 2: Kinderen en jongeren in gezins- en groepsverband (schoolklassen/kamp en vakanties).
- Doelgroep 3: De verblijfstoerist, dagtoerist, groepstoerist met passie voor (combi) natuur én cultuur.
- Naast deze brede doelgroepen zien we in ons Nationaal Park een potentiële aantrekkingskracht voor een aantal nichegroepen:
 - Natuurfotografen
 - Mensen op zoek naar stilte, rust en onthaasting
 - Mensen met diepere interesse in klimaat (wetenschappers, klimaatjongeren, ...)

Door in te zetten op aanbod en beleving voor deze doelgroepen, creëren we bovendien een kwaliteitsvolle omgeving waar onze bewoners dagelijks van kunnen genieten. Want niet enkel toeristen maar ook de toekomstige generaties en de huidige bewoners spelen mee. We willen een toerisme creëren dat past bij de uitdagingen van de toekomst en een positieve balans brengt voor de reiziger, gastheer en plek. We onderschrijven de visie van Toerisme Vlaanderen dat het toerisme van morgen zal geworteld zijn in lokale gemeenschappen. In buurten, dorpen en steden die floreren en net daardoor enthousiast bezoekers willen verwelkomen. Een florerende gemeenschap is stevig verbonden met haar plek, waar mensen samenwerken, bezoekers kunnen thuiskomen en bewoners hun liefde voor de plek koesteren en doorgeven.

Een bezoeker aan Scheldeland is actief, houdt van natuur en cultuur (erfgoed) en houdt ervan om al die zaken te combineren.

Het bezoeken van de natuur doet men al wandelend of fietsend of vanop het water. Dat kan men makkelijk combineren met een bezoek aan erfgoed (kastelen, forten, industrieel erfgoed,..) en de steden. De nabijheid van natuur en erfgoed is voor hen een sterke troef. Het aanbod in Scheldeland is divers, ook omwille van de uitgestrektheid. Dat trekt bezoekers aan. Zij komen ook voor vaak kleine maar authentieke verhalen en tradities (reuzen, Ros Beiaard, scheepswerven, baksteenbakkers, mandvlechten, enz). Kleinschaligheid op het vlak van overnachtingsmogelijkheden vinden ze belangrijk.

Ook vanuit de (omliggende) steden komen inwoners en bezoekers verademen in onze natuur en open ruimte.

– Brandingsstudie Scheldeland 2021 –

Schippershuis in Destelbergen. Foto: TOV

Kindje bij infobord in huisstijl meubilair Scheldevallei. Foto: STUDIOGRAFIE

AMBITIES

Nationaal Park Scheldevallei zal een aparte vzw-structuur oprichten als deel van de totale governance structuur en met onder anderen de gemeenten en provincies als sterkhouders. Insteek van de governance is dat het Nationaal Park vertrekt vanuit een cultuur van samenwerking met aandacht voor draagvlak, medeverantwoordelijkheid en samenhang, ondersteund door een structuur van samenwerking.

Nationaal Park Scheldevallei is een uitgebreid gebied met veel partners. Daarom werken we actief aan het realiseren van één gebied in de harten en de hoofden van de partners en bezoekers.

De ambities van de Pijler Samen vormgeven en omarmen groeperen we onder drie krachtlijnen:

- Communicatiestrategie voor Nationaal Park Scheldevallei
- Sterke band met de partners in functie van draagvlak en samenwerking
- Sterke communicatie en samenwerking met inwoners in functie van bekendheid en draagvlak

Kapitein Winokio bezingt de Aarde op de familiedag van Festival STROOM in Laarne. Foto: Johan De Maeyer

communicatiestrategie voor nationaal park scheldevallei

Nationaal Park Scheldevallei zal samen met de toeristische en andere partners een overkoepelend communicatieplan opstellen en uitvoeren. De erkenning als Nationaal Park zal de aantrekkingskracht van het gebied voor (internationale) toeristen en recreanten vergroten. Het plan zal rekening houden met deze nieuwe realiteit. We zullen in het plan aandacht besteden aan de interne communicatie (partners, gidsen, ambassadeurs) en de externe communicatie (inwoners, recreanten, binnen- en buitenlandse toeristen).

Deze oefening zal gelinkt worden aan de bepaling van de branding en positionering van Nationaal Park Scheldevallei. Verhaallijnen vormen hierbij een overkoepelend kader voor de vele verhalen die over het landschap en haar (cultuur)historie te vertellen zijn. De landschapsbiografie maar ook de verhaallijnen van Geopark Schelde-Delta en Toerisme Scheldeland/Waasland vormen de basis. De verhaallijnen geven aanleiding tot interactie met bewoners die verhalen kunnen verrijken, projectontwikkeling om die verhalen op specifieke plekken beter beleefbaar te maken en zo het toeristisch-recreatief aanbod vanuit de geest van de plek versterken.

AMBITIE 44

voortbouwen op bestaande communicatie

Rivierpark Scheldevallei werkte al een sterke communicatie uit voor het gebied. Als bijlage is het communicatieplan van Rivierpark Scheldevallei toegevoegd. Dit plan is een goede vertrekbasis voor Nationaal Park Scheldevallei.

In het bijzonder verwijzen we door naar:

- www.rivierparkscheldevallei.be
- www.kastelenvandeschelde.be
- Facebook-account van Rivierpark Scheldevallei
- Youtube-kanaal van Rivierpark Scheldevallei

Uiteraard zal de communicatie in nauwe samenwerking gebeuren met de gemeenten, toeristische partners, de partners van het Sigmaphan en anderen.

Nationaal Park Scheldevallei werkt een communicatieplan uit in samenwerking met de partners voortbouwend op de bestaande communicatie van Rivierpark Scheldevallei en dieper uitgewerkt o.b.v. de ambities van het masterplan.

AMBITIE 45

via verschillende dragers verspreiden we onze boodschap

Tal van acties kunnen deze ambitie mee vormgeven. Zo kunnen onze verhalen ontsloten worden met o.a. brochures en boeken, infoborden,... Er zijn tal van thematische uitgepijldde fiets- en wandelroutes in de buurt. Die zullen we meer afstemmen op onze verhaallijnen.

Hoe nieuwe informatie- en communicatie-technologieën zich zullen ontwikkelen de komende jaar is koffiedik kijken. Maar we houden hier als Nationaal Park de vinger aan de pols. Naast tal van opportuniteiten om op een creatieve manier onze verhaallijnen over te brengen, zien we hier ook kansen binnen pijler 3 'intuïtief verkennen'.

Met Rivierpark Scheldevallei gebruiken we nu alle enkele online kanalen (website, facebook, nieuwsbrieven en YouTube) om onze verhaallijnen uit te tekenen. Als Nationaal Park willen we dit nog meer afstemmen op ons message house, ook uitbreiden met nieuwe kanalen. In de eerste plaats Instagram om met sterke beelden de verhaallijnen uit te dragen. Na onze eerste voorzichtige stappen op YouTube versterken we dit kanaal. In verdere toekomst zien we zeker mogelijkheden in het ontwikkelen van een app, podcast, ..

Nationaal Park Scheldevallei verspreidt de verhaallijnen op talloze manieren fysiek over het gebied. Ook online bieden we op een creatieve manier onze verhalen aan. Zo geven we kleur aan en versterken we onze identiteit.

Website rivierparkscheldevallei.be en tweemaandelijkse nieuwsbrief kandidaat Nationaal Park Scheldevallei. Foto: RLSD

AMBITIE 46

message house als basis voor onze kernboodschap en ondersteunende boodschappen

Naar externe communicatie hebben we een eerste oefening gemaakt om de kernboodschap van onze contentstrategie te bepalen. Via een message house hebben we ons uniek verhaal onderbouwd. Dit instrument zal ons helpen om ervoor te zorgen dat elke boodschap naadloos aansluit op de thema's die we willen aankaarten. Het message house is gebouwd op stevige fundamenten. We houden echter de vinger aan de pols om regelmatig te evalueren en waar nodig bij te sturen. O.a. verdere ambities m.b.t. samenwerking en positionering kunnen in de toekomst zorgen voor verdere verfijning en verdieping van onze ondersteunende boodschappen.

Nationaal Park Scheldevallei gebruikt het opgestelde message house als basis voor de verspreiding van de kernboodschap en ondersteunende boodschappen. In een volgende fase verfijnen en verdiepen we waar nodig.

AMBITIE 47

uitrol overkoepelende huisstijl

Ook een overkoepelende huisstijl zorgt voor herkenning en erkenning. Nationaal Park Scheldevallei werkt in het kader van het Sigmoplan en Rivierpark Scheldevallei al jaren aan zulk een overkoepelende huisstijl voor meubilair, infoborden en ook in communicatie. Nationaal Park zal deze huisstijl verder uitrollen.

Nationaal Park Scheldevallei blijft de huisstijl verder uitrollen. Zo hebben we de ambitie om alle zitbanken aan onze rivieren eenvormig te krijgen tegen 2050. We analyseren waar er nog nood is aan nieuwe infoborden eventueel in combinatie met rustplekken en waar oude vervangen of verwijderd mogen worden.

Voorbeeld brochure Kastelen van de Schelde in huisstijl. Foto: RLSD

kandidaat
**NATIONAAL
PARK**

In Nationaal Park Scheldevallei
ontdek je **dynamische getijdenrivieren**
en **waardevolle natte natuur** in een gebied met een
groots verleden en een **bijzondere toekomst.**

TOEGANGSPOINTEN

Elke zomer en elke winter zijn er duizenden vogels in de vallei.

Onze natte natuur heeft de klimaatopwarming bestreden, zorgt voor biodiversiteit en helpt tegen ook tegen extreem weer en overstromingen.

Bezoekers kunnen genieten van de natuur en de historie van de vallei. Het is een unieke plek om te komen.

Het is een erfgoed dat verbonden is met het water en de rivieren die erin stroomden.

PROOFPOINTS

Onze getijdenvallei, met zijn unieke en levende natuur, is het laatste grote natuurgebied dat er is in de vallei van de Schelde.

De getijdenvallei is een uniek gebied met een rijk en divers landschap. Het is een gebied met een rijk en divers landschap. Het is een gebied met een rijk en divers landschap.

Natte natuur is een belangrijke oplossing voor CO2. Wetlands kunnen grote hoeveelheden CO2 vasthouden. Dit is een belangrijke manier om de klimaatopwarming te bestrijden.

Getijdenvallei is een gebied met een rijk en divers landschap. Het is een gebied met een rijk en divers landschap. Het is een gebied met een rijk en divers landschap.

Het water in de rivieren van de Nationaal Park Scheldevallei is rijk aan biodiversiteit. Dit is een belangrijke manier om de klimaatopwarming te bestrijden.

De getijdenvallei is een gebied met een rijk en divers landschap. Het is een gebied met een rijk en divers landschap. Het is een gebied met een rijk en divers landschap.

De strategische ligging zorgt voor de aanwezigheid van abdiën zoals die van Bornem en de rivieren die erin stroomden. Dit is een belangrijke manier om de klimaatopwarming te bestrijden.

De getijdenvallei is een gebied met een rijk en divers landschap. Het is een gebied met een rijk en divers landschap. Het is een gebied met een rijk en divers landschap.

HIER STROOMT SCHOONHEID!

Centraal in Vlaanderen ligt ons Nationaal Park gekleurd door rivieren, getijden- en natte natuur. Mens, water en Land zijn hier verbonden. Erfgoed verbindt de eeuwenoude banden. Het getijdenlandschap en de overstromingsgebieden herbergen de duurzame toekomst. Verorber kunst en cultuur in de omliggende steden. Of kom op adem al varend, fietsend of wandelend in het unieke Landschap.

Figuur 38: Message house voor Nationaal Park Scheldevallei

sterke band met de partners in functie van draagvlak en samenwerking

Er zijn veel partners die samen bouwen aan de ontwikkeling en ontsluiting van het Nationaal Park. In het onderdeel Governance van dit Masterplan worden de partners opgesomd en de organisatie van de partnersamenwerking en -communicatie beschreven. Die samenwerking loopt ook als een rode draad doorheen heel het masterplan. Toch willen het nog eens extra benadrukken via de ambities in deze krachtlijn.

Thematische fiets- en wandelroutes van onze toeristische partners. Foto: routen.be

AMBITIE 48

samenwerken met de andere vlaamse nationale parken en landschapsparken

Elke Vlaams Nationaal Park en landschapspark werkt op dit moment aan een eigen identiteit. In de diverse masterplannen zullen vermoedelijk een aantal overlappings zijn. Op dit moment zitten de diverse kandidaat parken door de wedstrijdvorm in een positie van concurrenten. Desondanks die niet evidente verhouding zijn er de voorbije maanden best wel heel wat positieve contacten gelegd die een eerste basis van samenwerking vormen.

Nationaal Park Scheldvallei wil na de erkenning van de Vlaamse Parken verder samenwerken om zo elkaar te versterken en te komen tot een divers Vlaamse Parkenlandschap met een complementair aanbod.

AMBITIE 49

samenwerking met toerisme provincie antwerpen en toerisme oost-vlaanderen

Nationaal Park Scheldevallei is verdeeld over de toeristische regio's Scheldeland en Waasland in de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen. Samenwerking gebeurt reeds een hele tijd (bijvoorbeeld met een fietsgids 'Fietsen in Rivierpark Scheldevallei', gezamenlijke campagnes, afstemming voor pers- en tradereizen). Ze maken uiteraard ook deel uit van de stuurgroep van Rivierpark Scheldevallei en in de toekomst van het bestuur van Nationaal Park Scheldevallei. De eerste gesprekken zijn reeds gevoerd over hoe we na een erkenning onze werkingen op elkaar kunnen afstemmen en onze inspanningen verder kunnen bundelen.

Nationaal Park Scheldevallei zoekt samen met de toeristische partners naar de meest efficiënte manier van samenwerken zodat de uitgewerkte - gemeenschappelijke - verhaallijnen versterkt worden verspreid.

AMBITIE 50

afstemming met geopark schelde delta

Geopark Schelde Delta diende najaar 2022 zijn kandidatuur in bij UNESCO. Einde 2023 zullen zij duidelijkheid krijgen over de erkenning als Geopark.

De Vlaams-Nederlandse Schelde Delta is een uniek grensoverschrijdend estuarium, een gebied waar de getijden van de Noordzee duwen en trekken aan de loop van de Schelde, en waar zout water overloopt in zoet water. Een UNESCO Global Geopark is een gebied en een partnernetwerk, erkend door de UNESCO vanwege het uniek internationaal geologisch belang. Lokaal management zorgt voor behoud en beheer. Het Geopark draagt bij tot de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) en verbindt het geologische erfgoed met alle andere aspecten van het culturele, natuurlijke en immateriële erfgoed. Indien de Schelde Delta de erkenning binnenhaalt zal het het enige Geopark zijn dat een zo duidelijke link legt met het thema klimaatverandering. Heel wat verhaallijnen van het kandidaat Geopark en Nationaal Park lopen dan ook gelijk.

Nationaal Park Scheldevallei zal de verhaallijnen afstemmen met Geopark Schelde Delta. Op korte termijn wordt vastgelegd hoe we de kracht van de gemeenschappelijke identiteit efficiënt kunnen inzetten. Wel is er blijvende aandacht om beide entiteiten als aparte sterke merken in kaart te brengen.

Kuntenroute 'Here comes the flood' van Rem van den Bosch i.s.m. Geopark Schelde Delta. Foto: RLSD

AMBITIE 51

vele vormen van samenwerking

Nationaal Park Scheldevallei zal dus een aparte vzw-structuur oprichten als deel van de totale governance structuur. Bijkomende aandachtspunten, waarvoor passende samenwerkingsmodi opgezet worden, zijn:

- Structurele samenwerking met de **natuurbeheerders** en afstemming van het natuurbeheer zelf.
- Structurele samenwerkingen met **Geopark Schelde Delta, Toerisme Oost-Vlaanderen/ Toerisme Provincie Antwerpen, Sigmaplan en T.OP Dender.**
- Samenwerking over de grenzen heen met **Grenspark Groot-Saeftinghe, Nationaal Park Oosterschelde** en in de toekomst ook met **Natuurpark Rivierenland.**
- Samenwerking met **ambassadeurs, gidsenwerking en natuurouders.**

Nationaal Park Scheldevallei heeft samenwerking vastgebeiteld in haar DNA zitten en zal dan ook blijvend inzetten op diverse vormen van samenwerking met de vele partners.

sterke communicatie en samenwerking met inwoners in functie van bekendheid en draagvlak

AMBITIE 52

sterke interactie met inwoners i.f.v. bekendheid en draagvlak

De Scheldevallei is geen historische regio maar de band met de rivier is bij elke inwoner sterk. Ook het verenigingsleven is hier vaak op geënt (denk aan de visclubs, jeugdwerk, palingfestival...). Dit Nationaal Park is ook een Nationaal Park van de gemeenschap. Hierin ligt een basis om een sterk draagvlak bij de inwoners te realiseren door het organiseren van gerichte interacties. Hiervoor zal bijzondere aandacht gaan naar (informele) **inspraak** van bewoners (via onder andere een G50-groep) en **bottom-up ideeën**. Een specifieke groep zijn de bestaande gebruikers van het Nationaal Park Scheldevallei zoals

Nationaal Park Scheldevallei is er niet alleen voor maar is ook van de inwoners. Verschillende ambities (bv. 18, 23, 26, 32, 43 en 44) in voorgaande pijlers zorgen voor betrokkenheid en zetten in op concrete initiatieven voor de bewoners van de gemeenten van het Nationaal Park. Ook onderstaande ambities versterken onze intenties op dit vlak.

jeugdbewegingen, MTB-clubs, ruiterverenigingen, festivals, sportevenementen, fotografieclubs (met natuurfotografen), ... We onderzoeken samen met deze stakeholders hoe en waar activiteiten georganiseerd kunnen worden.

Nationaal Park Scheldevallei heeft bijzondere aandacht naar (informele) inspraak van bewoners en bottom-up ideeën. Activiteiten organiseren we samen met de lokale gemeenschappen.

Cursus klimaatgids ism Life SPARC workshop te Dendermonde. Foto: RLSD

AMBITIE 53

via verschillende kanalen informeren we onze inwoners

We vermelden al eerder dan we met Rivierpark Scheldevallei we nu alle enkele online kanalen (website, facebook, nieuwsbrieven en YouTube) gebruiken om onze verhaallijnen uit te tekenen. Als Nationaal Park Scheldevallei willen we die kanalen ook inzetten om te communiceren en informeren naar de inwoners. Daarnaast zien we hier ook mogelijkheden om te fungeren als aanspreekpunt bij vragen, problemen maar ook voor ideeën en voorstellen.

Ook via pers, gemeentelijke en andere partnerkanalen brengen we belangrijke informatie over het Nationaal Park naar de bewoners.

Nationaal Park Scheldevallei informeert en communiceert helder en concreet naar de inwoners via verschillende kanalen.

Opening Speelbos Driegoten door Scouts Hamme. Foto: Natuur en Bos

MONITORING

Strategische doelstelling	Indicatoren	Kwantitatief of kwalitatief
Bijdragen aan de betrokkenheid en het draagvlak bij bezoekers, bewoners en ondernemers	Bewonersonderzoek: Toerisme Vlaanderen beschikt reeds over een bruikbaar format, mogelijke synergiën worden reeds bekeken met bv. het ruimterapport. We vragen aandacht voor draagkracht e.a..	Kwantitatief/ kwalitatief (via Vlaamse overheid)
	G-50, een raad van lokale bewoners, die een klankbord vormen voor het beleid van het Nationaal Park met na 6 jaar minimum 15 gerealiseerde projecten door de G-50 leden.	Kwantitatief/ Kwalitatief
	2-jaarlijkse, overkoepelende evenementen met minimum 10.000 bezoekers.	Kwantitatief
	Evolutie van het aantal natuurgidsen in de robuuste natuurclusters. Doelstelling is 50 natuurgidsen gelieerd aan het Nationaal Park.	Kwantitatief
	Aantal onthaal-, rust- en uitkijkpunten met een overkoepelende huisstijl. Doelstelling is de opgestarte realisatie van 10 projecten binnen 6 jaar.	Kwantitatief
	Evolutie van het aantal actieve ondernemers/ambassadeurs. Doelstelling is 50 actieve ambassadeurs gelieerd aan het Nationaal Park.	Kwantitatief/ Kwalitatief

Picknickbank met infobord te Zele

Nieuwe beleving in Kasteel Wissikerke kwam tot stand door een intense samenwerking tussen ontwerpers, opdrachtgever en lokaal talent. . Foto: Bailleul Ontwerpbureau

Kasteel WUISSEKERKE

Kasteel Wuissekerke maakt deel uit van het landschap 'Wuissekerke van de Schelde'. Het is een van de toegangen naar het Scheldepark Scheldewijk, een mooie landschapspark van het landgoed van de Scheldewijk van de heer van graaf Philippe Wuissekerke (1776-1850) en zijn vrouw Jule de Pels (1769-1850). Het werd met de hulp van landbouwlieden ontworpen.

Op de foto: Marie-Monique, architectuurhistorica in Brussel en de directeur van de Krulbeker.

FR
Le Château de Wuissekerke fait partie du réseau (réseau) de l'Heritage. Il est l'un des points d'accès au parc naturel de la vallée de l'Escaut (Scheldewijk). Le réseau parcourra l'ensemble du château pour transmettre à l'époque du comte Philippe Wuissekerke (1776-1850) et sa femme Jule de Pels (1769-1850). Il a notamment été mis sur pied grâce à des ouvriers locaux.

Sur la photo: Marie-Monique, architecturiste à Bruxelles et directrice de la Krulbeker.

EN
Wuissekerke Castle is part of the 'Castles of the Scheldt' network. It is one of the gateways to the Scheldt Valley River Park. The castle's new discovery trail immerses you in the world of count Philippe Wuissekerke (1776-1850) and his wife Jule de Pels (1769-1850). It was created with the help of local farmhands.

In the photo: Marie-Monique, architect in Brussels and in charge of the Krulbeker.

Krulbeker

Kasteel WUISSEKERKE

Kasteel Wuissekerke maakt deel uit van het landschap 'Wuissekerke van de Schelde'. Het is een van de toegangen naar het Scheldepark Scheldewijk, een mooie landschapspark van het landgoed van de Scheldewijk van de heer van graaf Philippe Wuissekerke (1776-1850) en zijn vrouw Jule de Pels (1769-1850). Het werd met de hulp van landbouwlieden ontworpen.

Op de foto: Olivier Hoving, architect in Brussel en Philippe Wuissekerke.

FR
Le Château de Wuissekerke fait partie du réseau (réseau) de l'Heritage. Il est l'un des points d'accès au parc naturel de la vallée de l'Escaut (Scheldewijk). Le réseau parcourra l'ensemble du château pour transmettre à l'époque du comte Philippe Wuissekerke (1776-1850) et sa femme Jule de Pels (1769-1850). Il a notamment été mis sur pied grâce à des ouvriers locaux.

Sur la photo: Olivier Hoving, architecte à Bruxelles et Philippe Wuissekerke.

EN
Wuissekerke Castle is part of the 'Castles of the Scheldt' network. It is one of the gateways to the Scheldt Valley River Park. The castle's new discovery trail immerses you in the world of count Philippe Wuissekerke (1776-1850) and his wife Jule de Pels (1769-1850). It was created with the help of local farmhands.

In the photo: Olivier Hoving, architect in Brussels and Philippe Wuissekerke.

Krulbeker

GOVERNANCE

SAMENWERKING IS DE KERN

vanuit een cultuur van samenwerking ...

Deze gebiedscoalitie streeft naar een maximaal draagvlak en medeverantwoordelijkheid. Daarom vertrekken we in deze coalitie vanuit een **cultuur van samenwerking** ondersteund door een structuur van samenwerking.

Om tot **maximaal draagvlak** te komen zijn de Park Partners bewust en breed betrokken in de vier fases van de werking: informeren over de projecten, voorbereiden van projecten, beslissen van projecten en uitvoeren van projecten. Het Nationaal Park betreft bovendien niet alleen de aangeduide vertegenwoordigers van de Park Partners maar zorgt voor de bredere informatieverspreiding en participatie van andere leden/werknemers/ beleidsmakers/bewoners van de Park Partners.

Door de aandacht voor **medeverantwoordelijkheid** werkt het park efficiënter en komt effectiever tot concrete resultaten. In de praktijk impliceert deze aanpak: extra aandacht voor ideeën van de partners, het verbinden van bottom-up ideeën, een iteratief proces, projectmatig werken, accent op projectfinanciering en combineren van (financiële) mogelijkheden.

Uit onze missie, visie en ambities blijkt al dat werken aan verbindingen hét sleutelwoord is voor Nationaal Park Scheldevallei. Dit vertaalt zich ook in de governance van het park. **Samenhang** is hierbij

het sleutelwoord. We verkrijgen samenhang door te kiezen voor projecten die door hun grootte of complexiteit het lokale niveau overstijgen, door een integrale aanpak en door sector-overschrijdend (natuur, waterveiligheid, recreatie en toerisme, erfgoed, landbouw) te werken.

Met deze manier van werken garandeert Nationaal Park Scheldevallei een **dynamische coalitie**.

ondersteund door een structuur van samenwerking

De Park Partners staan centraal in de werking van het Nationaal Park Scheldevallei. Het Nationaal Park zal een structuur hebben die is opgebouwd aan de hand van volgende principes: brede participatie, duidelijke spelregels, transparantie, op basis van consensus, verantwoordelijkheid geven en dragen, effectiviteit en efficiëntie, en veerkracht.

De Park Partners bereiden de projecten voor. Via bilaterale gesprekken georganiseerd vanuit het Coördinatieteam worden hun ideeën, plannen en ambities zo veel mogelijk geïntegreerd in Nationaal Park Scheldevallei. De voorstellen tot projecten worden in de Begeleidingsgroep afgetoetst en besproken. Tenslotte wordt het jaarlijkse actieplan ook voorgelegd aan een G50-groep. Hiermee worden dus niet alleen de overheden en het middenveld betrokken maar ook de bewoners inclusief de horeca-ambassadeurs, gidsen, ...

De beslissingen over de projecten vallen in het Bestuursorgaan en de Algemene Vergadering.

De Park Partners zorgen in essentie voor de realisatie van het operationeel plan en het masterplan. Het Coördinatieteam heeft de taak bij de uitvoering van het operationeel plan en masterplan de partners te ondersteunen, te innoveren/initiëren, de participatie te versterken en waar afgesproken in het Bestuursorgaan zelf voor de uitvoering in te staan. Voor (de coördinatie van) de uitvoering van de kernthema's van het park (natuur/water, ruimte, toerisme/recreatie, erfgoed/cultuur en landbouw)

en voor de belangrijkste projecten worden themagroepen opgericht.

Om de Park Partners in al hun geledingen op de hoogte te houden en te betrekken zijn er een Park Partner Forum en Park Partner Nieuwsbrieven.

Figuur 39: Schematische weergave governance structuur van Nationaal Park Scheldevallei

Netwerkmoment opening Kastelen van de Schelde. Foto: Bert Blondeel

Overleg in De Notelaer. Foto Toerisme Vlaanderen

PARK PARTNERS

overzicht van de partners

De Park Partners zijn de kern van de werking van Nationaal Park Scheldevallei.

In het Nationaal Park hebben we vijf categorieën: gemeentelijke partners, provinciale partners, Vlaamse partners, middenveld-partners en bewoners-partners.

Momenteel hebben we weinig grote private partners als lid van de coalitie. Diegenen die lid zijn nemen we op in de overlegstructuren. De Belgische Vereniging van Historische Woonsteden en Tuinen van België en het Domein van Bornem (via Landelijk Vlaanderen), respectievelijk eigenaar van het kasteel van Laarne en Bornem, zijn lid van onze Begeleidingsgroep.

In de oproep voor kandidaat Nationale Parken worden de kernpartners gedefinieerd. Alle partners vermeld in het overzicht hierna zijn kernpartners aangevuld met de Regionale Landschappen (Schelde-Durme en Rivierenland) en de organisaties die grote landeigenaars vertegenwoordigen (Landelijk Vlaanderen en vzw Belgische Vereniging van Historische Woonsteden en Tuinen van België). Met Regionaal Landschap Schelde-Durme wordt een samenwerkingsovereenkomst aangegaan voor een intense samenwerking op organisatorisch vlak (zoals personeelsadministratie, boekhouding, logistiek, ICT).

Daarnaast zijn sommige projecten/werkingen in de Scheldevallei cruciaal voor de verdere uitbouw

van het Nationaal Park: uiteraard het Sigmapijn, T.OP Dender, de werking van Toerisme Scheldeland en Toerisme Waasland en Geopark Schelde Delta. Met elk van deze projecten wordt een structurele samenwerking aangegaan, in die mate dat ook de overlegstructuren in de toekomst sterk op elkaar afgestemd worden. Met elk van deze partners werden al gesprekken gevoerd. Op basis van deze gesprekken zal door het Bestuursorgaan en de Algemene Vergadering beslist worden hoe dit concreet vorm gegeven wordt.

Ook met omliggende parken werden eerder reeds afspraken gemaakt voor een structurele samenwerking. Het gaat hier om Grenspark Groot-Saeftinghe, Nationaal Park Oosterschelde en Natuurpark Rivierenland. Het gaat hier uiteraard om uitwisseling van kennis en expertise en ook veel meer. Met Natuurpark Rivierenland werden afspraken gemaakt voor een gezamenlijke onthaalpoort aan Blaasveldbroek/Hazewinkel. Met Grenspark Groot-Saeftinghe en Nationaal Park Oosterschelde werd afgesproken om preferentiële partners te zijn in internationale en Europese projecten.

overzicht van de huidige partners

Partner in organisatie

1. Regionaal Landschap Schelde-Durme

Gemeentelijke partners

2. Antwerpen
3. Hemiksem
4. Schelle
5. Niel
6. Boom
7. Rumst
8. Willebroek
9. Kruibeke
10. Temse
11. Zele
12. Hamme
13. Bornem
14. Puurs-Sint-Amands
15. Buggenhout
16. Dendermonde
17. Lebbeke
18. Aalst (onder voorbehoud)
19. Berlare
20. Laarne (onder voorbehoud)
21. Wichelen
22. Wetteren
23. Destelbergen
24. Gent

Provinciale partners

25. Provincie Antwerpen
26. Provincie Oost-Vlaanderen
27. Toerisme Oost-Vlaanderen
28. Toerisme Provincie Antwerpen

Vlaamse partners

29. De Vlaamse Waterweg NV
30. Natuur en Bos
31. Toerisme Vlaanderen
32. Departement Omgeving
33. Agentschap Onroerend Erfgoed
34. Vlaamse Landmaatschappij
35. Sport Vlaanderen
36. Aquafin NV
37. Herita

Middenveld-partners

38. Natuurpunt vzw
39. Vzw Durme
40. Regionaal Landschap Rivierenland

We wensen ook samen te werken met Landelijk Vlaanderen, vzw Belgische Vereniging van Historische Woonsteden en Tuinen van België, Algemeen Boerensyndicaat en Boerenbond. Elk van deze partners werd uitgebreid betrokken bij de opmaak van het master plan en operationeel plan.

rol van de park partners

De Park Partners besturen het Nationaal Park. Daartoe onderschrijven de partners volgende vier stellingen:

- De Park Partners voeden de werking van het Nationaal Park via verspreiden van informatie, het voorbereiden van de parkwerking, het beslissen van het parkwerking en het mee uitvoeren van de parkwerking.
- De Park Partners geven aan het Coördinatieteam het mandaat en de middelen voor de coördinatie van het Nationaal Park.
- De Park Partners zijn de bewakers en uitvoerders van de doelstellingen, de projecten en de acties beschreven in het masterplan en het operationeel plan van Nationaal Park Scheldevallei.
- De Park Partners nemen hiertoe actief deel aan de overlegstructuren van het Nationaal Park.

INFORMEREN OVER EN INSPIREREN TOT PROJECTEN

Om de Park Partners in al hun geledingen op de hoogte te houden, te betrekken en ook te inspireren en stimuleren zijn er een Park Partner Forum, Park Partner Nieuwsbrieven en G50 Nieuwsbrieven.

park partner forum

Het Park Partner Forum is een online intranet met enkel toegang voor de Park Partners, zowel voor de leden van de verschillende vergaderingen als voor de werknemers en bestuursleden van de betrokken partners. Hier vinden ze alle informatie over de werking van Nationaal Park Scheldevallei. Uiteraard staan hier de overkoepelende documenten (master plan, operationele plannen, landschapsbiografie, communicatieplan, huisstijlgids, jaarlijkse budgetten en resultaten, ...).

Maar op het Park Partner Forum kunnen de Park Partners ook de verslagen raadplegen van alle vergaderingen van het Bestuursorgaan, de Algemene Vergadering, de Begeleidingsgroep en de G50-groep. We bekijken de mogelijkheid van een interactiever intranet waar ook ideeën en inzichten kunnen uitgewisseld worden.

Dit platform zorgt voor een grotere betrokkenheid van de Park Partners in hun verschillende geledingen, garandeert de transparantie tussen de Park Partners en wil de Park Partners inspireren tot (nieuwe) transversale of overkoepelende acties.

park partner nieuwsbrieven

Nationaal Park Scheldevallei voorziet extra ondersteunende communicatie voor de participerende organisaties van het Bestuursorgaan, aanvullend op het Park Partner Forum. Twee- tot driemaal per jaar voorzien we een nieuwsbrief voor werknemers of vrijwilligers van alle stakeholders. Hiertoe stelden we een databank van meer dan 300 personen samen. Deze groep zal stelselmatig uitgebouwd worden.

Hierdoor zorgen we dat de informatie en beslissingen vanuit het Bestuursorgaan breder doorstromen binnen de participerende organisaties. Bovendien zorgen deze nieuwsbrieven voor een stimulans en activering van het Park Partner Forum.

G50 nieuwsbrieven

Nationaal Park Scheldevallei voorziet bovendien extra ondersteunende communicatie voor de G50-groep bestaande uit inwoners inclusief horeca-ondernemers, gidsen, Driemaal per jaar voorzien we een nieuwsbrief voor de G50-groep. Hierbij betrekken we ook het bredere publiek. Begin 2023 meldden meer dan 500 personen uit de regio zich al aan als geïnteresseerden in bijkomende informatie. Deze groep zal stelselmatig uitgebouwd worden. Hierdoor voeden we het draagvlak voor het Nationaal Park maar ook de vernieuwing van het lidmaatschap van de G50-groep op lange termijn.

Projecten voorbereiden door overleg en samenwerking. Foto: fauxels

PROJECTEN VOORBEREIDEN

De Park Partners bereiden de projecten voor. Via bilaterale gesprekken georganiseerd vanuit het Coördinatieteam worden hun ideeën, plannen en ambities zo veel mogelijk geïntegreerd in Nationaal Park Scheldevallei. De voorstellen tot projecten worden in de Begeleidingsgroep afgetoetst en besproken. Tenslotte wordt het jaarlijkse actieplan ook voorgelegd aan een G50-groep. Hiermee zijn alle categorieën van Park Partners betrokken in de voorbereiding van projecten.

bilaterale gesprekken

Het Coördinatieteam engageert zich om elk jaar een grondig **bilateraal gesprek te hebben met elke Park Partner** apart. Dit gesprek is zeer belangrijk binnen onze cultuur van samenwerking omdat hiermee extra aandacht gaat naar ideeën van de partners. Het Coördinatieteam heeft als taak te bekijken hoe deze bottom-up ideeën kunnen verbonden worden binnen de missie en visie van het Nationaal Park en dus hoe combinaties nieuwe mogelijkheden bieden. Hierdoor blijven we dynamisch nieuwe projecten definiëren die ook op korte termijn operationele plannen kunnen voeden.

de begeleidingsgroep

De Begeleidingsgroep is een voorbereidende vergadering voor het Bestuursorgaan en geeft aanbevelingen en feedback aan het Bestuursorgaan. De agenda van beide vergaderingen is dezelfde. De Begeleidingsgroep bestaat uit één vertegenwoordiger van elke partner. De overheden vaardigen een ambtelijke vertegenwoordiger af. De duur van het mandaat van de vertegenwoordigers is gekoppeld aan de legislatuur van hun overheidsniveau (lokaal, provinciaal, Vlaams).

De Begeleidingsgroep wordt getrokken door de coördinator van het Nationaal Park. De coördinator roept dus de vergadering samen en is secretaris van de vergadering. De Begeleidingsgroep vindt steeds een week voor het Bestuursorgaan plaats.

G50-groep

De G50-groep krijgt feedback over de werking van het Nationaal Park en bespreekt in het bijzonder de jaarlijkse operationele plannen. Hierover geeft de G50-groep aanbevelingen en feedback aan het Bestuursorgaan. In het bijzonder wordt advies gevraagd over respect voor de eigenheid van de plek en zijn gemeenschap en voor de draagkracht van de inwoners en de natuur.

De G50-groep bestaat uit maximum 50 inwoners van het gebied. Inwoners (inclusief horeca-ondernemers, gidsen, ...) kunnen zich kandidaat stellen voor G50-groep via een nader te bepalen procedure. Leden van de Begeleidingsgroep en Bestuursorgaan kunnen geen lid zijn van de G50-groep. Inwoners van minimum de helft van de gemeenten moeten betrokken zijn.

De G50-groep wordt getrokken door het Coördinatieteam van het Nationaal Park. De vertegenwoordiger van het Coördinatieteam roept de vergadering samen en is secretaris van de vergadering. De G50-groep komt elk half jaar (voorjaar en najaar) samen en vindt steeds in de maand voor een raad van bestuur plaats.

Doel van deze G50 is een grotere betrokkenheid, kennis van hun park, trots op hun park, mee scharen achter de ontwikkeling van hun park en bewaken van de draagkracht van de natuur en de inwoners.

BESLISSEN OVER PROJECTEN

de oprichting van een nieuwe rechtsvorm (vzw)

Hierboven hebben we een beeld geschetst van het netwerk van het Nationale Park met zijn vele geledingen en vertegenwoordigingen. Het is evenwel van groot belang dat binnen een vaststaande rechtsstructuur de voorbereide beslissingen juridisch ook kunnen verknoopt worden. Dit geeft het Nationaal Park een gezicht en een eigen juridische identiteit.

Daarom is de oprichting van een nieuwe, specifieke vzw een absoluut noodzakelijk en herkenbaar orgaan, dat ook over de nodige juridische bevoegdheden beschikt om het Nationaal Park ook rechtsgeldig te besturen.

Het Bestuursorgaan en de Algemene Vergadering beslissen over projecten van Nationaal Park Scheldevallei. De rol en samenstelling van deze bestuursorganen staat hierna beschreven en wordt verder uitgewerkt in de statuten en een intern reglement.

Het bestuur heeft als kader voor zijn beslissingen in de eerste plaats de belangen van het Nationaal Park. Deze beslissingen worden ook getoetst aan drie andere niveaus:

- Het algemeen belang voor natuur, bewoners, eigenaars en gebruikers.
- De gezamenlijke agenda van de leden van het bestuur.
- De bezoekers van het Nationaal Park.

het bestuursorgaan

Mandaat

Het Bestuursorgaan neemt de strategische en budgettaire beslissingen (en uiteraard alle vereiste wettelijke beslissingen zoals bepaald in de vennootschappenwet). In het bijzonder betekent dit dat het Bestuursorgaan de beslissingen neemt over:

- **Inhoud**
Met goedkeuring van de jaarlijkse plannen, operationeel plan en masterplan. Aan de operationele plannen en het masterplan worden concrete ambities gekoppeld. De evaluatie en monitoring door het Bestuursorgaan gebeurt ook aan de hand van deze ambities (zonder de context van deze ambities uit het oog te verliezen).
- **Proces**
Met instellen en afsluiten van werkgroepen, bespreken van aanpak en timing
- **Financiën**
Met goedkeuring budgetten en goedkeuring van indiening van subsidiedossiers. Voor projecten – al dan niet met overheidssubsidies – worden steeds overeenkomsten opgemaakt met duidelijke afspraken over de verantwoordelijken van de verschillende betrokken partners.
- **Personeel**
Aanwerving, ontslag en verloning van personeel

Samenstelling

Het voorzitterschap van het Bestuursorgaan is in handen van twee voorzitters, namelijk de gouverneur of een gedeputeerde van respectievelijk de provincies Oost-Vlaanderen en Antwerpen.

Het Bestuursorgaan is, naast de voorzitters,

samengesteld uit 13 gemeentelijke vertegenwoordigers, de terrein-beherende organisaties (De Vlaamse Waterweg NV, Natuur en Bos, Natuurpunt en vzw Durme), twee vertegenwoordigers van de provincies, twee vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid, twee vertegenwoordigers van de toeristisch-recreatieve partners, een vertegenwoordiger van het Regionaal Landschap Schelde-Durme. Een vertegenwoordiger van het Coördinatieteam is als waarnemer steeds aanwezig op de bestuursvergaderingen en kan door het Bestuursorgaan aangeduid worden als secretaris van het Bestuursorgaan.

De overheden voordigen een politieke vertegenwoordiger (burgemeester, schepen, gedeputeerde, minister) af. De duur van het mandaat van de vertegenwoordigers is gekoppeld aan de legislatuur van hun overheidsniveau (lokaal, provinciaal, Vlaams). Minimum de helft van de politieke vertegenwoordigers dient natuur in zijn pakket van bevoegdheden te hebben.

We kiezen hier bewust voor een kleine groep met accent op natuur omdat natuurontwikkeling, natuurbeheer en daaraan gekoppeld water(veiligheid) tot de kern van de werking van Nationaal Park Scheldevallei behoren.

Deze groep komt minimum 4 keer per jaar samen. De vertegenwoordiger van het Coördinatieteam roept de vergadering samen.

De bevoegdheden en wijze van beslissen worden verder uitgewerkt en omschreven in de statuten en het intern reglement van de vzw.

de algemene vergadering

Mandaat

De Algemene Vergadering wordt door het Bestuursorgaan bijeengeroepen telkens wanneer het doel of het belang van de vzw dit vereist. De algemene vergadering moet ten minste 1 maal per jaar samen komen. Indien noodzakelijk en wenselijk, dan kan de Algemene Vergadering meermaals per jaar vergaderen.

De Algemene Vergadering is bevoegd voor:

- De wijziging van de statuten.
- De opstelling, goedkeuring en wijziging van het Intern Reglement.
- De benoeming en de afzetting van de bestuurders.
- De benoeming en de afzetting van de commissaris en de bepaling van zijn bezoldiging.
- De kwijting aan de bestuurders en de commissaris.
- De goedkeuring van het jaarprogramma en het jaarverslag.
- De goedkeuring van de jaarrekening en de begroting.
- De vrijwillige ontbinding van de vereniging.
- De aanvaarding en de uitsluiting van de werkende leden en de toegetreden leden.
- De beslissing over de bestemming van de activa van de ontbonden vereniging.
- Alle gevallen waarin de wet of de statuten dit vereisen.

Samenstelling

Het voorzitterschap van de Algemene Vergadering is in handen van dezelfde twee voorzitters van het Bestuursorgaan, namelijk de gouverneur of een gedeputeerde van respectievelijk de provincies Oost-Vlaanderen en Antwerpen. De algemene vergadering bestaat uit één vertegenwoordiger van elke partner. Elke vertegenwoordiger heeft één stem.

PROJECTEN UITVOEREN

De Park Partners zorgen in essentie voor de realisatie van het operationeel plan en het masterplan. Het Coördinatieteam heeft de taak bij de uitvoering van het operationeel plan en masterplan de partners te ondersteunen, te innoveren/initiëren, de participatie te versterken en waar afgesproken in het Bestuursorgaan zelf voor de uitvoering in te staan.

Voor (de coördinatie van) de uitvoering van de kernthema's van het park (natuur/water, ruimte, toerisme/recreatie, erfgoed/cultuur en landbouw) en voor de belangrijkste projecten worden themagroepen opgericht. Tenslotte betreft het Nationaal Park via de G50-groep de inwoners in de uitvoering van projecten. Hiermee zijn alle categorieën van Park Partners betrokken in de uitvoering van projecten.

het Coördinatieteam

Voor de uitbouw van Nationaal Park Scheldevallei wordt een Coördinatieteam opgericht. Dit Coördinatieteam krijgt van de Park Partners een welomschreven en sterk mandaat en voldoende middelen om de coördinatie van de uitvoering van het masterplan en het operationeel plan voor Nationaal Park Scheldevallei op zich te nemen.

Mandaat

Het mandaat van het coördinatieteam omvat:

- Het organiseren van het overleg van het Nationaal Park.
 - Uitvoering en updating van het masterplan en het operationele plan met specifieke aandacht voor de transversale werking in het werkingsgebied:
 - Ondersteuning van de Park Partners met informatie, kennis, overleg en opvolging om ontwikkeling, marketing en management in goede banen te leiden (op vlak van natuur, ruimte, landbouw, toerisme, erfgoed, communicatie, ...),
 - Zelf acties en projecten van de plannen uit te voeren,
 - Derden te betrekken en op te volgen,
 - Blijvend participatie, overkoepelende werking en projecten te stimuleren,
 - Detecteren van kansen om te innoveren en nieuwe projecten te initiëren,
 - Screening van subsidieoproepen en het indienen van gezamenlijke subsidiedossiers.
- Monitoring van de werking van Nationaal Park Scheldevallei, zowel op vlak van natuurdoelstellingen als op vlak van toerisme en recreatie in het werkingsgebied en de onthaallocaties; met bijzondere aandacht voor de bezoekersdruk en de draagkracht van het Nationaal Park. Vertaling van de monitoring in evaluaties en adviseren rond bijstellingen in functie van natuurontwikkeling, draagkracht en recreatiemogelijkheden.
 - Netwerkontwikkeling door overleg, vertegenwoordiging en samenwerking met derden uit verschillende sectoren; met provinciale, regionale, nationale en internationale organisaties en netwerken. In het bijzonder ook met de andere Nationale Parken in Vlaanderen en met de grote gebiedswerkingen in het Schelde-estuarium zoals Grenspark Groot-Saeftinghe, Nationaal Park Oosterschelde en Geopark Schelde-Delta.
 - Marketing (positionering merk, productnoden/ ideeën voor productontwikkeling, sales) en communicatie (profilering, interne en externe communicatie, huisstijl, branding, content, pers en - social -media) van Nationaal Park Scheldevallei

organiseren, coördineren, stroomlijnen, stimuleren en bewaken.

- Natuureducatie voor scholen, groepen en individuele bezoekers met uitbouw van een 'Rangers'-werking.
- Aanspreekpunt zijn voor inwoners, ondernemers en bezoekers en het bevorderen van de actieve participatie van deze groepen aan Nationaal Park Scheldevallei.

Samenstelling

Op basis van de gestelde doelen van het Nationaal Park Scheldevallei zijn voor de uitvoering van de taken van het Coördinatieteam volgende functies van belang:

- Coördinatie (1 VTE).
- Marketing en communicatie (1 VTE).
- Financiën en administratie (1/4 VTE).
- Natuur, landschap en water (1,5 VTE).
- Ruimte en omgeving (1,5 VTE).
- Natuureducatie, Ranger-werking en sensibilisering/events (1 VTE).
- Onthaallocaties, erfgoed, toerisme en recreatie (1 VTE).
- Monitoring en wetenschap (1/4 VTE).

In totaal zal de basiswerking van Nationaal Park Scheldevallei minimum 7,5 VTE vereisen. Voor specifieke projecten zal meer coördinerend personeel nodig zijn. Deze mankracht zullen we financieren via projectfinanciering en met de hulp van bijkomende subsidies.

Gelet op de veelheid en complexiteit van taken, die worden toegewezen aan het Nationaal Park, is een behoorlijke personele invulling van groot belang. Voor alle toegewezen thema's zal een zorgvuldige, professionele opvolging noodzakelijk zijn.

Voor elke functie is coördinatie het sleutelwoord. Het gaat over coördinatie:

- Van (nieuwe) acties en projecten.
- Van de partners.
- Van de op elkaar afgestemde timing en van op elkaar afgestemde plekken.

Een aantal taken kunnen worden toegewezen aan partners van het Nationale Park en daarvoor wordt een samenwerking aangegaan :

- Voor de functie 'Financiën en administratie' zal een samenwerking met het Regionaal Landschap Schelde-Durme besproken worden opdat het Regionaal Landschap deze taken op zich neemt (ontzorging).
- Voor 'Natuureducatie, Ranger-werking en sensibilisering/events' zal een samenwerking met de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen besproken worden opdat deze taken samen opgenomen worden.
- Voor 'Monitoring en wetenschap' van natuur en voor bewoners en bezoekers (zie hierna projecten monitoren) worden afspraken gemaakt met het Sigmaphan, INBO, Universiteit Antwerpen en Toerisme Oost-Vlaanderen/Toerisme Provincie Antwerpen opdat zij deze taken op zich nemen.
- Voor 'Onthaallocaties, erfgoed, toerisme en recreatie' werken we samen met Herita/Kempens Landschap/Toerisme Vlaanderen/... voor de exploitatie van de onthaallocaties.
- Binnen het team wordt gewerkt met een vlakke structuur. De coördinator neemt de rol op van teamcoach en van eerste aanspreekpunt voor het Park Bestuur op zich.

de themagroepen

Voor de uitvoering van de kernthema's van het park (Natuur/water(veiligheid), ruimte, toerisme/recreatie, erfgoed/cultuur, landbouw en onderzoekpartners/monitoring) en voor de belangrijkste projecten – eventueel voor een specifiek deelgebied - worden themagroepen opgericht.

Tenslotte zal Nationaal Park Scheldevallei een specifieke vaste themagroep hebben voor de gidsen en één voor ambassadeurs/gastheren. De voorbije twee jaar hebben we al tweemaal een gidsencursus georganiseerd over natuur en klimaat in de Scheldevallei. Hieraan namen in totaal een 50-tal personen deel. Zij vormen de basis voor onze toekomstige gidsenwerking op maat van Nationaal Park Scheldevallei en in samenwerking met de bestaande lokale gidsenwerkingen. Ook voor de ambassadeurs is onder impuls van Toerisme Oost-Vlaanderen de voorbije jaren al een ambassadeurswerking opgezet. Ook deze werking zal in samenwerking verder uitgebouwd worden. Deze groepen hebben een uitvoerende taak en

zorgen hierbij voor een goede coördinatie of afstemming van de werking van de verschillende betrokken partners.

De samenstelling en de vergaderfrequentie van deze groepen gebeurt in onderling overleg en naar behoefte. De vertegenwoordiger van het Coördinatieteam roept de vergaderingen samen en is secretaris van de vergaderingen.

G50-groep

De G50-groep heeft naast zijn adviserende rol ook een uitvoerende rol.

Zij kiezen jaarlijks een top van maximum 5 prioritaire acties in uitvoering van of uit het jaarlijkse actieplan die ze zelf mee kunnen uitwerken voor een budget van maximum 10.000 € per actie. Elk van de leden kan hiertoe acties voordragen waar hij/zij garant staat voor de uitvoering in samenwerking met verenigingen, buurten, ... De prioritaire acties worden gekozen bij stemming door de leden van de G50-groep. Het Bestuursorgaan dient deze keuze te bekrachtigen. Voor de uitwerking dienen de betrokken leden van de G50-groep zelf de helft van het bedrag te verzamelen via crowdfunding, de andere helft wordt bijgelegd door het Nationaal Park. Hiervoor is een samenwerkingsovereenkomst in de maak met het Streekfonds Oost-Vlaanderen.

PROJECTEN MONITOREN

Als Nationaal Park Scheldevallei hebben we een zeer sterk onderzoeks- en monitoringsprogramma om hiermee innovatie en experiment ook te stimuleren. We kunnen hiervoor ook terugvallen op onze kernpartners die bijzondere ervaring hebben met inhoudelijk en methodologisch sterk onderzoek.

meten van de natuur

In het kader van het Sigmaplan werd een uitgebreid onderzoeks- en monitoringsprogramma, i.e. OMES (Onderzoeksprogramma Milieu-Effecten Sigmaplan) op poten gezet. Binnen dit onderzoeksprogramma volgen de Vlaamse waterbeheerders en wetenschappers (INBO, Universiteit Antwerpen, ...) van dichtbij de waterkwaliteit, de waterkwantiteit, de flora en fauna in het Schelde-estuarium en de evolutie die de rivier doormaakt.

Binnen het OMES project worden drie types monitoring uitgevoerd: systeemmonitoring, onderzoeksmonitoring en projectmonitoring.

- De **systeemmonitoring** is een reeds langlopend programma dat alle basisparameters voor het goed functioneren van het Schelde-ecosysteem opvolgt. De maandelijkse monitoring op de vaste stations en een 13-uurs opvolging in de Zeeschelde vormen belangrijke onderdelen van deze systeemmonitoring in het estuarium.
- De **onderzoeksmonitoring** omvat de gedetailleerde opvolging van pilootprojecten om meer inzicht te verwerven zoals over de ontwikkeling van gecontroleerde overstromingsgebieden met gereduceerd getij.
- Met een programma voor **projectmonitoring** wordt gedurende de eerste drie jaar na de opstart van monitoring in een gebied nagegaan in hoeverre het gebied voldoet aan de gestelde

Monitoringskaart op website omes-monitoring.be. Kaart: OMES

Monitoring via bevraging en dataverzameling. Foto: Pixabay

verwachtingen en of het al dan niet in goede richting evolueert. Door de vinger aan de pols te houden, worden mogelijke problemen sneller gedetecteerd. Dat maakt adaptief beheer en bijsturing mogelijk. Het MONEOS-rapport omschrijft projectmonitoring als die monitoring die - aanvullend op de reguliere systeemmonitoring - wordt uitgevoerd om bepaalde parameters met verhoogde frequentie te meten, beperkt in tijd en ruimte. Na een periode van drie jaar volgt een evaluatie. Als alles naar wens verloopt, kan de projectmonitoring worden afgebouwd en wordt het gebied opgenomen in de reguliere systeemmonitoring.

OMES maakt ook deel uit van het grensoverschrijdende monitoringsprogramma MONEOS, een geïntegreerde monitoring van het Schelde-Estuarium. Het monitoringprogramma bouwt verder op bestaande monitoringsactiviteiten en streeft naar integratie en afstemming over de grenzen heen.

Voor het meten van de natuurdoelstellingen valt Nationaal Park Scheldevallei uiteraard terug op de monitoring van OMES. Hiervoor zijn de contacten met de Vlaamse Waterweg NV, Natuur en Bos en INBO al gelegd.

Nationaal Park Scheldevallei zal de rol opnemen om de resultaten van metingen op vlak bezoekers en bewoners door te spelen aan de partners die 'de natuur meten' en omgekeerd. Indien nodig kunnen onderzoeksprogramma's hierdoor aangepast of op elkaar afgestemd worden. Draagkracht van de natuur en de inwoners is hierbij een belangrijk aandachtspunt.

meten van bewoners en bezoekers

We zorgen voor een kwaliteitsvolle toeristisch-recreatieve ontsluiting en beleving voor bezoekers van het park, zonder dat de draagkracht van het gebied wordt overschreden. We zullen enerzijds meten hoeveel bezoekers naar het Nationaal Park komen en anderzijds ook hoe de kwaliteit daarvan wordt ervaren door de bezoekers. We hebben al ervaring met bewonersbevestigingen in samenwerking met Toerisme Vlaanderen in het kader van een recent Horizon 2020-project.

Economische return en duurzame mobiliteit zijn andere toeristische indicatoren. Voorstel is dat de Vlaamse overheid dit coördineert omdat zij (a) de kennis heeft en (b) uniformiteit en vergelijkbaarheid t.o.v. andere Nationale Parken kan garanderen.

meten van het realiseren van de plannen

Aan het operationeel plan en het masterplan zijn duidelijke doelstellingen en ambities verbonden op vlak van inhoud, proces en capaciteit. Het Bestuursorgaan zal de realisatie van de plannen van Nationaal Park Scheldevallei evalueren aan de hand van deze doelstellingen en ambities. De beschrijving van de doelstellingen en ambities staan in het masterplan en het operationeel plan.

meten van de prestaties van het coördinatieteam

Het Coördinatieteam werkt als een vlakke organisatie. De coördinator coördineert de visie, de strategie en het kwaliteitskader van de organisatie en coördineert de daaruit volgende activiteiten, stuurt organisatorische en administratieve taken aan, organiseert de opvolgingsvergaderingen op niveau van de ganse organisatie en treedt op in geval van conflicten tussen teamleden.

De coördinator coacht het team. Nationaal Park Scheldevallei vzw mikt op een **coaching** waarbij:

- Werken met een informele en betrokken aanpak waarbij veel vertrouwen, verantwoordelijkheid en vrijheid in de uitvoering of in de manier van werken gegeven wordt.
- Ervaren, goed functionerende medewerkers aansturen door te kijken naar de resultaten en de doelstellingen; nieuwe of onervaren of minder functionerende medewerkers korter opvolgen.
- Enthousiasme, leermogelijkheden, zelfstandigheid, gedeelde verantwoordelijkheid en innovatie stimuleren.
- Aandacht hebben voor feedback in twee richtingen.

Concreet vraagt de teamcoach regelmatig en tijdens verschillende types overleggen de teamleden of ze behoefte hebben aan bepaalde zaken, rolduidelijkheid, erkenning, coaching,... en de coach geeft aan dat medewerkers zeker mee grenzen moeten stellen aan de doelen en projecten.

Een goede planning is de basis van deze manier van coaching. We maken per medewerker een **jaarplanning**, met aandacht voor werkdruk, risico's voor stress en burn-out. Daarnaast werkt Nationaal Park Scheldevallei vzw met een systeem van **continue feedback** waarbij elke paar weken een feedback-contactmoment is waarop samen besproken wordt of de doelen gehaald worden/ werden en de dagelijkse prestaties worden opgevolgd.

Aanvullend zorgt **peer feedback** van de collega's ervoor dat teamleden met elkaar in gesprek gaan, van elkaar leren en vlot raakvlakken vinden. Bij peer feedback ligt een belangrijke focus op projecten waarin kan worden samengewerkt.

Voordelen en tegelijkertijd aandachtspunten zijn:

- Door dit continu toe te passen in tussentijdse contacten (minimum tweewekelijks) en tijdens teamoverleg houden we de betrokkenheid bij de werking hoog.
- Feedback vraagt om telkens opnieuw te focussen op de gestelde acties en om zich bewust te zijn van de gestelde doelen.
- Dit zorgt voor een regelmatige aandacht voor en een open gesprek over de sterkten en ontwikkelpunten met ruimte voor aanpassingen.
- Positieve peer-to-peer feedback tussen collega's draagt bij aan een betere, meer positieve werksfeer.
- Dit geeft de kans om snel in te spelen op mogelijke problemen en bij te sturen indien/waar nodig.
- Dat er korte termijn doelen, op maximum 3 maanden, gesteld worden, wat dwingt om concreet te zijn over acties en korte deadlines. Hierdoor schuiven projecten niet/minder in tijd.

Het functioneren van het team wordt door continue en peer feedback permanent opgevolgd. Daarnaast is er een jaarlijks **evolutiegesprek**. Dit is een gesprek waarin de coördinator en een medewerker samen zitten vanuit een gelijkwaardige positie en elkaar feedback geven. Hetzelfde gebeurt voor het functioneren van de coördinator in een gesprek met de voorzitters van het Bestuursorgaan. De focus ligt hierbij op de toekomst, waarbij doelen gesteld worden.

JURIDISCHE STRUCTUUR

Zoals hierboven vermeld opteren we voor een aparte rechtsvorm, die uitstraling geeft aan en het boegbeeld is van het Nationaal Park.

We creëren een aparte juridische structuur van Nationaal Park Scheldevallei in de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk, i.e. 'Nationaal Park Scheldevallei vzw'. We kijken na op welke locatie deze rechtsvorm best wordt ondergebracht, maar liefst op een fysieke locatie die deze uitstraling belichaamt.

We sluiten, zoals gezegd allianties af met onze partners, om ons, waar nodig te ontzorgen, of waar we professionele meerwaarde ervaren. Zo staat een samenwerkingsovereenkomst met Regionaal Landschap Schelde-Durme hierbij voorop. Hiermee brengen we de personeelsadministratie inclusief sociaal secretariaat en tijdsregistratie, de boekhouding, logistiek en ICT van de vzw Nationaal Park Scheldevallei onder in het Regionaal Landschap. Met deze aanpak beperken we de overhead van de werking van de vzw Nationaal Park Scheldevallei.

Voorstelling Rivierpark Scheldevallei op Algemene Vergadering RLSD 2022. Foto: RLSD

Foto: Maitree Rimthong (Pexels)

FINANCIERING

inkomsten

De provincies en de gemeenten zorgen voor de cofinanciering van de werking van Nationaal Park Scheldevallei vzw. De provincies dragen jaarlijks 15.000 € bij, de gemeenten dragen jaarlijks 0,17 € per inwoner bij met een indexering vanaf 2025 met een maximum van 20.000 €. In totaal heeft Nationaal Park Scheldevallei vzw hiermee in 2024 een bijdrage van ongeveer 152.000 €. Hiermee voldoen we aan de voorwaarden voor cofinanciering zoals geformuleerd in de oproep.

In het kader van structurele samenwerking met kernpartners zoals de provincies en met belangrijke projecten zoals Geopark Schelde Delta zullen verdere gesprekken gevoerd worden voor intensieve samenwerking, ook op vlak van inzet van personeel.

De bijdragen van gemeenten en provincies zijn bewust laag gehouden. We vragen onze gemeentelijke en provinciale partners vooral om bij te dragen aan concrete projecten. De ambitie is om hiermee verschillende (financiële) mogelijkheden te combineren en via cofinanciering van subsidies een financiële hefboom voor het park te creëren. Dit past binnen onze aanpak en filosofie van werken vanuit een cultuur van samenwerking.

Na een drie jaar zal vzw Nationaal Park Scheldevallei ook inkomsten genereren uit Europese, Vlaamse en andere subsidies. Deze inkomsten worden bescheiden ingeschat omdat vooral de partners deze projecten zullen co-financieren en hier dus ook de meeste inkomsten uit zullen krijgen.

Zodra Nationaal Park Scheldevallei vzw is opgestart zal het Park ook mogelijkheden voor fondsenwerving en terugverdienmodellen onderzoeken zoals vrijwillige bijdragen van bezoekers via onze ambassadeurs, legaten, ... In het kader van het festival 'STROOM. Festival in de Scheldevallei' boeken we beperkte inkomsten uit inkomgelden (activiteiten).

uitgaven

Vzw Nationaal Park Scheldevallei zal de eerste twee jaar extra investeren in het opstellen van studies en subsidiedossiers. Deze zijn belangrijk als basis om de jaren nadien meer ambities en acties concreet op het terrein te kunnen uitvoeren. Nadien is dit steeds een blijvende investering. Uiteraard zal het eigen personeel van vzw Nationaal Park Scheldevallei ook bijdragen aan het opstellen van deze studies en dossiers.

In de Scheldevallei hebben we sinds vorig jaar een sterk festival, nl. STROOM. Festival in de Scheldevallei. Dit wensen we verder te zetten in de komende jaren. Daarnaast zullen we investeren in evenementen (zoals rond Mercator als één van de Vlaamse Meesters of de herdenking van de overstromingen van 1976 met de start van het Sigmaphan).

Voor huisvesting gaan we een samenwerking aan met het Regionaal Landschap Schelde-Durme. Hierdoor kunnen we synergiewinsten boeken.

In het eerste jaar zullen de kosten voor IT-materiaal hoger liggen door de aanschaf van computers en telefoons. Deze kosten zullen telkens stijgen tezamen met de aangroei van personeel en na 5 jaar voor de vervanging van materiaal.

In jaar twee zullen we extra investeren in de uitrol van onze huisstijl voor meubilair en in drukwerk (folders, kaarten, ...). In het eerste jaar zullen we hierover eerst verdere concrete afspraken met o.a. de toeristische partners. Deze investering wordt uiteraard geregeld herhaald.

Zodra extra subsidies voor projectwerking verkregen worden, zal hiermee ook een extra personeel kunnen aangeworven worden. Maar de ambitie is om ook extra personeel te kunnen inzetten door samenwerking met partners.

OPBRENGSTEN	2024	2025	2026	2027	2028	2029
700000 OMZET	500	500	500	500	500	500
Verkoop	-	-	-	-	-	-
Opbrengsten activiteiten	500	500	500	500	500	500
Rangerboekingen	-	-	-	-	-	-
700050 SUBSIDIES	759.484	761.877	864.354	966.882	969.459	972.088
Basissubsidie werking VO	428.000	428.000	428.000	428.000	428.000	428.000
Variabele subsidie VO	180.000	180.000	180.000	180.000	180.000	180.000
Projectsubsidie VO	-	-	-	-	-	-
Subsidie provincies	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Subsidie gemeenten	121.448	123.877	126.354	128.882	131.459	134.088
Subsidie ikv projecten	-	-	100.000	200.000	200.000	200.000
Bijdrage van derden	-	-	-	-	-	-
TOTAAL OPBRENGSTEN	759.984	762.377	864.854	967.382	969.959	972.588

KOSTEN	2024	2025	2026	2027	2028	2029
610000 DIVERSE GOEDEREN EN DIENSTEN	130.000	130.000	160.000	140.000	140.000	160.000
Studie/subsidedossiers	80.000	50.000	30.000	30.000	30.000	50.000
Festivals/Events	50.000	80.000	90.000	50.000	50.000	50.000
Cofinanciering projectsubsidies (andere dan events, personeel, studie ed)	-	-	40.000	60.000	60.000	60.000
611000 HUISVESTING	20.500	20.500	24.000	24.000	25.000	25.000
Huurlasten	8.500	8.500	10.000	10.000	11.000	11.000
Bureelskosten, verzekering, abonnementen, onderhoud ed)	12.000	12.000	14.000	14.000	14.000	14.000
612000 VERVOER	4.800	4.800	5.500	6.000	6.500	6.500
614000 IT	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Aankoop IT materiaal	9.000	1.000	2.000	2.000	1.000	7.000
Software licenties	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000
Social media/website/ ...	15.000	5.000	8.000	5.000	5.000	5.000
615000 DRUKWERKEN (UITROL HUISSTIJL MET INFOBORDEN, FOLDERS, KAARTEN, ...)	10.000	40.000	20.000	10.000	20.000	15.000
616000 DOCUMENTATIE EN VORMING	2.500	2.500	3.500	3.500	3.500	3.500
620000 PERSONEEL	540.00	550.000	625.000	702.500	715.000	727.500
Vaste deel 3 VTE	270.000	275.000	280.000	285.000	290.000	295.000
Variabel deel 3 VTE	270.000	275.000	280.000	285.000	290.000	295.000
Extra 1.5 VTE	-	-	65.000	132.500	135.000	137.500
TOTAAL KOSTEN	730.800	760.800	855.000	900.000	923.000	956.500

BEDRIJFSRESULTAAT	21.148	1.577	9.854	67.382	46.959	16.088
RESERVE VOOR INVESTERINGEN OF OPBOUW SOCIAAL PASSIEF	21.148	22.725	32.579	99.961	146.920	163.009

Wandelgebied Wetteren. Foto: tov

COLOFON

Coördinatie

Tom Wezenbeek
Regionaal Landschap Schelde-Durme
Markt 1
9230 Wetteren

Tekst

Tom Wezenbeek,
Regionaal Landschap Schelde-Durme

Bart Mels,
Regionaal Landschap Schelde-Durme

Marten Dugernier,
project manager Antea Group

Sebastien Van Eupen,
adviseur Antea Group

Kirsten Bomans,
adviseur Antea Group

Michelle Accardo,
expert IDEA consult

Kaartmateriaal

Marten Dugernier,
project manager Antea Group

Sebastien Van Eupen,
adviseur Antea Group

Beeld cover & backcover

Zicht op veerboot op Schelde en
kerktorens Mariekerke en Sint-Amands.
Foto: Toerisme Scheldeland

Ontwerp

Toast Confituur Studio
Regionaal Landschap Schelde-Durme

Projectbureau Kandidaat Nationaal Park Scheldevallei

Tom Wezenbeek,
Regionaal Landschap Schelde-Durme

Bart Mels,
Regionaal Landschap Schelde-Durme

Andrea Meeuws, Regionaal Landschap
Schelde-Durme

De opmaak van dit plan was mogelijk
dankzij de financiële steun van de
Vlaamse Overheid in het kader van
de oproep voor kandidaturen voor
Nationale Parken Vlaanderen.

